Дачникам
садівникам
городникам

ISSN 1814-4357

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

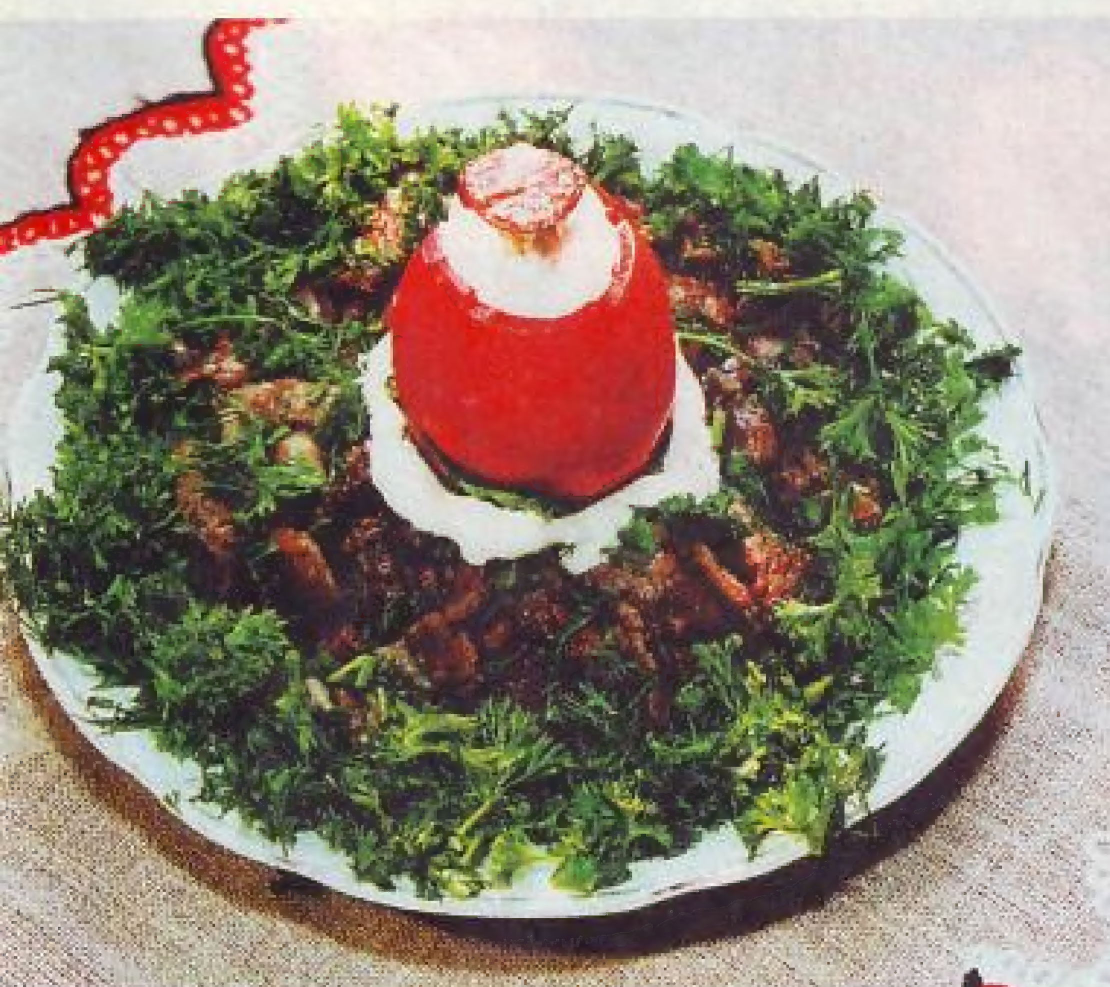
11 ЛИСТОПАД 2005

● Виростіть у кімнаті

● Вітчизняні сорти корисніші

● Страви з грибів

“ЯБЛУНЬКА” - ТВІЙ ЖУРНАЛ ПРО ПРИРОДУ!

1

2

3

4

5

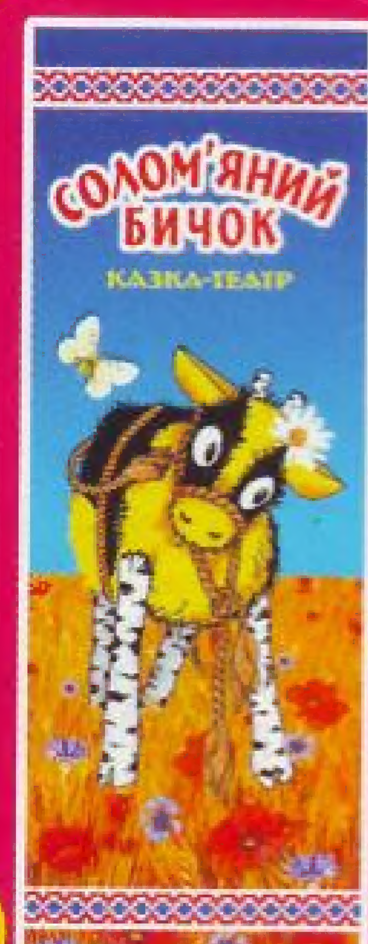
27

11 12 13

28

Малятам і школярам, вихователям і вчителям!

Найцікавіші випуски журналу *“Яблунька”* за 2002—2005 рр.. Вартість 1 прим. — 2 грн. (№ 3, 4, 5, 11, 12, 13).
Журнали з іграшками-саморобками *(казки-театри: “Курочка Ряба”, “Солом’яний бичок”, “Ріпка”, “Колобок”)* (№ 27, 28, 29, 30) та журнали з ігровими вкладками *“Веселі малята”* (№ 1), *“Мій садочок”* (№2) — 3 грн. .
Журнали-розфарбовки *“Чарівна казка”* — улюблені казки народів світу, вірші, оповідки з малюнками-розфарбовками. Вартість 1 прим. — 1 грн. (№ 6—10, 14—18, 19—26).
Пропонуємо комплекти *“Чарівна казка”* з пільговою знижкою: 6 казок-розфарбовок (на вибір) — 5 грн. 50 коп.
Вартість комплекту з 18 казок-розфарбовок — 16 грн. 50 коп.

Усі видання, розміщені на цих сторінках, можна придбати в редакції або замовити післяплатою. Для колективних замовлень або оптових покупців діє гнучка система знижок.

Умови пересилки. Для оформлення замовлення необхідно написати потрібні вам номери журналів та кількість. Витрати за пересилку фіксовані залежно від вартості замовлення. Розрахунки зроблені згідно з державними поштовими розцінками. Якщо вартість замовлення становить від 5 до 10 грн., то вартість пересилки +5,50 грн.; 11—15 грн. + 6,50 грн.; 16—20 грн. + 7,50 грн.; 21—35 грн. + 9,50 грн.; 35—50 грн. + 11,50 грн.; 51—60 грн. + 13 грн.; 61—80 грн. + 16 грн.; 80—100 грн. + 20 грн. Гроші наперед і в конвертах не висилайте.
Чітко пишіть повну адресу з індексом, прізвище, ім'я, по батькові.

**Замовлення надсилайте за адресою: Журнал “Яблунька”. вул. Краківська, 20, к. 210, Київ-94, 02094.
Тел./факс (044) 552-94-60, 559-46-85.**

29

30

19

20

21

"ЧАРІВНА КАЗКА": ПРОЧИТАЙ І РОЗФАРБУЙ!

6

7

8

9

10

14

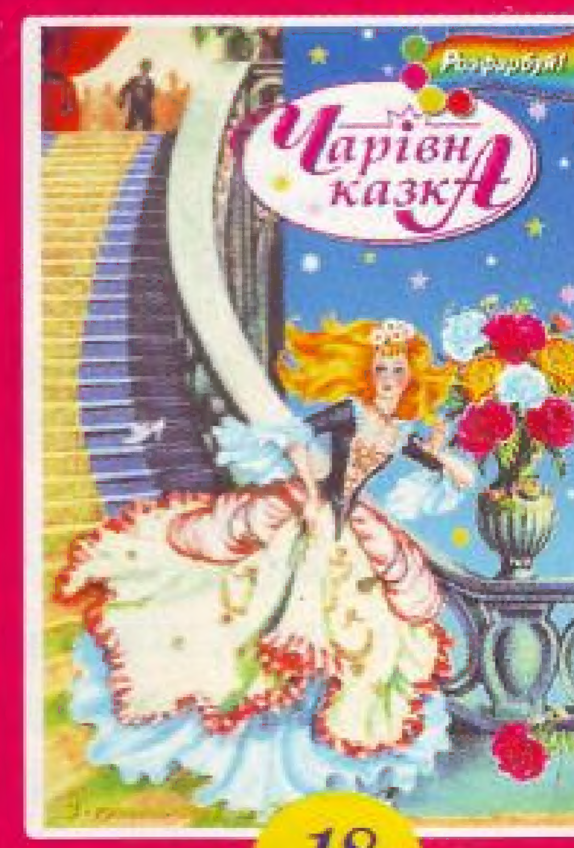
15

16

17

18

Шановні читачі! Пропонуємо варіанти передплати на 2006 рік!

Журнал "Яблунька"

Найкраще розважально-пізнавальне видання для дітей віком 3—12 років. Щономера 100 призів для дітей і батьків, спеціальні призи для дитячих бібліотек. 28 сторінок цікавої та корисної інформації малятам і школярам, батькам і вчителям.

Передплатний індекс 40306

Вартість видання з доставкою — 17 грн. 76 коп.

"Чарівна казка" (*Журнал-розфарбовка*)

Улюблені казки народів світу з малюнками-розфарбовками. У кожному номері — ігрові вкладки: настільні ігри, казки-театри з іграшками-саморобками, розважально-пізнавальні ігри з вивченням англійської мови. Друкує роботи юних художників у рамках конкурсу "Кольоровий світ".

Передплатний індекс 01220.

Вартість видання з доставкою — 18 грн. 96 коп.

"Чарівна Яблунька"

комплект журналів **"Яблунька"** + *журнал-розфарбовка* **"Чарівна казка".**

Передплатний індекс 21870.

Вартість комплекту з доставкою та пільговою знижкою — 34 грн. 32 коп.

"Дім, сад, город"+ "Яблунька"

Комплект журналів (щомісячна передплата).

Передплатний індекс 22432.

Вартість видання з доставкою — 48 грн. 42 коп.

"Дім, сад, город"+ "Яблунька"

Комплект журналів (передплата на рік)

Передплатний індекс — 90260.

Вартість видання з доставкою — 40 грн. 00 коп.

Економна передплата на рік — дешевше на 20%!

Журнали ***"Дім, сад, город" і "Яблунька"*** *— видання для всієї родини. Цікаве та корисне батькам і дітям.*

Оберіть свій варіант передплати на 2006 рік!
"Яблунька" — радість усім: і дорослим, і малим!

22

23

24

25

26

ТЕХНОЛОГІЯ: УСІ СКЛАДОВІ ВАЖЛИВІ

Якщо технологію розглядати як сукупність послідовних технологічних операцій у процесі виробництва продукції необхідної кількості та якості, то при вирощуванні певної культури вона може бути простішою або складнішою, з меншим чи більшим вкладенням у виробництво коштів і енергоресурсів. Це стосується і великих за розміром полів, і присадибних ділянок, але ніде технологія не повинна передбачати відхилення від агротехнічних вимог до проведення запланованих робіт. Наприклад, якщо немає можливості внести необхідну кількість мінеральних добрив, то їх вносять менше, але обов'язково в оптимальному співвідношенні основних елементів живлення.

Відомо, що в структурі затрат на вирощування картоплі значну частку становлять затрати на механічний обробіток ґрунту, зокрема на зяблевий. На присадибних чи дачних ділянках картоплю здебільшого вирощують повторно по картоплі, після збирання врожаю якої ґрунт залишається добре розпушеним знаряддями для підкопування бульб. І разом з тим щороку такі ділянки під урожай наступного року переорюються, причому кожен господар намагається провести оранку на якомога більшу глибину, виходячи з того, що картопля краще, ніж інші культури, реагує на ступінь розпушення ґрунтового середовища: чим він вищий, тим кращі умови складаються для формування бульб. Така позиція більшості землевласників ґрунтується на відсутності у них глибоких знань про природу того чи іншого ґрунту як живого організму, якому притаманна властивість змінюватися під впливом антропогенних та природних факторів.

Закономірно, що глибоко розпушувати з осені для забезпечення сприятливого фізичного стану верхнього шару ґрунту протягом вегетації культурних рослин треба важкі за гранулометричним складом і бідні на органічну речовину ґрунти, які схильні до самоущільнення. Не потребують цього найпоширеніші в Лісостепу та Степу чорноземи, щільність яких наближається до оптимальної і які за низьких температур зимового періоду здатні до саморозпушування (ґрунт збільшується в об'ємі в результаті замерзання ґрунтової вологи). Доказом останнього є результати наших ґрунтових аналізів, згідно з якими щільність 30-сантиметрового шару на початок весняно-польових робіт на ділянках без оранки і з оранкою на глибину від 10—12 до 30—32 см коливалася від 1,13 до 1,19 г/см^3, тобто перебувала у межах оптимальних параметрів для більшості сільськогосподарських культур, зокрема й картоплі.

Ділянки без зяблевої оранки навесні не відрізнялися від виораних з осені і за вмістом ґрунтової вологи у метровому шарі, тому що відмова від основного обробітку з осені не супроводжувалася погіршенням умов для вбирання ґрунтом осінньо-зимово-ранньовесняних опадів (тут і далі йдеться про рівнинні землі).

На зяблевий обробіток ґрунту переважна більшість аграріїв країни покладає надію у боротьбі з бур'янами. Вважається, що цей агрозахід особливо ефективний проти багаторічних бур'янів, хоча його ефективність значною мірою залежить від проведення зяблевої оранки. Якщо після збирання городини орють у вересні—жовтні (а це, як правило), то під час оранки знищується лише надземна частина багаторічників, а коренева система тільки травмується. Сплячі бруньки на відносно великих за розмірами відрізках такої кореневої системи, порівняно з нетравмованою, пробуджуються набагато пізніше, тому кореневі паростки осотів, наприклад, на фоні зяблевого обробітку починають з'являтися на поверхні ґрунту лише під час сходів картоплі і знищити їх у зоні рядка механічним способом практично неможливо. Коли ж ґрунт з осені не обробляти плугами, тоді осот відростає із сплячих бруньок ще до чи на час садіння картоплі. Отож, для знищення їх, крім передсадивної культивації, спеціального обробітку і не потрібно.

Якщо земельні наділи під картоплю на чорноземних ґрунтах вільні від багаторічних бур'янів, після ранньовесняного боронування передсадивну культивацію можна й не проводити. Коли ж ґрунт забур'янений багаторічниками та засмічений насінням малорічних бур'янів, необхідно узгоджувати й строки садіння. Аби уникнути використання гербіцидів, ці строки переносять на час масової появи сходів бур'янів, а на чистих від органів розмноження бур'янів площах до садіння необхідно приступати одразу ж після сівби ранніх ярих культур, як тільки температура ґрунту на глибині садіння бульб сягне 6—8°С.

За відмови від зяблевої оранки органічні добрива найкраще використовувати у вигляді перегною-сипцю, вносячи його поверхнево чи під передсадивну культивацію (якщо вона планується), чи безпосередньо перед накопуванням гнізд або нарізуванням борозен для розміщення бульб. Мінеральні добрива під час садіння краще вносити локально, тому що за поверхневого внесення в умовах посушливого вегетаційного періоду поживні елементи туків не повністю переходять у ґрунтовий розчин, що й обмежує їхнє використання рослинами.

Важливою складовою технології є передсадивне прогрівання і висаджування бульб з уже пророслими бруньками з метою прискорення появи сходів, попередження зрідженості насаджень за рахунок так званих "ялових" бульб та підвищення врожайності картоплі, як мінімум, на 25—30%.

Виважено потрібно підходити до вибору знарядь, якими користуються городники під час садіння картоплі. Це можуть бути лопата, вила з відносно коротшими, але густішими зубами, та рало. Під час використання перших двох до мінімуму скорочується строк від формування гнізда для бульби до його загортання, але вила краще, ніж лопата забезпечують пухкість садивного ложа. За допомогою рала можна значно прискорити формування місця для садивного матеріалу, але саме ложе буде залишатися занадто ущільненим, що призведе до формування врожаю лише в насипному шарі, який за умов тривалого бездощів'я пересихатиме. Коли ж рало використовується на довгих ділянках (а на коротких воно, взагалі, неефективне), то до загортання борозни з бульбами

втрачається значна частина ґрунтової вологи, що в роки з сухим післяпосадковим періодом зумовлює неповні та недружні сходи. Крім того, рало в процесі загортання бульб формує гребені і залишає відкриті борозни, що також призводить до значного витрачання вологи з ґрунту в досходовий період внаслідок майже подвійного збільшення площі випаровування. На таких насадженнях неможливо проводити досходове боронування в боротьбі з бур'янами і з метою профілактики утворення ґрунтової кірки.

Недоліком садіння картоплі під рало є й те, що за такої технології збільшується товщина шару, яким загортаються бульби, в результаті чого на 2—3 дні затримується поява сходів, рослини на поверхню ґрунту виходять ослабленими, схильними до пошкодження шкідниками й ураження хворобами.

Аби уникнути пошкодження рослин дорослими особинами колорадського жука і нічними заморозками, сходи на фоні традиційної технології садіння доцільно пригортати шаром ґрунту завтовшки 5—7 см з використанням дискових чи полицевих підгортачів (краще останніх, бо вони залишають після підгортання розпушене дно борозни). Коли ж гребені нагортають під час садіння, то захист сходів від названих негативних явищ стає дуже ускладненим, а то й зовсім неможливим.

За умови, коли за прогнозом не передбачаються заморозки, а вихід жука на поверхню ще не відбувся, для попередження появи бур'янів та для знищення їхніх молодих рослин сходи картоплі боронують.

Кількість підгортань та час їхнього проведення визначається станом забур'яненості насаджень і погодними умовами періоду від сходів до цвітіння рослин. Як правило, на ділянках з високою потенційною забур'яненістю і в рік з дощовим періодом кількість підгортань збільшується до трьох, а в посушливий рік і на чистіших від бур'янів ділянках — зменшується до одного. При цьому слід уникати присипання рослин сухим ґрунтом.

Щоб за такої технології одержати високий урожай, необхідно забезпечити своєчасний і якісний захист від хвороб і личинок колорадського жука з використанням рекомендованих хімічних препаратів, а щоб мати здоровий насіннєвий матеріал, недоцільно затягувати строки збирання. Для цього до копання слід приступати вже на початку підсихання стебел, щоб за спекотної погоди бульби якомога менше перебували у перегрітому ґрунті.

З метою покращення сортових якостей картоплі бажано використовувати клоновий метод відбору насіннєвого матеріалу. Він полягає в тому, що бульби на насіння відбирають безпосередньо під час викопування лише із здорових та високопродуктивних кущів, а не за традиційним принципом, коли на насіння бульби відбирають за розміром під час перебирання і сортування зібраного врожаю і коли є дуже висока вірогідність потрапляння до насіннєвої фракції бульб переважно з гірших кущів.

Завершуючи аналіз окремих складових технології вирощування картоплі, слід відмітити, що і на багатих чорноземних ґрунтах усі вони є визначальними в оптимізації умов та розвитку культурних рослин, оскільки в технології дрібниць не буває.

В.О. Єщенко,
доктор сільськогосподарських наук,
Уманський державний аграрний університет

І ЩО РОБИТИ З ЦІЄЮ КАРТОПЛЕЮ?

Як тільки закінчуємо її копати, а особливо, коли неврожай, починається дилема в сім'ї: чи саджати її на другий рік, чи облишити цю справу.

Чому не садити? А тому, що це важка праця, бензин дорогий, на базарі все можна купити, часу на вихідні не вистачає, діти вже повиростали та й не хочуть допомагати.

Чому садити? А тому, що навесні сади цвітуть, солов'ї співають, земелька наша просить: посади! Тому що менталітет (модне слівце) у нас такий. Між іншим, було несподіванкою дізнатися, що італійські мільйонери за своїми виноградниками доглядають власноруч, отож, ми зі своїм менталітетом не одинокі.

Коли восени копаєш картоплю і урожай високий, то й настрій хороший, і копати легше. Що ж робити, аби врожай радував? По-перше, подбати про якісний садивний матеріал. Придбав я в магазині "Добрий господар" елітну насіннєву картоплю. Висадив 10 сортів по 20 кг кожного сорту. Бульби перед садінням обробив вермістимом. Садив, як і всі, під лопату, вносячи в кожну лунку по 15 г комплексного добрива "Суперагро".

Щоб уникнути важкого процесу сапання, через тиждень заборонував поле, а ще через тиждень обробив зенкором (гербіцидом від бур'янів).

Картопля зійшла дуже дружно, сапати не було потреби, а під час обробки від колорадського жука до робочого розчину додав екстракт біогумусу для позакореневого підживлення. Обробку проводив у ранкові години.

Після підгортання обробив від фітофторозу фунгіцидом акробат, також додаючи для позакореневого підживлення до робочого розчину екстракт біогумусу.

Трудозатрати за період від садіння до збирання врожаю — тричі по одній годині на обробку та три години на підгортання, в сумі — шість годин. Копали всією сім'єю, дружно, весело, бо такого великого врожаю у нас ще ніколи не було.

На сімейній нараді за критерієм врожайні + смакові якості визначили переможців. З 10 сортів виділили найкращі. На перше місце у нас вийшов сорт Інноватор, бульби у нього білі, масою до 600 г, м'якуш жовтувато-білий, урожай з одного куща — до 4—6 кг.

Друге місце посів сорт Ред Скарлет, бульби у нього вирівняні, продовгуваті, яскраво-рожеві, врожайність — 4—5,8 кг з куща.

Третє місце зайняв сорт Вінета, бульби у нього білі, масою до 300—400 г, м'якуш жовтуватий, урожай — 4,5—5,7 кг з одного куща.

У сорту Слов'янка бульби рожеві, округлої форми і важили вони, як ви думаєте, скільки? Максимальна маса бульби — 1 кг 350 г (сусідка баба Дуня аж перехрестилася, коли побачила).

З-поміж інших сортів, що заслуговують на увагу, Спринт — суперранній, достигає за 35—38 днів, дає товарну продукцію. Отож, у минулому, загалом неврожайному році ми виростили прекрасний урожай. Але мали іншу проблему: куди подіти залишки картоплі?

Діти й онуки пообіцяли, що навесні обов'язково будуть знову допомагати садити картоплю. Плануємо висаджувати ці сорти років п'ять, а потім, виходячи з власного досвіду, обов'язково знову придбаємо елітну картоплю.

В. Вишневський,
м. Київ

ДІМ·САД·ГОРОД· № 11 2005 р.

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець —
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

ЧИ ПОТРІБНІ НАМ ПІДЗИМОВІ ПОСІВИ?

Підзимові посіви — це сівба овочевих культур під зиму, коли настане стійке зниження температури до — 2—3°С. Основна їхня перевага в тому, що овочеву продукцію можна одержати у наступному році на 10—15 днів раніше, а якщо додатково вкрити посіви плівкою — то й ще на тиждень раніше порівняно з весняною сівбою. Крім того, висіявши під зиму, не потрібно зберігати садивний матеріал. Наприклад, у часнику втрати взимку іноді сягають 40 %.

Щоб уникнути можливих невдач та зріджених посівів, дуже важливо вдало вибрати місце — воно має бути добре захищене від північних вітрів щільною загорожею або чагарником. Найкраще підійде для цього південний схил або пагорбок: навесні на таких ділянках вода швидко сходить і вони добре прогріваються.

Під зиму можна сіяти або висаджувати чимало холодостійких овочевих культур: моркву, цибулю-чорнушку, редис, столові буряки, салат, петрушку, пастернак, кріп, шпинат, катран, огіркову траву тощо.

СОРТИ ДЛЯ ПІДЗИМОВИХ ПОСІВІВ

Чи всі сорти згаданих культур добре витримують зиму? Звичайно ж, не всі, а здебільшого ті, що добре пристосовані до цього строку і дають ранній і товарний урожай. Вважається, що кращі сорти моркви для підзимових посівів — середньостиглі: Нантська 4, Вітамінна 6, Шантене 2461, Перфекшен; столових буряків: Підзимовий А-474, Єгипетський плаский, Холодостійкий 19 (ці сорти стійкі до стрілкування, тобто не утворюють квітконосів). Багато сортів при проходженні через низькі температури в ранньовесняний період швидко утворюють квітконоси (особливо помітно це на редисці). Мало квітконосів дають сорти редиски Жара, Зоря, Тепличний, Рожево-червоний з білим кінчиком.

Для підзимових посівів пастернаку, шпинату, кропу, цвітної і червоноголової капусти придатні будь-які сорти, з-поміж головчастих сортів салату найпридатніший Берлінський жовтий, а петрушку можна сіяти Звичайну листкову, Цукрову, Бордовикську.

Грунти для підзимових посівів мають бути пухкими, повітро- і водопроникними, а от запливаючі, важкі за механічним складом, а також кислі грунти і низини для цього непридатні. Наприкінці вересня — на початку жовтня готують грунт: перекопують його на глибину 22—30 см. Під час перекопування або обробітку мотоблоком на бідних грунтах вносять перегній чи компост (3—5 кг на 1 м^2) і мінеральну городню суміш (40—50 г на 1 м^2), можна й попіл (1 склянку на 1 м^2).

А якщо грунт забур'янений, наприклад, пирієм? Тоді перекопують садовими вилами, тому що лопатою або фрезою кореневище ріжеться на дрібні частини і з кожного відрізка відростає нова рослина, а темпи росту цього бур'яну дуже великі, отож, він пригнічує сходи. Коли ж ділянка засмічена іншими бур'янами, спочатку розпушують грунт неглибоко, щоб спровокувати їхнє проростання, а потім через два тижні орють або перекопують на повну глибину орного шару. При цьому видаляють кореневища багаторічних бур'янів, кульбаби, пирію, осоту, личинок травневого хруща й дротяника.

Заздалегідь (наприкінці вересня — на початку жовтня) готують грядки: на суглинкових грунтах повище (20 см), на легких грунтах — понижче. Ретельно вирівнюють їхню поверхню. Зручно працювати на грядках завширшки 90—100 см. На них ріжком сапки або паличкою роблять борозенки на відстані 15—20 см одна від одної.

СТРОКИ СІВБИ

Моркву, кріп, цибулю-чонушку, буряки, щавель, капусту цвітну і червоноголову, петрушку та інші холодостійкі овочі висівають наприкінці жовтня — у листопаді, іноді навіть у грудні, коли температура повітря стало знизиться до —2—3°С. А чи можна сіяти у мерзлу землю? Для цього грядки, як згадувалося раніше, готують у вересні—жовтні, роблять на них борозенки, які обпудрюють попелом. Щоб їх не залило дощем і щоб грядка не деформувалася, зверху можна прикрити толем або старими листами заліза. Заготувати завчасно сухий пісок або перегній чи пухку землю і ними засипати борозенки після сівби (зберігати ці матеріали слід у сухому місці, в сараї або в теплому приміщенні).

Насіння після сівби засипають трохи мілкіше, ніж за весняного строку сівби (на 0,5—1 см), але норму висіву при цьому збільшують на 20—25 %, тому що під час відлиги деякі насінини можуть зійти, а при повторних заморозках — загинути.

Глибина висіву насіння моркви, цибулі-чорнушки, петрушки, щавлю 1,5—2 см; редиски, кропу, салату 1—1,5 см; буряків 2—3 см. Відстань між рослинами в рядку для цибулі, редиски, салату листкового, кропу, щавлю 3—5 см; буряків, петрушки 5—8 см.

НА ЩО СЛІД ЗВЕРНУТИ ОСОБЛИВУ УВАГУ ПРИ ПІДЗИМОВІЙ СІВБІ

Щоб уникнути глибокого промерзання грунту на підзимових посівах, поверхню грядок накривають утеплювальними матеріалами — листям, пухким торфом, сухою перегнійною крихтою, тирсою, деревною стружкою шаром 6—8 см.

Слід ретельно дотримуватися сівозміни. Не можна, наприклад, сіяти моркву по моркві — накопичується патогенна мікрофлора. А ще моркву недоцільно сіяти після капусти, оскільки корені капусти залишають у грунті речовини, які пригнічують сходи моркви.

ЯК ДОГЛЯДАТИ ЗА ПІДЗИМОВИМИ ПОСІВАМИ?

Рано навесні з підзимових посівів знімають верхній мульчуючий шар. Підживлення попелом — одна склянка на 1 кв. м, або мінеральними добривами: по 20 г азотних і калійних добрив на 10 л води. Далі догляд такий самий, як і за весняними посівами. Для одержання надранньої продукції редиски, шпинату, салату та ін. навесні грядки з підзимовими посівами накривають плівкою — це прискорює віддачу врожаю.

Слід враховувати, що морква з підзимового строку сівби для тривалого зберігання непридатна. Вона не втрачає якості лише до Нового року, але її можна використовувати у літньо-осінній період, коли моркви в продажу мало, для консервування та різноманітних заготовок.

А.Лебедєва

ЙОГО ВЕЛИЧНІСТЬ – ПОМІДОР

Культурі помідорів останнім часом приділяється все більше уваги. Майже в кожному номері журналу "Дім, сад, город" друкуються статті любителів про вирощування даної культури. І це не дивно, тому що цей овоч виявився напрочуд вдалим витвором природи. Мало того, що він смачний, калорійний, він красиво виглядає на столі без будь-якої переробки та ще й має унікальну властивість — ніколи не набридати, яка властива, крім цього, хіба що хлібу. Недаром німці назвали його "райським яблуком".

У своїх статтях автори наводять часто прямо протилежну характеристику поведінки одних і тих самих сортів, вихваляючи одні і даючи негативну оцінку іншим, і це закономірно, тому що "поведінка" одних і тих самих помідорів у різних регіонах України неоднакова через різні кліматичні умови. Я постійно проживаю на Чернігівщині і тому можу характеризувати особливості вирощування помідорів лише в північних регіонах України.

Вирощуванням помідорів займаюся вже більше 10 років. За цей час випробував понад 200 сортів, давши "постійну прописку" в своїй колекції близько 100 сортам помідорів, вибракувавши інші з різних причин: значне ураження хворобами, низька урожайність та погані смакові якості, непривабливий зовнішній вигляд.

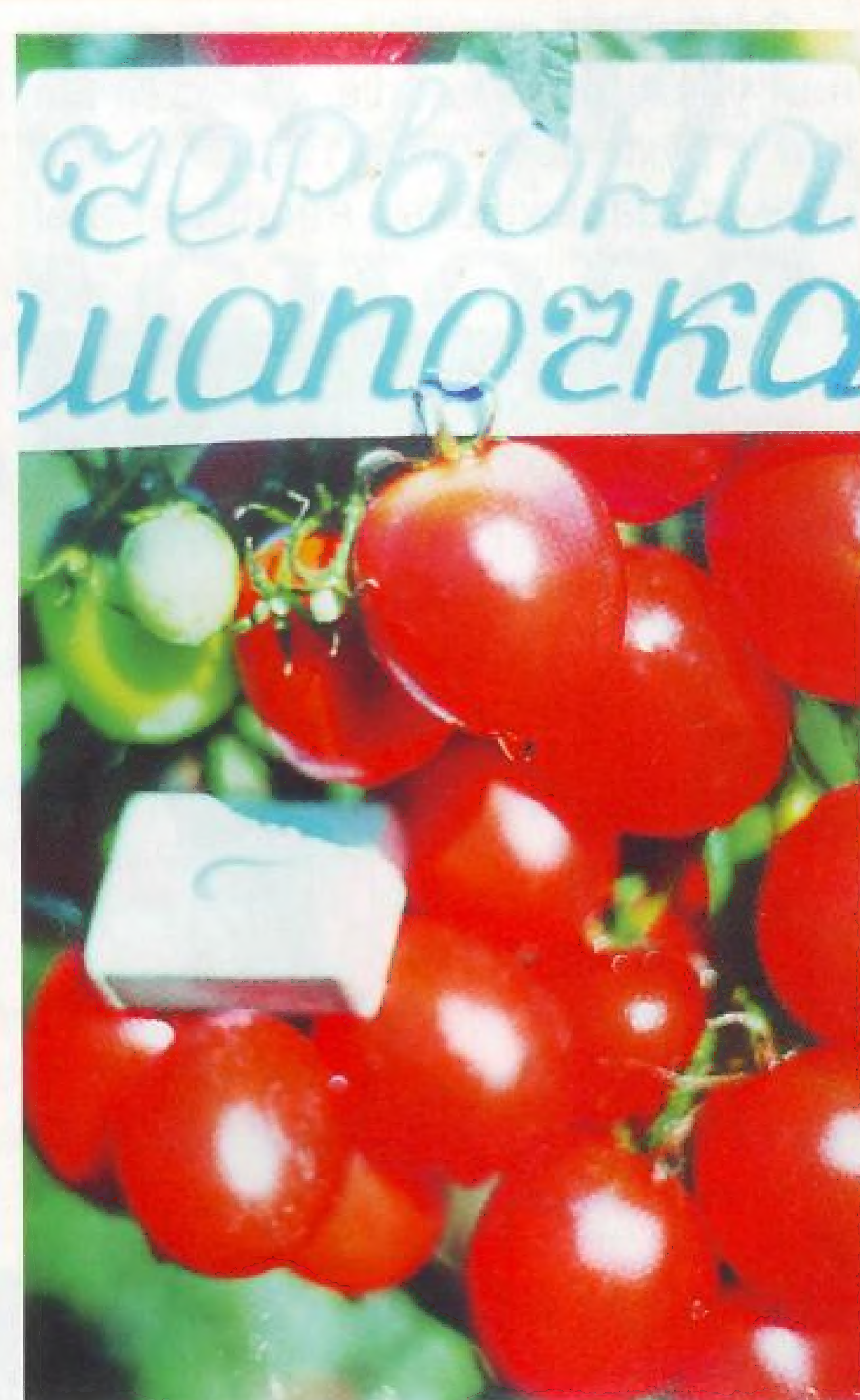
У мене ростуть як низькорослі, так і високорослі сорти, але перевагу віддаю останнім. Вважаю, що непотрібно гонитись за красиво розрекламованими сортами помідорів зарубіжної селекції, оскільки зарубіжні селекціонери на перше місце ставлять зовнішній вигляд та врожайність помідорів, залишаючи на другому плані смакові якості та стійкість до хвороб. Тому віддаю перевагу сортам вітчизняної селекції, хоча постійно "прописав" у своїй колекції і декілька сортів зарубіжної селекції.

З-поміж низькорослих перевагу віддаю надранньому чеському сорту Моравське чудо. У нього надранній початок плодоношення, до того ж це чи не єдиний сорт, плоди якого не кислі на смак, а також висока урожайність. Рік у рік радують своєю врожайністю низькорослі сорти помідорів — Самий ранній та Мустанг, які відзначаються ранньостиглістю, високою врожайністю й підвищеною стійкістю до хвороб.

Але особливої уваги заслуговує група високорослих сортів. Тут творчій фантазії селекціонерів немає меж. У даній групі не можна виділити якийсь окремий сорт. Всі випробувані та відібрані мною сорти по-своєму чудові, мають підвищену стійкість до хвороб, високі смакові й товарні якості.

Постійно вирощую чудовий сорт помідорів Де-Барао (червоний, чорний, рожевий, жовтий, оранжевий, тигровий). Цей сорт дає плоди у вигляді сливок масою 80 г, має підвищену стійкість до хвороб та високу врожайність. Аналогом даного сорту є помідори сортів Марафон, Червона шапочка, Японське дерево (червоні), Лимон-ліана (жовті).

Чудові за зовнішнім виглядом плоди округло-конічної форми з кінчиком та неповторний смак мають високоврожайні сорти: Анна Герман (жовтий), Гібрид Тарасенка 2 (червоний) та Ірина (рожевий). Цим сортам також властива підвищена стійкість до хвороб.

Оригінально доповнюють пейзаж присадибної ділянки помідори у вигляді груші: Принцеса Турандот (груша червона), Кримська троянда (груша рожева), Золотий колокол (груша жовта), у них відмінні смакові якості.

Хочеться також виділити сорти, які мають плоди у вигляді видовженої сливки з гострим кінчиком: Надія (Тарасенка) й Легенда (червоні), Золота рибка (жовтий), Малинівка та Помідорне дерево (рожеві).

Плоди — велика сливка мають сорти: Північна красуня, Гігантська червона сливка, Перцевидна жовта сливка та Гекр. З-поміж сортів, які дають плоди-гіганти, перевагу віддаю таким: Король Лондона, Чудо землі.

Вважаю, що не слід приділяти особливої уваги лежким сортам, тому що під час зберігання вони втрачають свої смакові якості. Для зимового споживання я вирощую кімнатні сорти: Чудо балконів, Тотем, Луїза.

Звичайно, всі бажають мати гарний урожай помідорів, але сам він йти у руки не бажає. Перш за все цьому заважають несприятливі

кліматичні умови, під час яких у городників, які не проводять заходів захисту рослин від хвороб, епідемії знищують майже весь урожай помідорів, зводячи нанівець працю, витрачену на їхнє вирощування. Винятком були лише кліматичні умови 2002 року, коли городники, навіть не застосовуючи засобів захисту помідорів від хвороб, зібрали на своїх ділянках врожаї помідорів, але такі сприятливі роки бувають дуже рідко.

Не вірте тим, хто стверджує, ніби у нього є сорти помідорів, повністю стійкі до хвороб. Таких сортів не буває, а є лише відносно стійкі до хвороб, які при застосуванні засобів хімічного захисту плодоносять, не уражуючись хворобами.

Які ж заходи необхідно провести, щоб виростити багатий урожай помідорів? Насамперед — це протруювання насіння помідорів, оскільки більшість грибних і бактеріальних хвороб передається через насіння. Найпростіший спосіб знезараження — це дезинфекція насіння в 1%-ному розчині марганцівки протягом 20 хвилин (1 г марганцівки на 100 г води), після чого його промивають у декількох водах. Тут слід пам'ятати, що тримання насіння в розчині марганцівки більше 20 хвилин знижує схожість.

Якщо немає марганцівки, можна знезаражувати насіння в соку алое (це одночасно і чудовий біостимулятор). Для цього зрізують листки алое, протирають (але не миють), після чого в поліетиленовому прозорому пакеті кладуть на верхню полицю холодильника на 5 днів. Потім вичавлюють сік і поміщають у нього насіння на 3—4 год. Аналогічний ефект дає й обробка насіння в соку каланхое.

Після знезараження насіння обробляю стимуляторами росту, які підвищують схожість, сприяють отриманню здорової розсади та підвищують урожайність. Стимулятори росту можна купити в спеціалізованих магазинах.

Після обробки стимуляторами росту кладу насіння в холодильник на тиждень, загорнувши його у целофановий пакет. Через кожні 12 годин насіння виймаю з холодильника і, витримавши 12 годин при кімнатній температурі, знову поміщаю в холодильник. Цей захід сприяє захисту від вірусних хвороб, сприяє холодостійкості та дружному проростанню насіння. Після цього насіння висіваю у підготовлені ящики для вирощування розсади.

Не буду розповідати про вирощування розсади, бо про це дуже багато написано. Зупинюсь лише на захисті рослин від хвороб на присадибній ділянці. Тут необхідно дотримуватися певних правил. Перш за все висаджую помідори в місцях, які добре освітлюються сонцем. Поливаю рослини теплою водою під корінь, рідко, але сильно, при цьому вода не повинна потрапляти на листки. Після утворення першого грона листя, яке знаходиться нижче від нього, обриваю, оскільки воно вже не бере участі у формуванні врожаю, а лише споживає поживні речовини та затінює рослини, що спричиняє розвиток фітофторозу.

Перед цвітінням кущі помідорів поливаю під корінь розчином йоду (40 крапель йоду на 10 л води) — по 0,5 літра розчину під кожний кущ. Така обробка сприяє швидкому росту плодів, ранньому їх достиганню та покращенню смакових якостей.

Крім того, роблю хімічну обробку проти хвороб. Для більш якісного захисту застосовую декілька препаратів (оксихом, арцерид, акробат, татту), використовуючи їх по черзі.

Розпочинаю обробку за 2—3 дні до висаджування розсади на постійне місце на присадибній ділянці. Потім повторюю захід через 10—14 днів. При цьому витрачається мало розчину препарату, а також, якщо помідори і встигли заразитися грибом, ми вбиваємо його на початковій стадії розвитку. За сухої погоди двох обробок буває достатньо, щоб помідори не чорніли, але при частих дощах, які були у 2003 р., довелося повторити обробку з інтервалом 10—14 днів ще 2 рази, і мої помідори плодоносили на присадибній ділянці, не уражуючись хворобами до самих морозів.

В.П.Кириндась,
смт Срібне,
Чернігівська обл.

Великоплідні помідори в руках у автора

ПОРАДИ З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ

Люблю працювати біля землі, тому з роками надбав невелику колекцію картоплі, винограду, лікарських рослин, квітів... Але найбільше моє захоплення — вирощувати помідори. І мені це вдається. Прислухаюсь до порад журналу "Дім, сад, город", тому й маю гарний урожай. Ось і торік помідори вродили щедро, на славу, хоча літо видалось не зовсім сприятливим. Спочатку посуха, а пізніше — часті затяжні дощі. А саме це спричинило захворювання на фітофтору. Обробив рослини найдешевшим препаратом — оксіхомом (найкращий на сьогодні — тату).

То від чого ж залежить урожай? Мабуть, насамперед, від вдало вибраних сортів. А вирощував я 200 кущів — 40 сортів, кожен з них дав від 1 до 3 кг різнокольорових, смачних плодів, а окремі сорти (Загадка, Лагідний) — 4—5 кг. Вирощувати цей овоч вигідно. Частину врожаю використовую для власних потреб, а надлишок реалізовую, навіть і по 0,70—1 грн. за 1 кг вигідно. А коли вміло зібрати з них насіння та продати, не кажучи про дефіцитні рідкісні сорти, то прибуток для сім'ї істотний. Я вже три роки продаю на базарі насіння. Під час його продажу мені покупці ставлять питання щодо агротехніки вирощування помідорів. От я і хочу через популярний журнал дати відповідь на запитання, які найчастіше задавали.

Сорт Лагідний

— Чи можливо обійтися без обробки від фітофтори помідорів хімпрепаратами?

— Думаю, на сьогодні неможливо. І слід обробити всю рослину (зверху донизу), а не як від колорадського жука. Тепер маємо великий вибір хімпрепаратів, якими дозволено користуватись, споживаючи овочі через 20 днів після останньої обробки.

— Чи обов'язково підв'язувати помідори до кілків і пасинкувати?

— Існують сорти з грубим стеблом, їх можна і не підв'язувати. Але я раджу підв'язувати через вітри і буревії. Низькорослі підв'язую під час цвітіння першого грона, а високорослі, наприклад, **Де-Барао, Крон-Принц** — ще два рази.

Нещодавно прочитав, що не слід обривати пасинки, оскільки вони відновлюються в інших місцях, і тоді рослина "працює" на відновлення, а не на ріст добірного плоду. Траплялося, що частину рослин не пасинкував, вони мали кущоподібну форму. Без помідорів не залишався. Вирішуйте самі.

— Які сорти є найкращими?

— На сьогодні створено тисячі сортів як світової, так і вітчизняної селекції, отже, є з чого вибрати. На мою думку, найкращі ті сорти, які добре плодоносять у наших краях. До них можна віднести такі сорти: Волгоградський 5/95; Гібрид Тарасенка 2, 6; Лагідний; Волове серце; Персей; Рожевий гігант; Сніжний та ін.

Хочу дати городникам ще інші важливі поради. По-перше, раджу тим, хто має вирощувати багато сортів, розміщувати їх рядами за схемою — чим рідше, тим краще. Площу не економте, щоб рослини добре провітрювалися. По-друге, побутує думка (так і пишуть окремі видання з городництва), що на одному місці не можна вирощувати рік у рік помідори чи перець (родина пасльонових). Я особисто так не вважаю. Якось склалося, що частина рослин три роки підряд потрапляла на одне місце, але без урожаю не залишався.

Відомо: скільки існує сортів — стільки й смаків. У цьому переконуються мої сусіди, знайомі, яких частую плодами. З ними ділюся досвідом щодо агротехніки, а також — насінням. Ці "секрети" повинен знати і віднайти кожен городник чи садівник, аби захистити рослини від шкідників і хвороб. Щоб вони не хворіли, а радували вас. А тепер про сорти.

АПЕЛЬСИН — середньопізній, плід масою 200—400 г, оранжевого кольору, салатний, середньорослий. Він справді схожий на апельсин.

ЗАГАДКА (молдавський) — ранній, низькорослий, плоди червоні, середнього розміру, дружно дозрівають, високоврожайний, стійкий.

СНІЖНИЙ — сама назва підказує, що плоди у нього білі. Це — салатний сорт, середньоранній і середньорослий,

Сорт Загадка молдавської селекції

У центрі знімка — сорт Золота королева

маса плода 100—300 г, за смаком нагадує фізаліс.

СМАРАГДОВЕ ЯБЛУКО — спілі плоди зелені, в прямому розумінні слова, салатний, смачний сорт, плоди масою 100—250 г. Добре мати від злодіїв!

ШОКОЛАДНИЙ — плоди, як у сорту **Вечірні сутінки**, коричневі, салатного призначення, середньоранні, плід важить від 100 до 300 г.

Заслуговує на увагу і є окрасою ділянки сорт **ЗОЛОТА КОРОЛЕВА** — середньорослий, середньоранній, плід масою 100—150 г, яскраво-оранжевого кольору, придатний як для салатів, так і для консервації, високоврожайний.

ЛАГІДНИЙ — цей сорт багатьом відомий своїми червоними сливоподібними плодами, низькорослий, ранній, придатний для консервації.

ВОЛОВЕ СЕРЦЕ — плоди рожеві, у вигляді серця, масою 200—400 г. Високорослий, середнього строку достигання, врожайний і смачний, тому користується попитом у аматорів.

Було б несправедливо не сказати про сорт **ДЕ-БАРАО**. Рослини у нього сильнорослі, плоди — сливки, масою 80—110 г. Середньопізній сорт, мало уражується хворобами.

МІНІАТЮРНИЙ — теж заслуговує на увагу, хоч плоди дрібні, як у аличі, зібрані в гроно. Сильнорослий, дуже врожайний, на кущі 300—500 плодів, хворобостійкий.

ЗИМОВЕ ЧУДО — дефіцитний, рідкісний сорт. Плоди щільні, червоні, масою 150—300 г. Суперпізній, може зберігатися до весни.

Багато хто вже чув про сорт американської селекції **СПРИНТ-ТАЙМЕР** — кущ високорослий, плоди плоско-округлі, червоні, від 300 г до 1 кг. Середньостиглий, салатний, дуже врожайний і смачний, солодкий, як кавун.

На досягнутому я не буду зупинятися. Планую придбати інші цінні сорти, бо знаю, що досвідчені аматори (у них я замовляю насіння) мають у колекціях по 300—400 сортів.

Зрештою, виростити гарний урожай зможе кожен, адже тут немає великих труднощів. Насамперед, потрібно любити землю, вміти спілкуватися з нею, а вона віддасть людині сторицею. Необхідно виконувати агротехнічні заходи, пам'ятати головне правило городника: якісне насіння — запорука гарного врожаю.

Микола Сопронюк,
городник-аматор,
Хмельницька обл.

ЛОПУХ

Цей величний представник родини айстрових неможливо не помітити. Лопух справжній (Arctium lappa L.) сягає висоти 1,5—2 м, має могутнє ребристе стебло та великі листки. Росте повсюдно як бур'ян — у садах та на городах, біля доріг, по берегах річок, у лісах. Лопух — дворічна рослина: у перший рік розвитку утворює корінь і розетку листків, а наступного року з липня до вересня цвіте великими рожевими квітками. Народні назви: бодак, бодняк, будяк, вовки, дідівник, капелюшник, лопушняк, реп'ях, чіпляк та ін.

У багатьох країнах (Франція, США, Китай, Японія) лопух культивують як овочеву рослину, де його вирощують не тільки аматори на присадибних ділянках, а й у промислових умовах. Розроблено агротехніку вирощування та технологію переробки цієї цінної рослини в умовах культивування.

Для лікарських потреб використовують кореневище, листя, плоди. Листя містить вітаміни, дубильні речовини, ефірну олію, органічні кислоти, флавоноїди, антоціани, слиз, а корінь — дубильні та гіркі речовини, ефірну олію, органічні кислоти. Та найбільше лопух цінують за порівняно високий вміст полісахариду інуліну, що рекомендується при цукровому діабеті. Тому препарати з кореня лопуха застосовують як стимулятор інсуліноутворювальної здатності підшлункової залози та для покращення загального обміну речовин, при подагрі і нирковокам'яній хворобі, гастриті, виразці шлунка. Доволі часто корінь застосовують від захворювань шкіри та для стимулювання росту волосся (реп'яхова олія).

У харчуванні корінь лопуха використовують до цвітіння. Наприкінці літа або восени у перший рік вегетації його викопують і ретельно промивають. Можна викопати корінь і після перезимівлі на другий рік напровесні до цвітіння. Так само, як і лопух справжній, застосовують й інші види: лопух малий, лопух павутинистий, лопух дібровний (гайовий). Але корінь у них значно менший, ніж у лопуха справжнього.

Цвіте лопух павутинистий

Молоде листя використовують у борщ та в салати, а відварені черешки — для салатів та вінегретів. Корінь смажать і запікають, як картоплю, готують кавовий напій.

Хоча в Україні лопух трапляється доволі часто, в їжу його майже не використовують. Тому у читачів є можливість спро-

Лопух справжній недарма називають великим

бувати приготувати страви з лопуха, користуючись рецептами з літератури та розробляючи власні.

САЛАТ З ЛИСТЯ. Для салатів використовують свіже молоде листя, яке ретельно промивають, бланшують 1—2 хвилини в окропі, дають воді стекти, нарізують. Додають зелень, приправи, заправляють сметаною.

На 150 г листків лопуха беруть 50 г зеленої цибулі, 30 г тертого хрону, сіль за смаком, 20 г сметани.

САЛАТ З ЧЕРЕШКІВ. Черешки лопуха варять і очищають від шкірки. Нарізують, додають до салатів та вінегретів.

КАВОВИЙ НАПІЙ. Корінь лопуха, зібраний до цвітіння, промивають, розрізують на шматки і сушать на сонці. Досушують у духовці за температури не вище 50°С. Підсмажують, розмелюють. Використовують для приготування напою, як з кавових зерен.

Ще не розкриті суцвіття — кошики лопуха справжнього

Квітконосне стебло з суцвіттями лопуха справжнього

ПОЛИН

У народі кажуть: "Гіркий, як полин" — і це до певної міри відображає якість полину. Всі його види містять гіркі, слизисті, дубильні та смолисті речовини, ефірну олію, органічні кислоти, а також вітаміни: аскорбінову кислоту, каротин, вітаміни групи В тощо. Полин має такі народні назви: полон-трава, блошник, віничник, молин, билина, гірчник та багато інших.

Серед 30 відомих в Україні найпоширеніші з-поміж дикорослих видів: полин звичайний (Artemisia vulgaris) та полин гіркий (Artemisia absinthium). Як овочеві та пряні культури культивують полин естрагон (районовані сорти — Смарагд, Травневий), полин лимонний (Елла-да), полин мітлистий (Гілчастий), полин однорічний (Новачок). Є серед них і отруйні види, наприклад, полин цитварний, що найчастіше трапляється в Середній Азії (при обережному використанні у невеликих кількостях його застосовують як лікарську рослину). Інколи з полину роблять духмяні віники, а в давнину ним фарбували тканини у зелений колір.

Полин звичайний

Полин гіркий

Лікарські властивості полину спричинені, насамперед, наявністю гіркот, які стимулюють травлення, поліпшують апетит, мають глистогінні властивості. Траву полину використовують також як кровоспинний, болетамувальний, протизапальний, антисептичний, заспокійливий засіб (при підвищених дозах він діє як збудливий засіб, а надалі — пригнічує). Тому тривале або надмірне вживання препаратів полину може спричинити отруєння.

У харчуванні використовують траву полину не тільки культивованих видів, а й дикорослих. Полин звичайний, який ще називають "чорнобиль" за темнозабарвлені стебла, та сріблясто-зеленуватий полин гіркий ростуть по всій Україні. На полях, пустирях, біля доріг, у садках, на узліссях можна найчастіше зустріти саме їх. Навесні вони пробиваються ніжною розеткою різьблених листків, а з липня по вересень здалеку видно їхні високі (1—1,5 м) стебла з дрібними кулястими кошиками-суцвіттями. У полину гіркого вони жовті, а у звичайного — червонуваті.

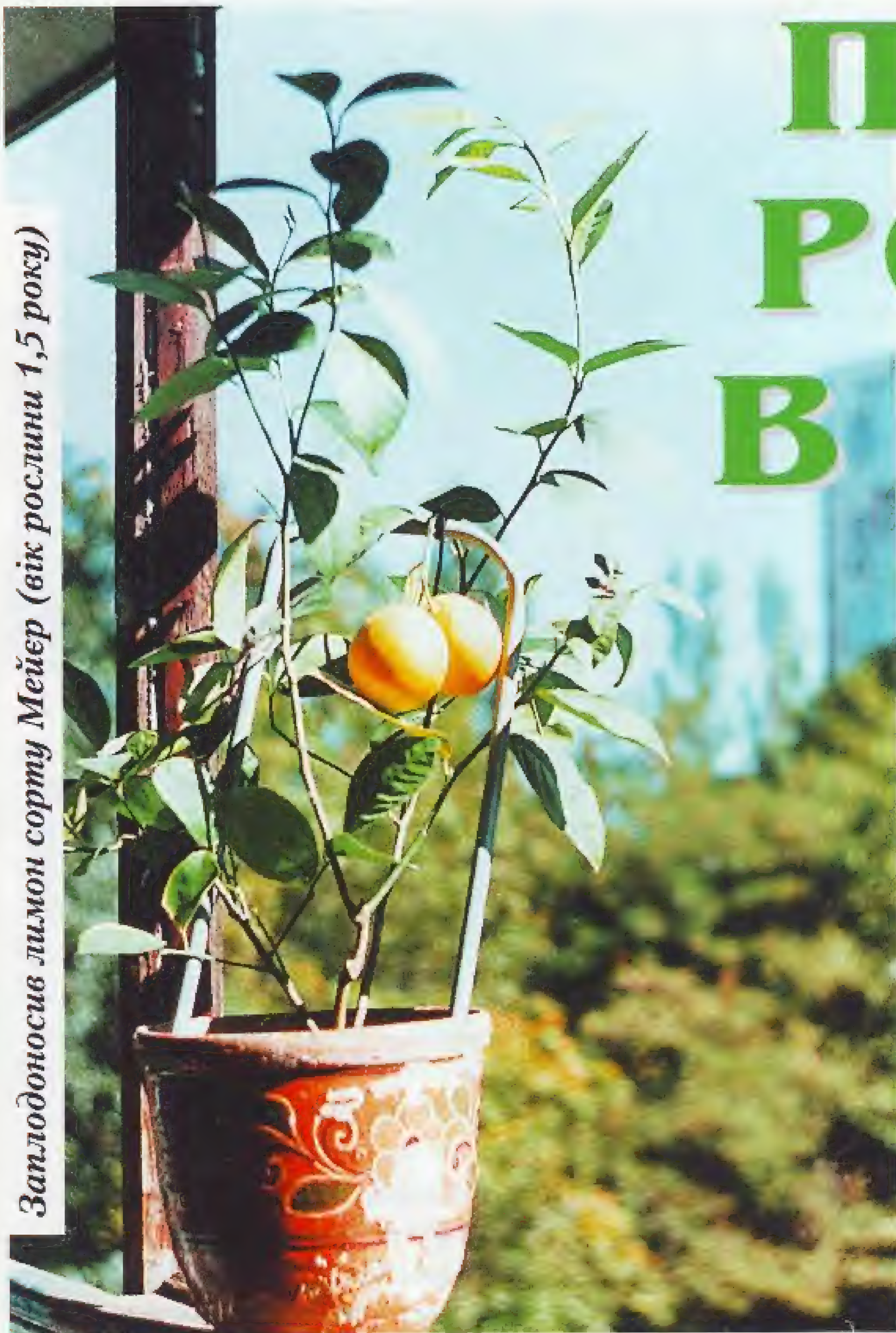
В їжу траву полину використовують як пряну приправу до м'ясних страв, супів, салатів, маринадів, безалкогольних напоїв, ним ароматизують оцет. Для використання взимку траву сушать у провітрюваному приміщенні або на вулиці в затінку. Потім її досушують у духовці за температури 40°С і зберігають у щільно закритих склянках. Коли готують м'ясо, за 2 хвилини до готовності його посипають порошком з полину (на кінчику ножа).

Полин естрагон

НАПІЙ. 5 г сушеного полину відварюють у невеликій кількості води (1 склянка), охолоджують, проціджують, додають по 25 г меду та соку журавлини (російською — клюква). Доливають перевареною водою до 1 л, добре перемішують і настоюють 2 години. Вживають охолодженим.

Н.М. Смілянець

Заплодоносив лимон сорту Мейер (вік рослини 1,5 року)

ПЛОДОВІ РОСЛИНИ В КІМНАТІ

Після публікацій у 2004 р. моїх статей про інжир ("ДСГ" № 2) та лимон ("Огородник" № 2, 3) я отримав дуже багато листів з питаннями про вирощування тропічних і субтропічних плодових кімнатних рослин. На висвітленні цих питань я й хочу зупинитися у даній статті.

Зазначу, що в умовах помірного поясу в закритих приміщеннях можна вирощувати як плодові культури тропіків, субтропіків, так і культури нашого ж помірного поясу, кваліфіковано пов'язуючи біологічні особливості рослин з умовами їхнього вирощування. Адже відомо, що ще в XIX сторіччі садівники на території нашої країни, де взимку можливі морози до мінус 30°С, в закритому ґрунті домагалися плодоношення яблук і персиків у січні, щоб можна було подати їх до барського столу на Різдво.

Головні й найпоширеніші плодові рослини тропіків — це банани, ананаси, папайя, манго, гуайява, анони, кофейне дерево, дерево какао, чай, пальми (кокосова, олійна, фінікова), пасифлора їстівна та інші. Більшість із цих рослин дуже високорослі, розвиваються за температури не нижче плюс 15°С (ростуть у районі екватора), мають доволі складне запилення квіток. З тропічних культур для вирощування в квартирі становлять інтерес банани (карликова форма), ананаси, кофейне дерево, дерево какао і пасифлора, які добре ростуть і плодоносять при забезпеченні їх необхідними умовами.

З-поміж субтропічних культур найпоширеніші цитрусові (апельсин, лимон, мандарин, грейпфрут), інжир, гранат, фейхоа, хурма, авокадо, мушмула, маслина та інші. Ці рослини витримують зниження температури взимку до 0°С, а окремі — й до мінус 7—10°С. Із субтропічних культур для вирощування в квартирі придатні цитрусові, інжир, гранат, фейхоа, хурма. Серед пасльонових (родичі перцю й помідорів) останнім часом як у квартирі, так і на грядці вирощують пепіно (динна груша) і наранхілу (золотий плід), які за приємний солодкий фруктовий смак відносять до фруктів. Субтропічним культурам все ж таки краще, коли їм у зимовий час створювати умови з дещо зниженою температурою (близько +10°С). Після цього плодоношення буде особливо рясним. За температури близько +5°С у субтропічних культур настає період ростового спокою, що є позитивним за нестачі світла взимку.

Тепер в умовах закритих приміщень з успіхом культивують багато сортів плодових рослин і за бажання серед них можна вибрати їх на будь-який смак: красивоквітуючі (пасифлора, фейхоа, гранат тощо); квітуючі практично впродовж цілого року і квітки мають приємний аромат (лимон, мандарин, апельсин, кофейне дерево); взагалі, неквітуючі у звичайному розумінні, але стабільно плодоносні у квартирі (інжир); такі, що мають дрібні листочки (кінкан, мурайя, гранат); з дуже великими листками (банан, папайя, інжир,

Лимон Лісбон дав щедрий урожай

дерево какао); вічнозелені (цитрусові, пасифлора, кофейне дерево, фейхоа); листопадні (хурма, інжир, гранат); високорослі рослини (папайя, інжир, наранхіла, грейпфрут); низькорослі (ананас, мурайя, кінкан, мандарин, карликовий гранат); гігантська трава (банан); тропічна ліана (пасифлора); такі, що ростуть лише за кімнатної температури (кофейне дерево, дерево какао, банан, ананас, папайя); такі, що витримують взимку невеликі морози (інжир, гранат великоплідний, хурма, фейхоа); з дрібними плодами (кофейне дерево, кінкан, мурайя); з великими плодами (папайя, банан, ананас, грейпфрут, цитрон, пепіно); рослини, котрі можна живцювати і висаджувати на літо в город для одержання більших урожаїв плодів (пепіно, наранхіла) тощо.

Інжир плодоносить ціле літо

БОРОТЬБА ЗІ ШКІДНИКАМИ

Що стосується боротьби зі шкідниками кімнатних рослин, то необхідно пам'ятати, що найчастіше ми самі цих шкідників і заносимо в дім з вулиці з квітами, з грядок і теплиць, з новими кімнатними рослинами. Тому не ставте букети квітів поряд з кімнатними рослинами, а щойно купленим рослинам влаштовуйте карантин, витримуючи їх кілька тижнів окремо та оглядаючи, чи немає на них шкідників. Органічні добрива для настоювання і землю під час підготовки до пересаджування заливайте окропом. Якщо частину кімнатних рослин на літо ви виносите на двір у сад, то восени, повертаючи їх назад до кімнати, обов'язково обприскайте одним з інсектицидів, адже шкідників на листі за літо може зібратися дуже багато.

Хотілося б вирощувати рослини як у кімнаті, так і на городі, взагалі, без застосування будь-яких отрутохімікатів, але, на жаль, це практично неможливо. Побутує хибна думка, що швидше, легше, простіше й безпечніше впоратися з будь-якими шкідниками "народними" методами за допомогою настоянок і відварів рослин (тютюну, часнику, цибулі, хрону, перцю гіркого, хвої, кульбаби, картоплиння, чистотілу, дурману, деревію та інших), обприскувань чистою водою і промивань листків мильною водою. При цьому багато хто й гадки не має, що настоянки та відвари токсичні не лише для шкідників, але різною мірою отруйні й для людей при застосуванні у квартирі. Саме на цьому та на запізнілому виявленні шкідника (коли вже пошкоджені всі рослини в кімнаті і більшість листків осипалися) найчастіше спіткаються аматори-початківці — любителі кімнатних рослин. Боротьба зі шкідниками стає для них непереборною перешкодою. До речі, шкідники, в першу чергу, оселяються на плодових рослинах. До цих смачних рослин їх притягує як магнітом, вони ж першими і найбільше страждають, втрачаючи листя і можуть навіть загинути. А отруйні рослини, яких ви "пригріли" в себе на підвіконні і яких нині багато для нас понавозили з усього світу, залишаються на довгі роки у квартирі, адже їх шкідники не їдять, а життєвий потенціал у них, як у всіх бур'янів, величезний. Крім того, в умовах теплого сухого кімнатного повітря шкідники розмножуються дуже швидко. В квартирі впоратися з шкідниками набагато швидше і легше за допомогою спеціальних хімічних препаратів інсектицидів (проти комах) та акарицидів (проти кліщів), яких є великий вибір, але використовувати їх слід у строгій відповідності до інструкції щодо застосування та обов'язково на відкритому повітрі (на вулиці або відкритому балконі). Обприскувати варто 2—3 рази з інтервалом 7—10 днів, добре змочуючи розчином обидва боки листків і гілки.

Проти попелиць і білокрилок найчастіше використовують актофіт, конфідор максі, актару, матч. Найважче на кімнатних рослинах своєчасно виявити і швидко знищити павутинного кліща і несправжню щитівку. Проти павутинного кліща найчастіше використовують актофіт, актелік, талстар, демітан, санмайт, а проти несправжньої щитівки — кельтан, актелік, талстар, Бі-58, карбофос. Останнім часом я використовую практично безпечний для людини і деякою мірою універсальний засіб проти всіх шкідників кімнатних рослин біоінсектицид актофіт (фітоверм): 5 мл на 1 л води — для обприскування.

БОРОТЬБА З ХВОРОБАМИ

Що ж до хвороб кімнатних рослин, то утримуючи їх в оптимальних для них умовах освітлення, температури, вологості, складу ґрунту, підживлень тощо, то хворіють вони доволі рідко. Із хвороб найчастіше у кімнатних рослин трапляються гомоз і хлороз листків. Гомоз викликають порушення нормальної життєдіяльності рослин: глибоке садіння, підвищена вологість ґрунту, важка землесуміш, поганий дренаж, надлишкове внесення азотних добрив, обморожування кори. За гомозу в нижній частині штамбу утворюється бура пляма, тріскається кора і витікає камедь.

Хлороз листків (листки стають світло-зеленими, пожовклими і поступово засихають) свідчить про нестачу заліза, магнію, цинку — рослини необхідно підживити мікродобривами, котрі містять хелати металів, наприклад, мікродобривом міком. Для забезпечення гарного росту і плодоношення ґрунт має бути родючим, пухким, таким, що забезпечує легке проникнення вологи і повітря до всіх частин прикореневої грудки землі.

При вирощуванні рослин в кімнаті їх необхідно наполегливо привчати до кімнатних умов, а не схилятися перед їхнім особливим походженням, перетворю-

ючи квартиру в теплицю. Рослини, котрі погано ростуть і не плодоносять у нормальних кімнатних умовах, потребують особливих умов, краще не вирощувати в квартирі, а помістити в зимовий сад або теплицю.

Необхідно відзначити, що світло є головною умовою існування зелених рослин і надзвичайно важливим фактором успішного вирощування рослин у кімнаті. Ще К.А. Тімірязєв у свій час наголошував, що не кількість тепла, вологи та добрив, а кількість світла насправді впливає на плодоношення рослин.

Світло — головне джерело енергії для зелених рослин. Лише рослини здатні засвоювати енергію сонця і накопичувати її у складних хімічних сполуках у процесі фотосинтезу. З води і вуглекислого газу синтезуються складні органічні речовини: білки, жири, вуглеводи, без яких життя неможливе. Чим вища температура повітря, тим більше світла рослина потребує. Взимку за нестачі природного освітлення можна використовувати додаткове освітлення у вечірні години або дещо знизити температуру повітря, якщо це прийнятне для даної рослини. Різка зміна освітлення, перенесення рослин із затінку на сонце або навпаки, може призвести до опадання листків і бутонів, що часто спостерігається у цитрусових рослин. У кімнаті плодові рослини утримуйте на найосвітленіших місцях якнайближче до вікна.

Гранат Карликовий зацвітає і починає плодоносити у віці 6 місяців

Вода відіграє важливу роль у забезпеченні росту рослин. Рослини необхідно регулярно поливати, але як надлишковий, так і недостатній полив шкідливий. Поливати слід так, щоб рівномірно зволожувалася вся кореневмісна грудка ґрунту. Багато початкуючих любителів кімнатного садівництва дуже заливають рослини, щоб ґрунт завжди був сильнозволоженим, а це призводить до загнивання коренів через його закисання. Не бажано поливати водою із свердловин насиченою різними солями. Воду з водогону слід відстоювати у відкритому посуді за кімнатної температури не менше доби, щоб з неї вивітрився хлор.

Формування крони є невід'ємною частиною кімнатної агротехніки, позаяк лише деревце з добре облиствленою кроною здатне давати повноцінні плоди без шкоди для самого себе. Кращою формою крони для кімнатних плодових рослин є низькоштамбова. Її формують у вигляді куща регулярним обрізуванням гілок і пінцируванням молодих пагонів. Такі рослини компактніші (крону кімнатної рослини намагаються утримати невеликою, до 1—1,5 м) і дають вищі врожаї.

Що стосується удобрення і підживлення, то тепер, тут необмежені можливості — можна поживні речовини готувати самому або ж використовувати наявні в продажу готові добрива з макро- і мікроелементами і навіть з мікрофлорою ґрунтових мікроорганізмів (наприклад, ЕМ-препарат "Сияние-1" ("Кюссей"). З органічних добрив для кімнатних рослин найчастіше використовують перегній-сипець або сухий курячий послід (1 ст. ложка на 1 л води, настояти 2 доби і використовувати для поливу). З неорганічних — безхлорні комплексні добрива, що містять практично всі необхідні елементи живлення, наприклад, "Кеміра люкс" або рідкі добрива "Біодобриво" чи "Сад чудес". З березня по вересень кімнатні рослини слід підживлювати кожних 10 днів. За послабленого росту і цвітіння рослини потрібно удобрювати азотними і фосфорними добривами. Бор сприяє зав'язуванню та утримуванню плодів на дереві (0,3 г борної кислоти на 1 л води для поливу перед початком цвітіння).

При вегетативному розмноженні (живцюванням, відсадками, кореневою порослю, щепленням) саджанці отримують здебільшого з тими ж якостями, що й материнська рослина. Найпоширенішим способом розмноження кімнатних рослин є живцювання. Для живцювання беруть визрілі (щоб стебло було уже круглим, а не сплюснутим, як під час росту), але ще не здерев'янілі пагони (живці довжиною 10—15 см з 4—7 листками) з високоврожайних рослин, які відзначаються високою якістю плодів, стійкі до несприятливих умов вирощування в кімнаті та не уражені хворобами й не пошкоджені шкідниками.

Деревця, вирощені з живців плодоносної кімнатної рослини, швидко вступають у плодоношення, зазвичай, не пізніше ніж через 1—2 роки. Але такі рослини, як, наприклад, папайя, пепіно, паранхіла, гранат карликовий, фейхоа, кофейне дерево, пасифлора, мурайя легко розмножуються насінням, а банан і ананас — ко-

реневими відсадками і всі вони вже на 1—3-й рік після висіву насіння і садіння кореневих відсадків вступають у плодоношення. Але, як правило, сіянцеві рослини не повністю зберігають властивості материнської (сіянці пізніше вступають у плодоношення, плоди менших розмірів, часто гірших смакових якостей). З іншого боку, плодові рослини, вирощені з насіння, відзначаються сильнорослістю, довговічністю, добре пристосовуються до кімнатних умов, стійкіші до хвороб. Цитрусові, вирощені з насіння і які дали рясне цвітіння та гарні плоди, можуть стати новим перспективним сортом, добре пристосованим до культивування за кімнатних умов, але зацвітають вони, зазвичай, років через 15. Для пришвидшення початку плодоношення сіянців застосовують спеціальні агротехнічні заходи: формування крони, щеплення в крону сіянця живця або бруньки з плодоносної рослини, перетяжка декількох гілок дротом (або зняття кільця кори) до появи бутонів, утримування рослин до цвітіння в "тісному" посуді, а взимку — в умовах допустимої зниженої температури, підживлення фосфорними добривами тощо. А прискорити перевірку якості плодів вашого сіянця, вирощеного з кісточки, можна щепленням живця або бруньки з нього на плодоносну рослину того ж виду.

Особливо добре вдається вирощування в кімнатних умовах та отримання врожаїв цитрусових (лимон, мандарин, апельсин), інжиру, граната, кофейного дерева, фейхоа, банану, пасифлори, ананасу та деяких інших. Для вирощування в кімнаті кращими вважаю такі сорти плодових рослин: лимон — Лісбон, Дженоа, Новогрузинський, Мейєр, Павловський, Ювілейний; мандарин — Ковано Васе, Іншиу; апельсин — Гамлин, Мерхеульський, Корольок; грейпфрут — Дункан, Шеддок, Фостер; інжир — Гігантський жовтий, Далматський, Адріатичний білий, Кадота; гранат — Нікітський ароматний, Карликовий; кофейне дерево — Арабіка; банан — Київський суперкарлик, Тропікана; фейхоа — Нікітський ароматний, Кулідж.

У кожної рослини й у кожного сорту є свої особливості при вирощуванні в кімнатних умовах. Наприклад, лимон Мейєр і інжир добре плодоносить після прохолодної перезимівлі, апельсин Гамлин непогано розмножується живцями, мандарин Ковано Васе краще росте і плодоносить при переведенні на власні корені (при пересаджуванні заглибити місце щеплення), у інжиру Гігантського жовтого і Адріатичного білого бруньки легко пробуджуються і після обрізування пагони дають багато бокових гілочок, гранат великоплідний Нікітський ароматний плодоносить лише за дуже гарного освітлення (на південних вікнах) і переважно на великих минулорічних гілках, а Карликовий гранат, як правило, плодоносить на кінцівках гілок нового приросту, банан і ананас доволі легко переносять тимчасове пересушування ґрунту, а найбільше потерпають від перезволожування ґрунту і знижених температур (нижче +15°С) рослини кофейного дерева, яким необхідно забезпечувати достатнє калійне живлення і оберігати від холодного повітря з кватирки взимку,

Плоди Пепіно, вирощені в кімнаті

сорти лимонів, котрі мають високу врожайність, але уражуються грибними захворюваннями, за щеплення живця на сіянець лимона стають практично повністю стійкими до хвороб, гранат великоплідний і інжир добре плодоносять за слаболужної реакції ґрунтового розчину тощо.

Слід зауважити, що за гарного догляду плоди кімнатних рослин, порівняно з вирощеними на плантації, зазвичай, мають тоншу шкірочку, менше насіння, ароматніші й соковитіші, а також смачніші.

Плоди всіх згаданих у статті рослин дуже корисні для людини. Відомо, наприклад, що цитрусові, гранат, банан і ананас — дуже ефективні проти запальних процесів і для омолодження організму; фейхоа — проти хвороб щитоподібної залози; інжир і банан — для підтримання розумової діяльності; плоди кофейного дерева — для збудження і стимулювання нервової системи; хурма — для підтримання шлунково-кишкового тракту тощо.

Життя сучасної людини стало доволі напруженим, нервовим. Фізичні та розумові перевантаження — звичайне явище. В такій ситуації близькість до природи, до рослин з їхньою величезною різноманітністю — дійовий засіб емоційного розвантаження, зменшення втоми, відпочинку нервової системи, відновлення фізичних сил. А фітонциди, що виділяють листки рослин, знищують хвороботворних мікробів у повітрі приміщень і оздоровлюють організм людини.

Але слід наголосити, що негайна, спонтанна, невиважена зацікавленість кімнатними рослинами неприйнятна, адже будь-який відібраний сортовий саджанець незабаром перетвориться в хворобливе деревце, якому буде вже не до плодоношення, якщо догляд за ним обмежиться лише поливами, до того ж не завжди правильними. Вирощуванням плодових рослин у кімнаті варто займатися при серйозному ставленні, якщо до цього є справжня зацікавленість, коли багаторічна турбота і догляд за рослинами не обтяжує, а приносить радість, то лише тоді виростає казковий сад, створюється комфорт і затишок в оселі.

П.Г. Шумерук,
м. Київ

НЕ МАЮ ПРОБЛЕМ ІЗ СЛИВОЮ

За часів Радянського Союзу на Хмельниччині на приватних садибах селяни вирощували велику кількість слив.

На сільських подвір'ях були збудовані сушарки. Нелегко то було, але люди мали гарний бізнес. Особлива вигода — доставка сухофруктів до Москви.

Так було. Розпався Союз і не стало сливи (жарт, правда невеселий). За останні 15 років змінилися кліматичні умови. У який бік, неважливо. Важливо, що умови для запилення стали гіршими, — волога на Поділлі, суховії на Донбасі.

Як зарадити? Ходімте в сад. Відповідь там.

Багато сортів не варто вирощувати або через низьку врожайність (Угорка звичайна), або через погані смакові якості ("кобильохи", "кульки-прунькі", "черкуші" тощо).

Що ж з ними робити, якщо вони вже є? Зрізати — кощунство. Так, так, зрізати (не викорчовувати) і на молодій порослі прищепити нові сорти окуліруванням у липні—серпні або поліпшеним копулюванням у лютому—березні (розгорнувши сніг). Що щепити? Які сорти? Для кожного регіону України різна відповідь. На Донбасі прислухайтесь до пані Л. Тараненко. У Вінниці все знає пан В. Ріпамельник і зовсім інші відповіді надасть пан А. Бурлака зі Львова.

Але якщо у вас є багато сортів, як от у мене, то можете застосувати і власний досвід, подивитись варто і в сусідів.

Серед багатьох традиційних (**Ганна Шпет, Персикова, Угорка італійська** і ін.) хочу виділити загальновідомий сорт **Ренклод Альтана**. Це врожайний сорт. Плодоносить щороку. Плоди великі, високоякісні, десертні, дуже солодкі й соковиті (не для сушіння).

Якщо ви мене почуєте і перещепите з десяток дерев старого непотребу, то у вас будуть проблеми. Правда іншого характеру. Багато слив доведеться з'їсти — дуже смачні, ще більше — на консервацію — клас, супер. І ще більше — на продаж: якість, вигляд, підуть "на розхват".

Але й це ще не все. Є ще одне кощунство. Цікаво, а як ви дивитесь на те, щоб самотужки виготовити ракію (слив'янку, сливову горілку)? Не вмієте? А почастувати гостя закордонним варивом з гарною етикеткою вміємо.

Отож: *сливу солодку, соковиту* (**Ренклод Альтана**) скласти у вузьку і високу діжку (замінник — емальований посуд). Ретельно розім'яти (побити, порушити шкірочку), зав'язати зверху тканиною, накрити будь-якою кришкою. Залишити тижнів на три, а то й чотири.

Що буде? А відбудеться процес бродіння, сік відділиться, м'якуш спливе і у верхній частині загниється та перекриє доступ повітрю. Для перевірки, чи готове, — пробиваємо пальцем дірочку і беремо сік на пробу. Коли дуже несмачне, гірке і кисле, без натяків на цукор — тоді готове.

Далі обережно знімаємо антисанітарну верхню частину, проціджуючи, відділяємо гарну рожеву рідину і затим — перегонка.

Правда є й інший шлях. Сухофрукти, цукати, плюс концентрований сік. Придатну до сушіння сливу (Угорка італійська), абрикоси, черешні розламати, відділити кісточки, засипати на добу цукром. Цукор вбере в себе сік, а плоди підцукряться. Далі сік злити, законсервувати. Плоди — в сушарку (ДСГ № 7, 2005 р., с. 35). Не пересушувати, достатньо консистенції мармеладу (зацукровано). Зберігати в скляних банках (подалі від дітей і дорослих — з'їдять за пару вечорів).

Харчова промисловість такого дива в роздріб не випускає.

Владислав Бігун,
м. Хмельницький

Господар

журнал у журналі

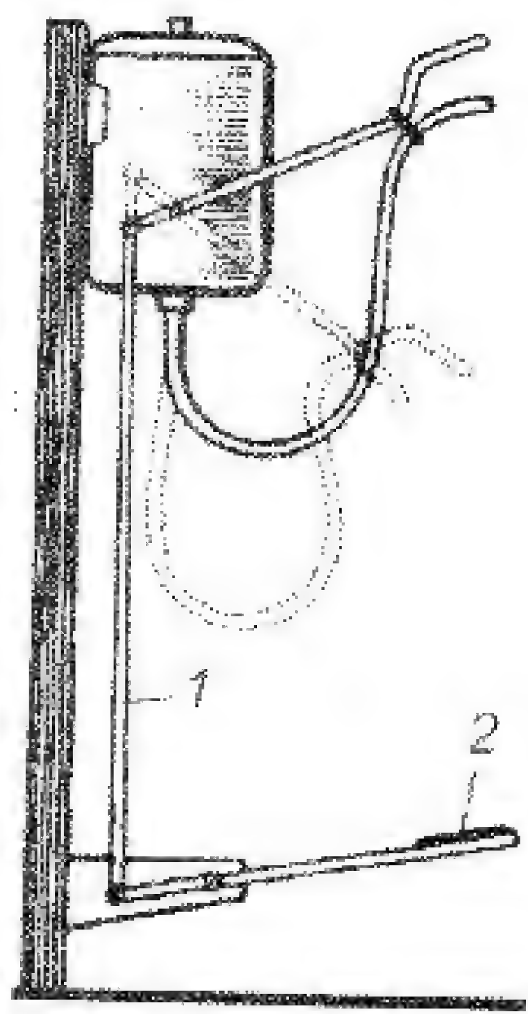
Безкоштовний додаток до журналу "Дім, сад, город"

УМИВАЛЬНИК НА ДАЧІ

Умивальник-рукомийник – це нехитре, але необхідне на дачі пристосування, що доволі просто зробити самому. Візьміть ємність, знизу просвердліть отвір і вставте в нього замість підкидного конусного клапана гнучку поліетиленову трубку. Опустиш вільний кінець трубки вниз – вода починає текти, піднімеш – вода сама догори не тече... А щоб умиватися з усіма зручностями, приладнайте збоку найпростіший шарнірний механізм.

Працює такий рукомийник без клапана вже більше семи сезонів. Витрата води при цьому зменшилася на одну третину. З умивальника витікає сформований струмінь, вода не бризкає в різні боки. Воду легко включити ногою, рукою, ліктем. Висоту рівня води видно через прозору трубку, що дуже подобається дітям.

На цей гнучкий сифон для рукомийника, літнього душу і змивного бачка видано авторське посвідчення (Росія).

Умивальник-рукомийник без конусного клапана:
1 – штанга;
2 – педаль

Підготував ***Г. Галкін***

МІНІ-ГРАБЛІ

Боротьба з бур'янами забирає багато часу і сили в городників і садівників. Щоб полегшити прополювання грядок, я виготовив міні-граблі, якими користуюся вже 25 років, якщо не більше, як на городі, так і в саду. Використовую комплексно з сапою. Особливо після дощу потрібно поскородити грядку цибулі, часнику й інших овочів, які висіяні рядками. Займаю чотири рядки, відступаю назад, щоб ступнів не було. Бур'ян, що зійшов, вигрібаю як гребінцем. Через годину-дві земля підсихає, а бур'ян в'яне. Головне, щоб рядки рівно були висіяні чи картопля рівно висаджена. Для виготовлення граблів потрібен держак завдовжки 1,5 – 2 м і завтовшки 20 – 25 мм (бажано з листяних порід, а висушити краще, не знімаючи кори, щоб не потріскався); дерев'яний брусок, цвяхів 7 штук (100 мм завдовжки чи 110 мм).

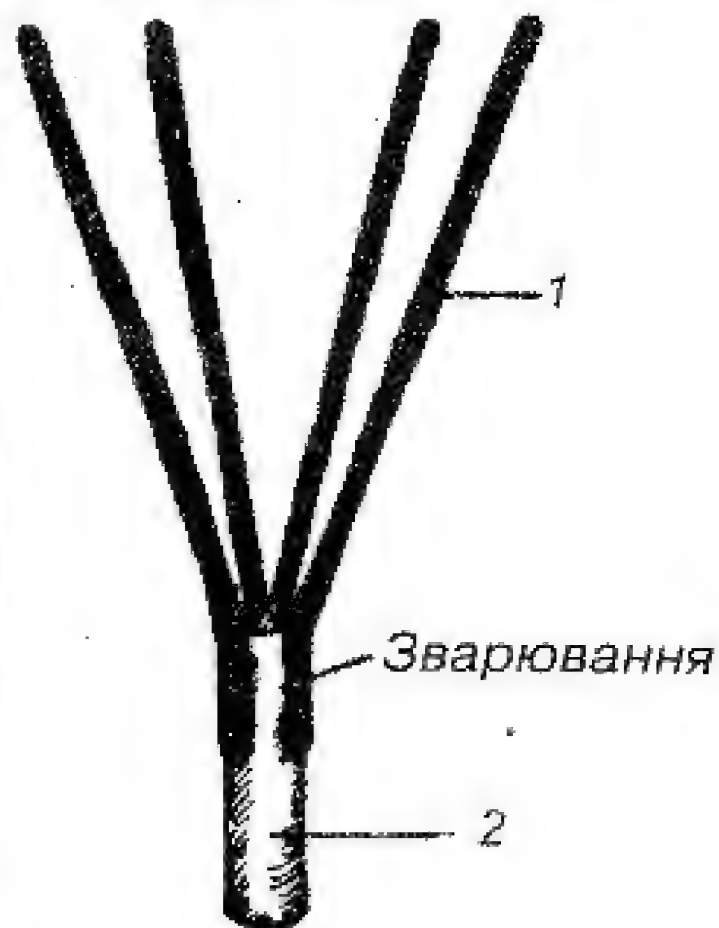

Свердлимо отвори в бруску під цвяхи (залежно від товщини цвяха) та під держак. Долотом підганяємо під розмір, насаджуємо держак, забиваємо цвяхи в брусок, де вийшло свердло, щоб цвяхи стояли рівно.

Хто побажає, може виготовити граблі більшого розміру (обійдуться дешевше, ніж у магазині).

В.А. Муренко,
м. Боярка-4

САДІВНИКАМ НА ЗАМІТКУ

Пристосування для збирання яблук:
1 – сталевий прутик, обмотаний ізоляційною стрічкою; 2 – обрізок труби

Вилка для зрізання ягід обліпихи:
1 – волосінь; 2 – відрізок стрижня; 3 – вилка з велосипедної спиці

Пропонуємо прості пристосування для збирання врожаю яблук. До торця обрізків водопровідної труби 3/4" через рівні проміжки приварені чотири сталевих прутики діаметром 4–6 мм і довжиною 160–200 мм. Прутики обмотані ізоляційною стрічкою і трохи розігнуті в різні боки за розміром яблук. Труба насаджена на довгу тичину. Цим пристосуванням яблука знімають, стоячи на землі, з будь-якої висоти, повертаючи тичину навколо своєї осі. Що найголовніше – плоди при цьому не пошкоджуються.

Під час збирання ягід обліпихи, щоб не поранитися гострими шипами чагарника, беруть вилку, зігнуту з велосипедної спиці. На її кінцях за допомогою обрізків порожніх стрижнів від кулькових авторучок закріплюють рибальську волосінь діаметром 0,08–0,15 мм. На кущ вішають розкриту парасольку рукояткою догори і, не боячись уколотися, вилкою зрізують ягоди в парасольку.

Г. Ткаченко

МОТОФРЕЗА БОРИСЕНКА

підсумки, можливості, сподівання, перспектива

Кілька років тому в журналах "Дім, сад, город" та "Новини Агротехніки" були опубліковані деякі можливості мотофрези та коментарі спеціалістів. Щодо цього можна сказати, що роботу мотофрези потрібно побачити, а тоді вже давати оцінку і коментувати. Доволі нова і незвична схема. За останні роки автор удосконалив більшість вузлів, створив низку нових інструментів.

Мотофреза набула нової професії — викопування картоплі — однієї із найважчих робіт.

Та виявилося, що для варіанту мотокопача це не найважча робота, бо продуктивність копання становить 15 соток за годину, а витрати пального лише 100 мл на сотку. Такі результати можна пояснити використанням активних робочих органів. Маса мотофрези невелика — всього 130 кг і для її переміщення достатньо невеликої потужності. А основна потужність від двигуна йде безпосередньо на робочий орган. Крім того, робочий орган охоплює по дузі тільки зону гребеня і нічого зайвого. Тобто ця схема має високий коефіцієнт корисної дії використання потужності завдяки концентрацій потужності тільки безпосередньо на робочий процес. А чому ж потужний трактор (40 к.с.) з картоплекопачем має майже таку ж продуктивність і набагато більші затрати на одиницю площі? Це пояснюється наступним. Картоплекопач пасивного типу працює від тяги, що надає трактор. І ця тяга використовується не тільки безпосередньо до картопляних гребенів, а й на міжрядкову площу. Крім того, щоби створити достатню тягу трактор повинен мати і відповідну масу, яку потрібно переміщувати, як непотрібний баласт. Потужність двигуна через численні передачі і редуктори, після суттєвих втрат, передається на колеса. Колеса переміщують важку машину, втрачають частину потужності на проковзування та інше і залишок потужності двигуна створює потрібну тягу, яка також використовується не зовсім продуктивно.

Процес копання в мотокопача інший. На фотографії видно, як по дузі вибирається картопляний гребінь і утворюється невелика траншея із дуговим дном. При цьому залишки рослинності прикидаються грунтом, і бульби залишаються на поверхні, на відміну від тракторних копачів, де картоплю потрібно діставати з-під рослинних решток, що сепаруються по поверхні.

М'який, роздрібнений ґрунт після викопування розсіяний по всій поверхні. Для сівби сидеральних культур немає великої потреби в додатковому обробітку ґрунту, хіба що не зайвим буде розрівняти площу боронами і проборонувати після сівби.

А які переваги схеми перед відомими малогабаритними фрезерними машинами — мотоблоками із фрезами з поперечною віссю обертання?

1. За глибокого обробітку (оранки) — це нечутливість до наявності гною, самозвільнення фрези від непереборного зачепу, відкидання ґрунту вбік—вправо, а не на ноги оператора. Рівномірність ходу — від своїх привідних коліс.

2. При міжрядковій культивації — це можливість розпушувати ґрунт біля самого стебла. Оскільки обробіток міжряддя відбувається по дузі, то корінці плавно огинаються фрезою, ножі якої плавно виходять біля самих стебел. Для додаткової правки вручну майже нічого не залишається. А відомі мотоблочні фрези, щоб не пошкодити корінці необхідно відводити від стебла на 10—12 см. Тобто необроблена смуга у рядку залишається 20—24 см. Це вже потребує обов'язкового ручного доопрацювання.

3. Процес підгортання мотофреза виконує комплексно: це та ж культивація із розпушуванням ґрунту і підкиданням цього ґрунту в рядок. І знову ж — фреза працює по дузі: середина міжряддя розпушується найглибше і звідти ж найбільше вичерпується ґрунту. Тобто процес утворення гребеня відбувається як насипанням ґрунту у рядок зверху, так і утворенням траншеї у міжрядді. За бажання, сумарну висоту гребеня за три заходи можна довести до 40 см. Та в цьому немає потреби. Достатньо висоти гребеня 30 см, бо більша ускладнює процес викопування.

Порівняти цю операцію підгортання малогабаритною технікою немає з чим. Це нова технологія. Найближчою за якістю і близькими енергозатратами є процес підгортання двома випуклими дисками, що встановлені під кутом з обох боків рядка, які буксируються механізмами чи вручну.

4. Роботи у міжряддях мотофреза може виконувати до висоти рослин, що дорівнює висоті плеч оператора. Це тому, що вся машина розміщена у міжрядді, має захисні пристрої, які розсувають рослини, аби вони не потрапили під колеса чи фрезу. Але такі можливості

використати немає на чому. Третій обробіток кукурудзи автору доводилось виконувати при метровій висоті рослин. Результати вражаючі.

Та не все так бездоганно. Наприклад, орна фреза не може працювати по зелені (сидерат), якщо дуже мокрий ґрунт. Потрібно почекати, поки ґрунт підсохне. Або можна проводити обробіток навіть по воді, але без зелені. Тут, гадаю, і на цих проблемних режимах фреза працюватиме, якщо потужність двигуна буде за 15 к.с. і дещо збільшить робочі оберти фрези. Існує небезпідставне твердження, що будь-яка універсальність — на шкоду якості. Хоча в мотофрезі це вдалося успішно подолати: всі основні 5 операцій мотофреза виконує якісно, та є один момент. Переналадка мотофрези із просапного варіанту в транспортний і навпаки триває 20 хвилин. Із досвіду можна зробити висновок, що перенастроювати доцільно не більше 3 разів за рік. Таких умов у сільського господаря немає. Там потрібно змінювати настройку разів 10. Може кому це буде і прийнятно, та щодо мене це аж ніяк не підходить. У селі потрібний окремий транспортний засіб, готовий будь-коли розпочати роботу. І також потрібний автономний просапний варіант, що весь літній сезон працює в різних настройках на різних культурах. Виходить, що в сільському господарстві, як найоптимальніший варіант, потрібна мотофреза окремо у просапній настройці і транспортній. Або транспортна настройка може бути компенсована іншим міні-трактором. (Варіант дорожчий удвічі). Для виробника не має значення, в якій комплектації буде попит: в обох варіантах основні вузли ідентичні. А споживачу варто врахувати, що близько 60% усіх робіт — це транспортні роботи і в потрібний момент мотофреза може бути потрібною у двох варіантах одночасно, наприклад, потрібно викопувати картоплю і періодично відвозити її з поля і т. п.

Дуже ефективне використання транспортного варіанту виявилося при трелюванні деревини у лісі під час проведення санітарних чисток. Дуже низький центр маси, ширина всього 70 см і спеціалізований вузький причіп дають змогу вивозити спиляні дерева поміж іншими деревами до основної дороги. При цьому немає потреби у спеціальних виїзних дорогах.

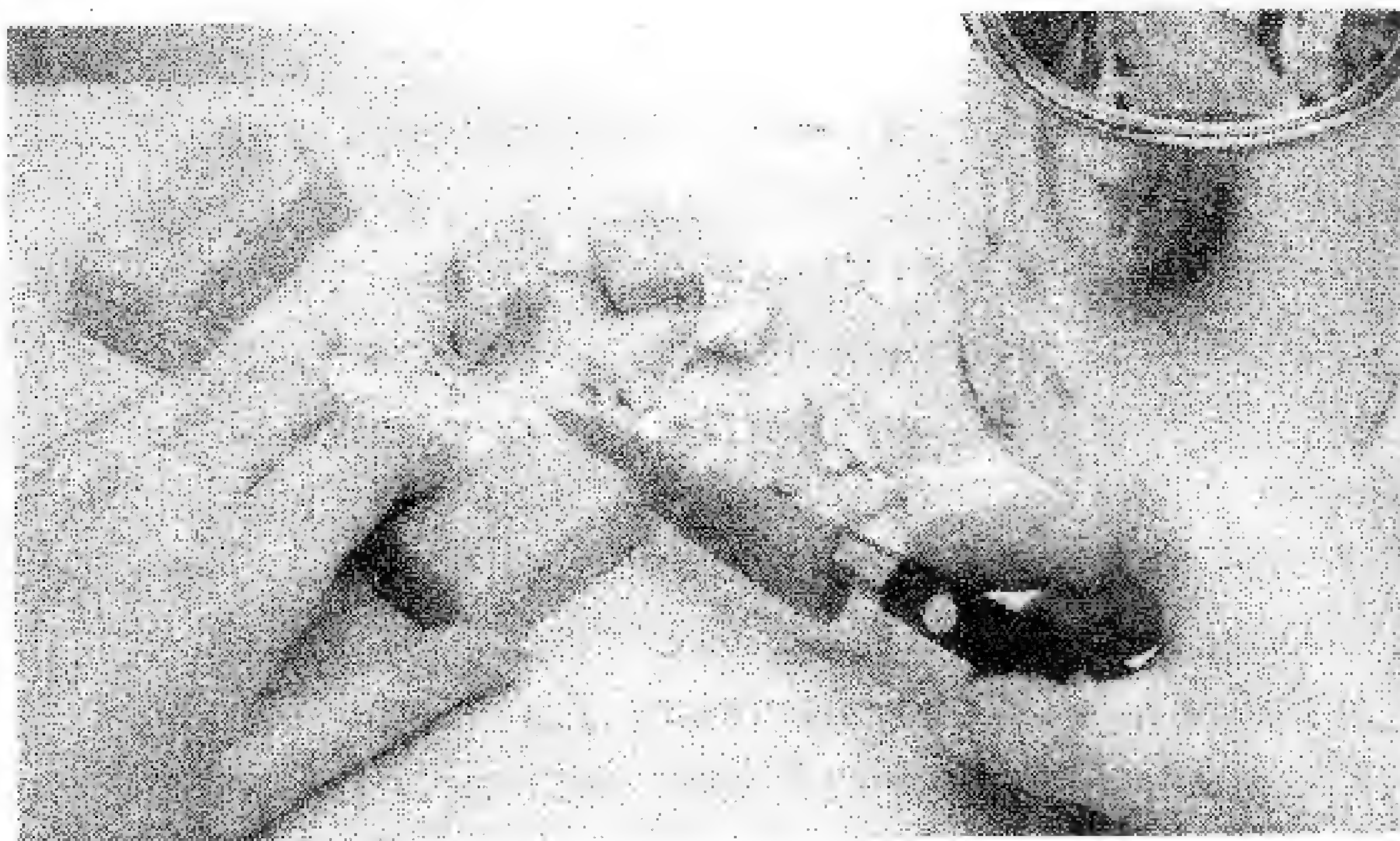
Є плани суттєвого вдосконалення. Є потреба в дослідних роботах. Є проблеми із вибором двигунів. Та немає на це коштів. Є "доброзичливці", і є бажаючі налагодити виробництво мотофрез без участі патентовласника. Вистачило б на все це здоров'я та не зникло бажання працювати.

І.І. Борисенко

ПРИРОДНИЙ ЗАХИСТ ПОВЕРХНІ

За старих часів любили покривати поверхню меблів воском. Така обробка робить деревину більш захищеною і водночас не позбавляє її природного тепла, чого не можна сказати про лаковані або поліровані меблі. Сучасні меблі теж часто покривають воском.

Звичайно, він не так добре захищає дерево, як лак, але і з восковим покриттям меблі слугуватимуть довгі роки, залишаючись красивими.

Цілком можливо, що покриття воском — найстаріший спосіб обробки поверхні меблів: віск — природний матеріал, про існування якого люди знали ще в далекій давнині. Знали і використовували як могли його водовідштовхувальні властивості. І хоча сьогодні існує багато ефективних засобів захисту меблів від вологи, віск продовжують застосовувати під час обробки готових деталей з деревини, причому не тільки для її захисту, а й для декоративних цілей.

Основна перевага такого покриття в тому, що віск проникає в деревину, а не залишається на поверхні. Після обробки дерево можна відчути на дотик. І в той же час меблі, покриті воском, добре витримують повсякденні навантаження. Майже всі інші засоби захисту засновані на створенні плівки, яка закриває поверхню, а отже, приховує природне тепло деревини.

Якщо погладити поліровану або покриту лаком поверхню, створюється відчуття, начебто проводиш рукою по склу. Віск же додає дереву оксамитості — для багатьох це краще, ніж тверде гладке покриття.

Якщо ви самі виготовляєте меблі з суцільного дерева, обробка воском — гідне завершення роботи. А якщо ви робите нескладні дачні меблі, то вам також припаде до смаку покрита воском поверхня, що зберігає природний вигляд.

Різні фірми-виробники пропонують сьогодні багато різних складів меблевого воску і воскового бальзаму у вигляді рідких розчинів або паст. Якщо ви не хочете використовувати готовий засіб, то нескладно самому виготовити воскову пасту. Пропонуємо вам її рецепт, а також рекомендації з підготовки меблів до обробки воском і правильним його застосуванням.

ПІДГОТОВКА ПОВЕРХНІ

Щоб меблевий віск увібрався в дерево, його пори мають бути відкриті. Тільки-но виготовлений виріб з деревини — найкраща основа для покриття воском без попередньої обробки.

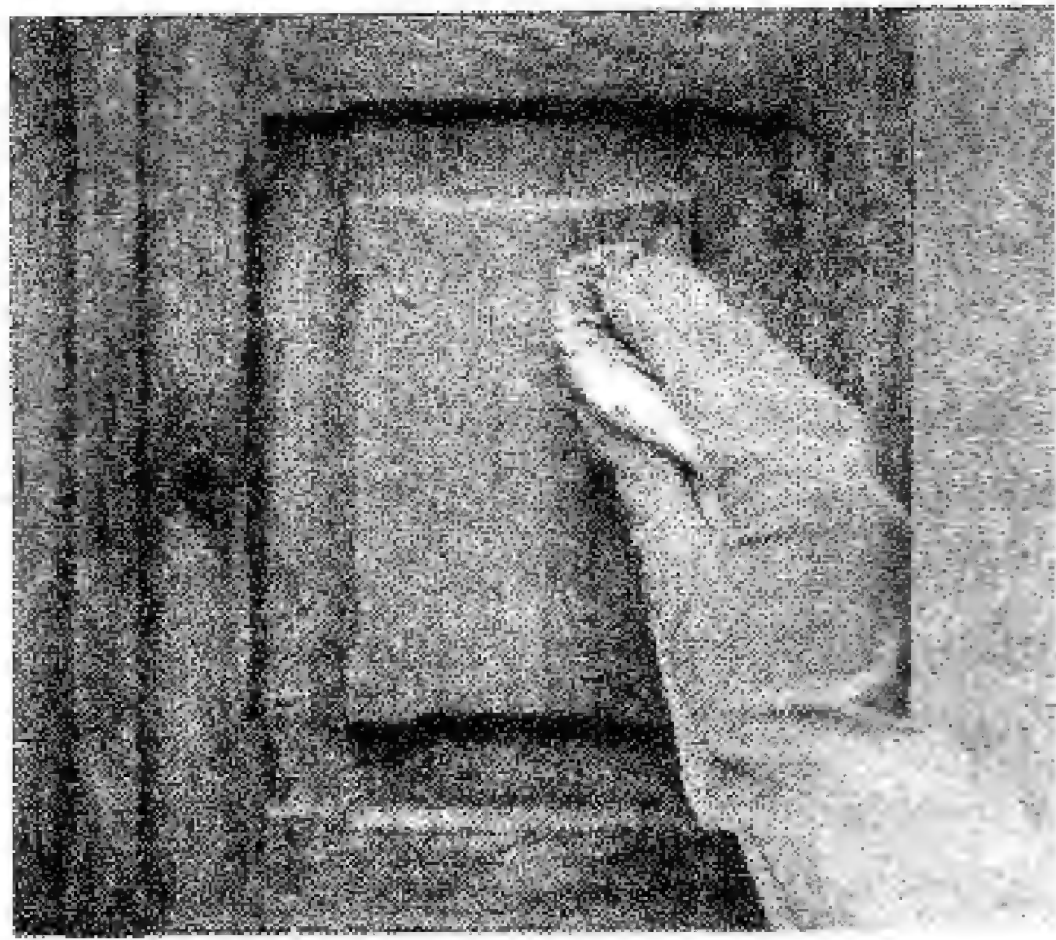
З лакованих або полірованих меблів потрібно спочатку за допомогою відповідних розчинників видалити покриття. На поверхню, яку очищаєте, розчинник наносять багаторазово — доки шар лаку або поліроль не буде повністю зруйнований.

Залежно від застосовуваного засобу сліди змивання видаляють теплою водою, залишки політури — за допомогою циклі і наждакового паперу. Потім у справу йде тверда щітка, якою видаляють з шпарин і борозенок з поверхні дерева всі залишки старого покриття і розчинника.

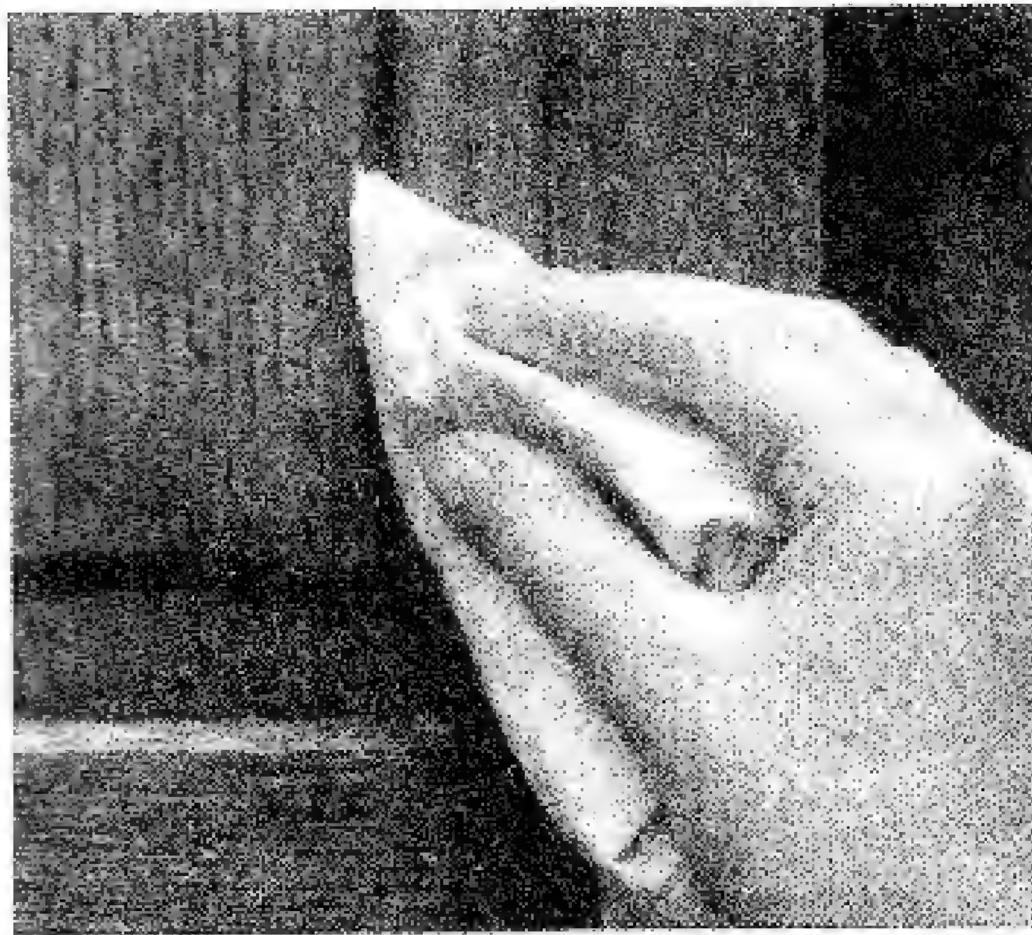
Після висихання поверхню дерева зачищають гострою циклею або наждаковим папером (зернистість 150). Обробляють тільки в напрямку волокон деревини. При цьому волокна, що стирчать, зрізують. Результатом такого зачищення має стати рівномірно гладка поверхня. Деревний пил і стружку, залишені циклею, видаляють твердою щіткою. Після цього дерево готове до нанесення воску.

ПОРАДА: *відбілювання деревини*

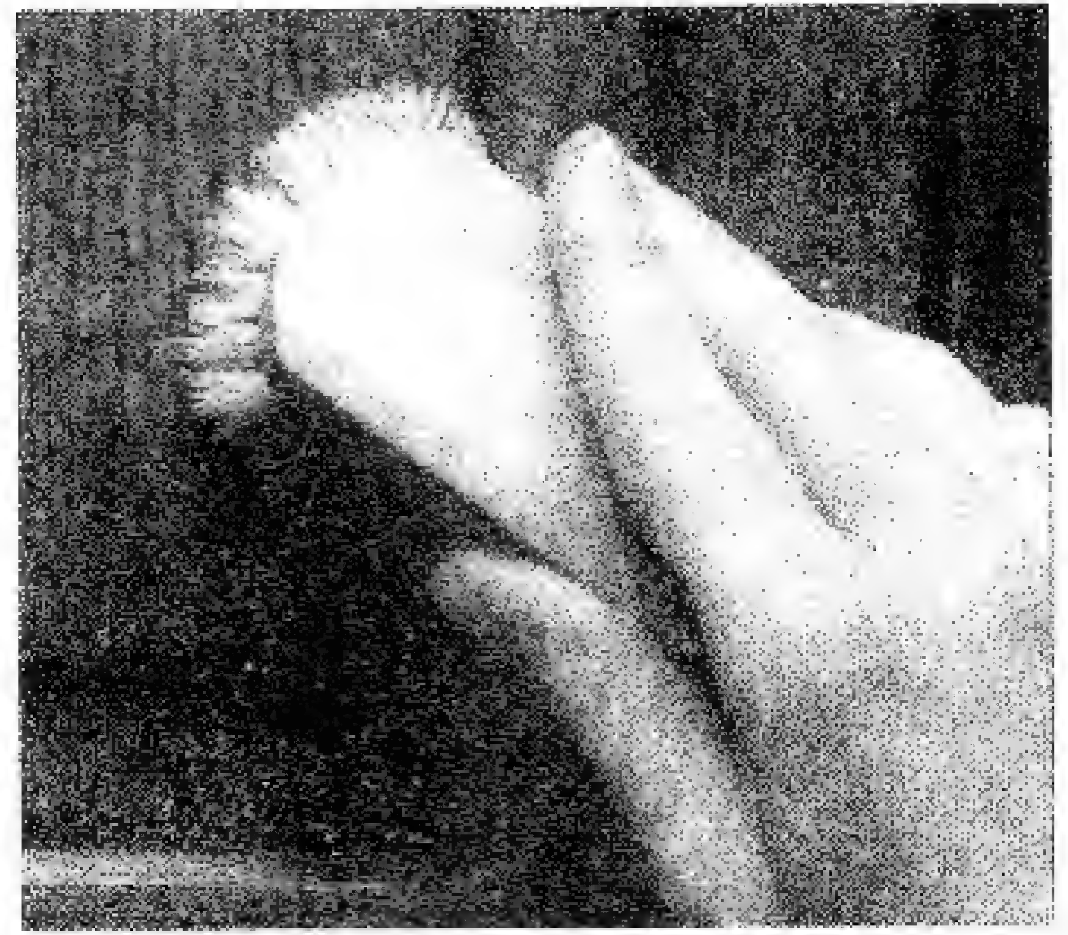
Під впливом сонячних променів якась ділянка поверхні виробу з дерева може потемніти. Оскільки віск не маскує колірні і світлові контрасти, рекомендується відбілити весь виріб. Відбілювачі продаються в господарських магазинах і магазинах будматеріалів. Застосовувати їх слід точно за інструкцією на упаковці.

Розчинником потрібно зняти старе покриття з деревини. Політуру видаляють спиртом. При цьому особливо ретельно очищають профілі й різьблення.

Коли дерево висохне, відшліфуйте поверхню циклею або наждаковим папером. Волокна, що стирчать, при цьому зрізують, а нерівності – згладжують. Після цього ретельно зітріть пил.

Залишки пилу краще видаляти твердою щіткою. Так вона ліпше вичищається з шпарин і борозенок. Тільки після цього дерево достатньо чисте й готове до покриття воском.

ПРАВИЛЬНЕ НАНЕСЕННЯ ВОСКУ

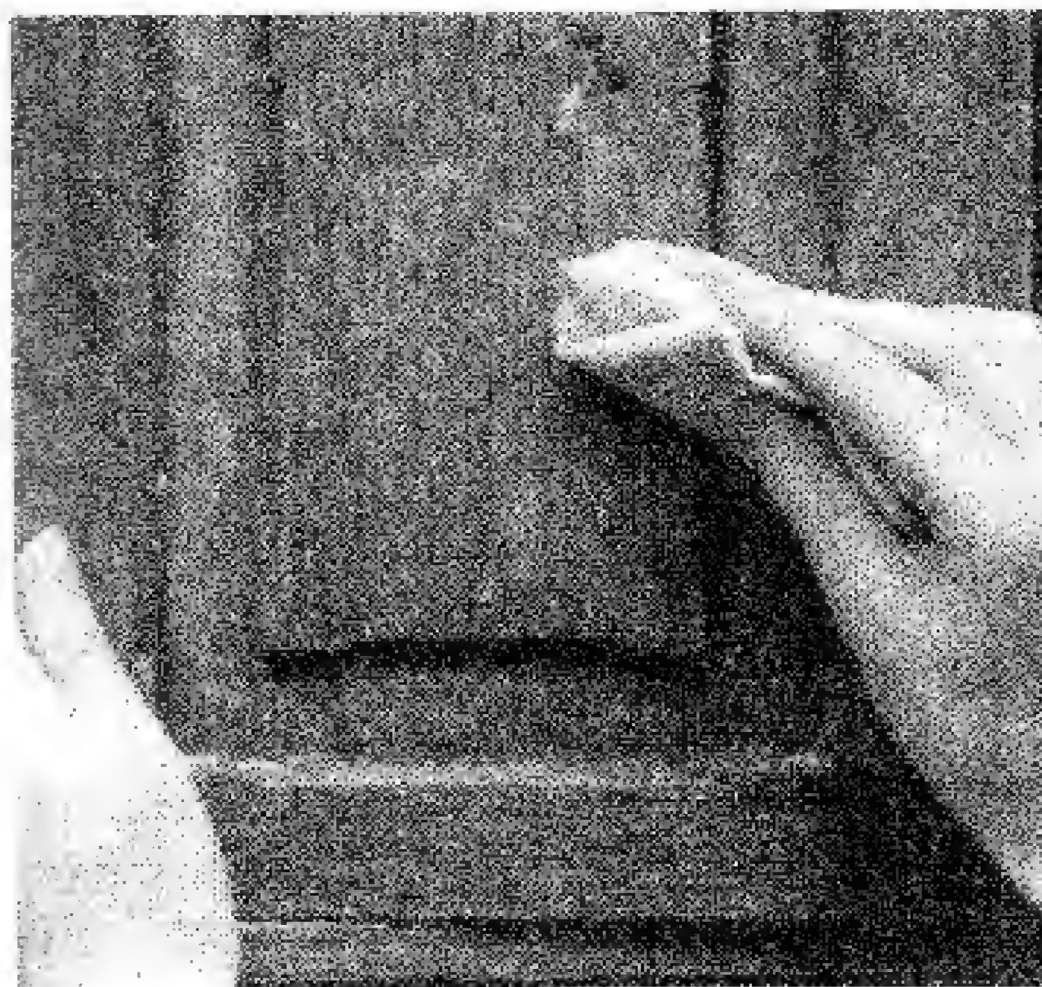
У продажу є меблевий віск різної консистенції: залежно від того, паста це чи бальзам, для їхнього нанесення застосовують різні засоби. Найчастіше торгівля пропонує меблевий віск медоподібної консистенції під назвою "Бальзам". Його наносять на дерево чистим сукном, яке не залишає ворсинок, рівномірними рухами в напрямку волокон деревини. Як додатковий інструмент для нанесення воску можна використовувати стару зубну щітку або маленьку щіточку, щоб обробити профілі, різьблення, кути й інші важкодоступні ділянки виробу.

Меблевий віск буває і рідким через більший вміст у ньому розчинників. У такому вигляді його краще наносити щіткою. До того ж з її допомогою нескладно обробити навіть, здавалося б, найнедоступніші куточки виробу.

ВОДА ЯК РОЗЧИННИК

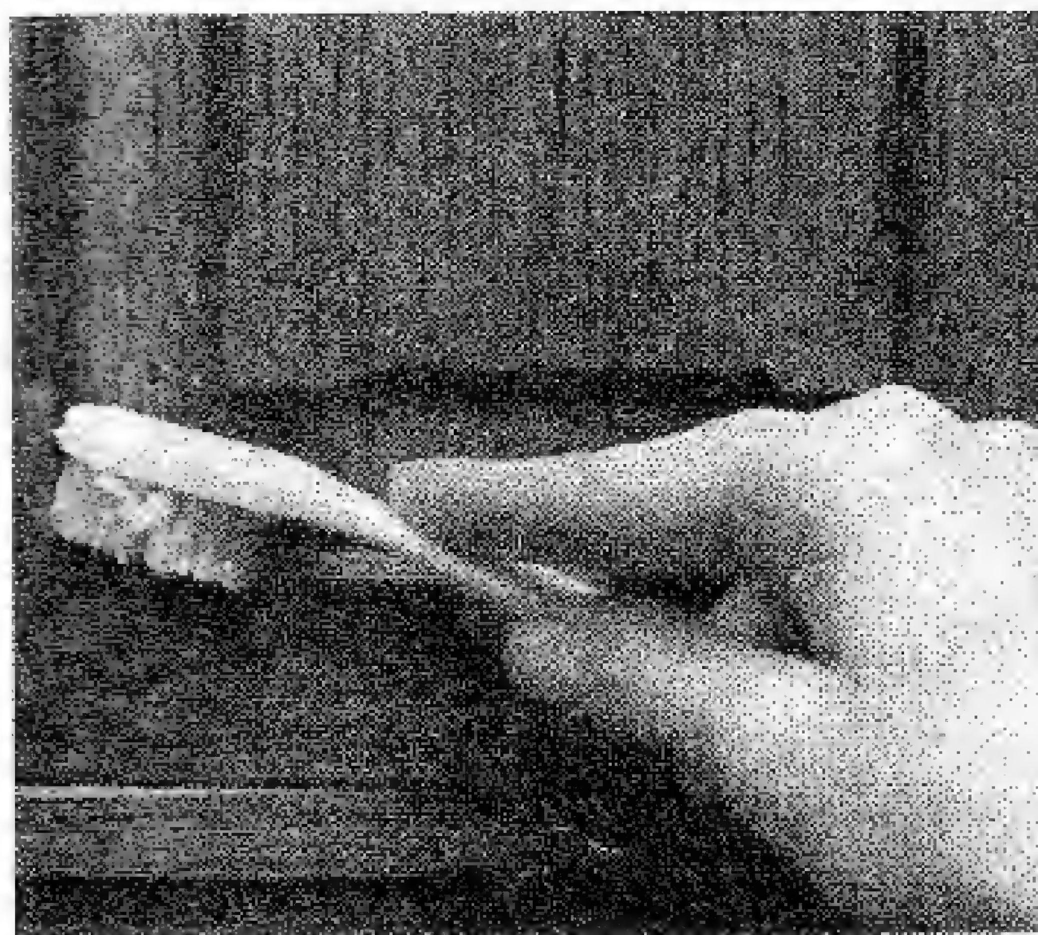
Торгівля пропонує також віск, який потрібно розбавляти водою. Під час розведення воску постарайтеся домогтися потрібного вам відтінку, щоб потім не довелося переробляти роботу заново. Готовий віск наносять дуже тонким і рівним шаром.

Але який би вид воску ви не використовували, дерево після покриття потрібно залишити хоча б на годину, щоб віск ввібрався. Потім надлишки треба видалити, інакше надалі вони будуть подібні до засмальцьованих плям.

Залежно від консистенції меблевий віск наносять сукном або щіткою.

Робити це треба рівномірними рухами в напрямку волокон деревини. У результаті з'являється блискуче покриття, що стає матовим, як тільки віск всмокчеться в дерево.

Зубна щітка або маленька щіточка допоможуть покрити воском профілі і різьблення, кути й інші місця виробу.

Після такої обробки поверхня стане матовою.

Якщо ви хочете домогтися блиску, нанесіть віск ще раз. Оскільки пори деревини заповнилися воском ще під час нанесення першого шару, то тепер поглинеться лише невелика кількість воску. На поверхні залишиться плівка. Цей шар не протирають, а обробляють мотком тонкого сталевого дроту (000 чи 0000) або сукном – приблизно так, як полірують взуття після нанесення крему. Якщо поверхня буде занадто блищати, візьміть новий моток дроту або переверніть сукно чистим боком донизу, щоб у такий спосіб видалити надлишки воску.

Приблизно через годину видаліть надлишки воску з поверхні дерева. Якщо ви хочете, щоб меблі були блискучі, знову нанесіть віск і поліруйте поверхню щіткою або мотком тонкого сталевого дроту.

ПАСТА ЗІ СКИПИДАРУ І БДЖОЛИНОГО ВОСКУ

Деякі домашні майстри воліють обробляти свої вироби з дерева восковою пастою власного приготування. Особливо в тих випадках, коли обробка ведеться у великих обсягах. Тоді використання власного засобу може виявитися вигіднішим у фінансовому плані, ніж придбання готового.

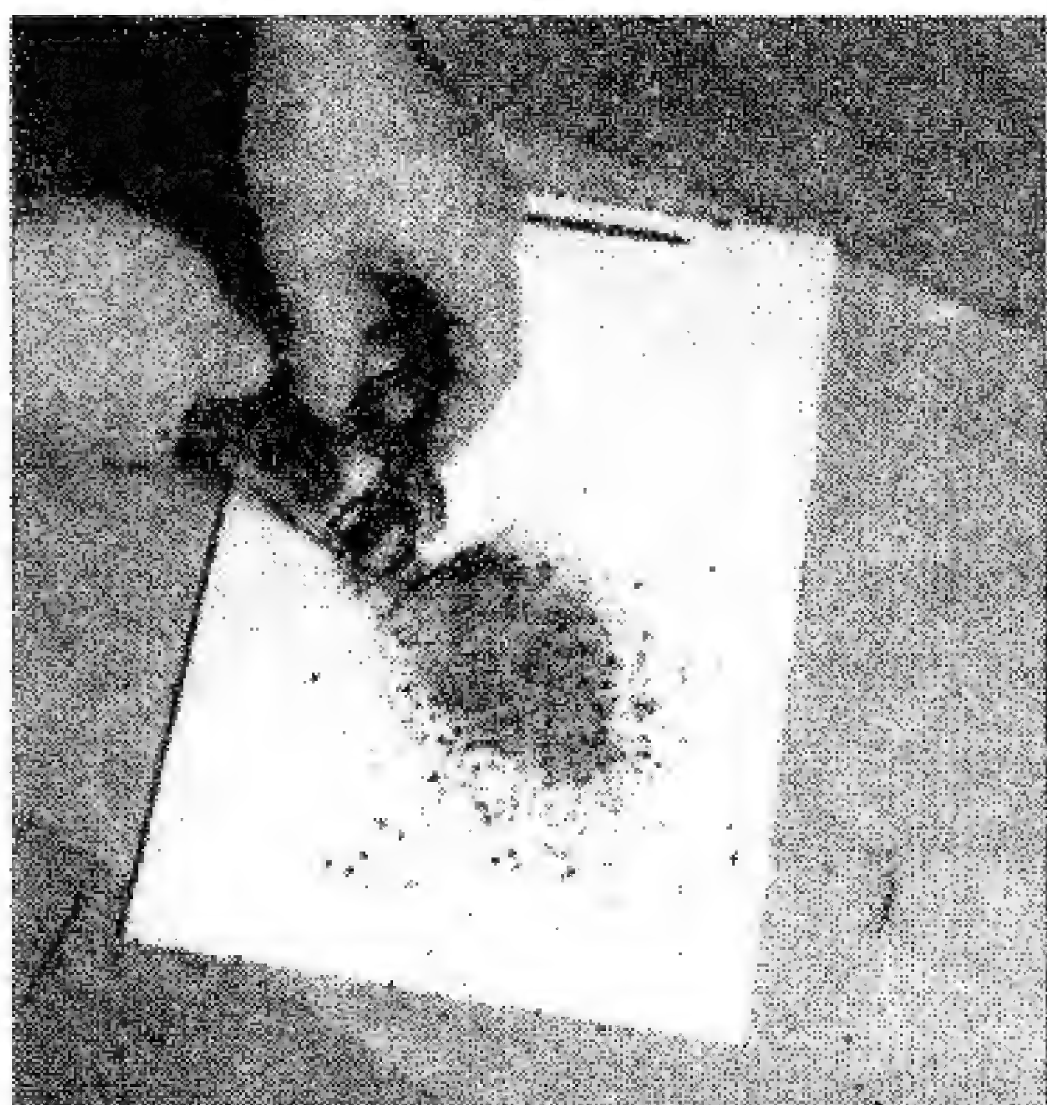
Для приготування меблевої воскової пасти знадобляться бджолиний віск і скипидар як розчинник. Бджолиний віск буває різних відтінків — від солом'яно-жовтого до дуже насиченого жовтогарячого. Якщо вам треба обробити світлу деревину, колір якої після нанесення воску хотілося б зберегти, для приготування пасти краще взяти відбілений віск.

Воскова суміш дає міцніше і стійке покриття, якщо ви додасте до неї трохи карнаубського воску — доволі твердої деревної смоли.

ВОДЯНА ЛАЗНЯ

Щоб приготувати суміш, візьміть підібраний віск, подрібніть його ножем або долотом. Потім помістіть у банку зі скипидаром, обсяг якого має приблизно дорівнювати обсягу воску, і нагрівайте на водяній лазні на слабкому вогні. Після того як віск повністю розплавиться, зніміть каструлю з плити. До гарячої суміші додавайте потроху віск, поки не вийде густа паста. Добре розмішайте її дерев'яною паличкою.

Тільки після повного охолодження можна судити про консистенцію суміші. Якщо приготовлений вами меблевий віск здасться вам занадто густим або рідким, додайте — знову ж на водяній лазні — небагато скипидару або подрібненого воску. За будь-яких маніпуляцій з гарячою сумішшю вимикайте плиту, інакше скипидар може загорітися. Зберігайте меблевий віск у щільно закритій ємності.

Карнаубський віск — тверда деревна смола, додавання його до меблевого воску в невеликих кількостях додає останньому міцності.

Бджолиний віск — відбілений, золотавий або яскраво-жовтогарячий — подрібнюють ножем або долотом, щоб він швидше розчинився.

Подрібнений віск висипають до скляної банки.

Банку з воском заливають скипидаром.

Суміш обережно нагрівають, поки вона не стане повністю однорідною, потім ретельно розмішують дерев'яною паличкою.

Аби паста досягла потрібної консистенції, після охолодження до неї за необхідності додають небагато воску або скипидару.

Матеріал підготував Г. Галкін

АВТОКЛАВ

Ідея конструкції та виготовлення автоклава для приготування м'ясних та рибних консервів не моя. Я його побачив у одного товариша, а торік виготовив і випробував для себе.

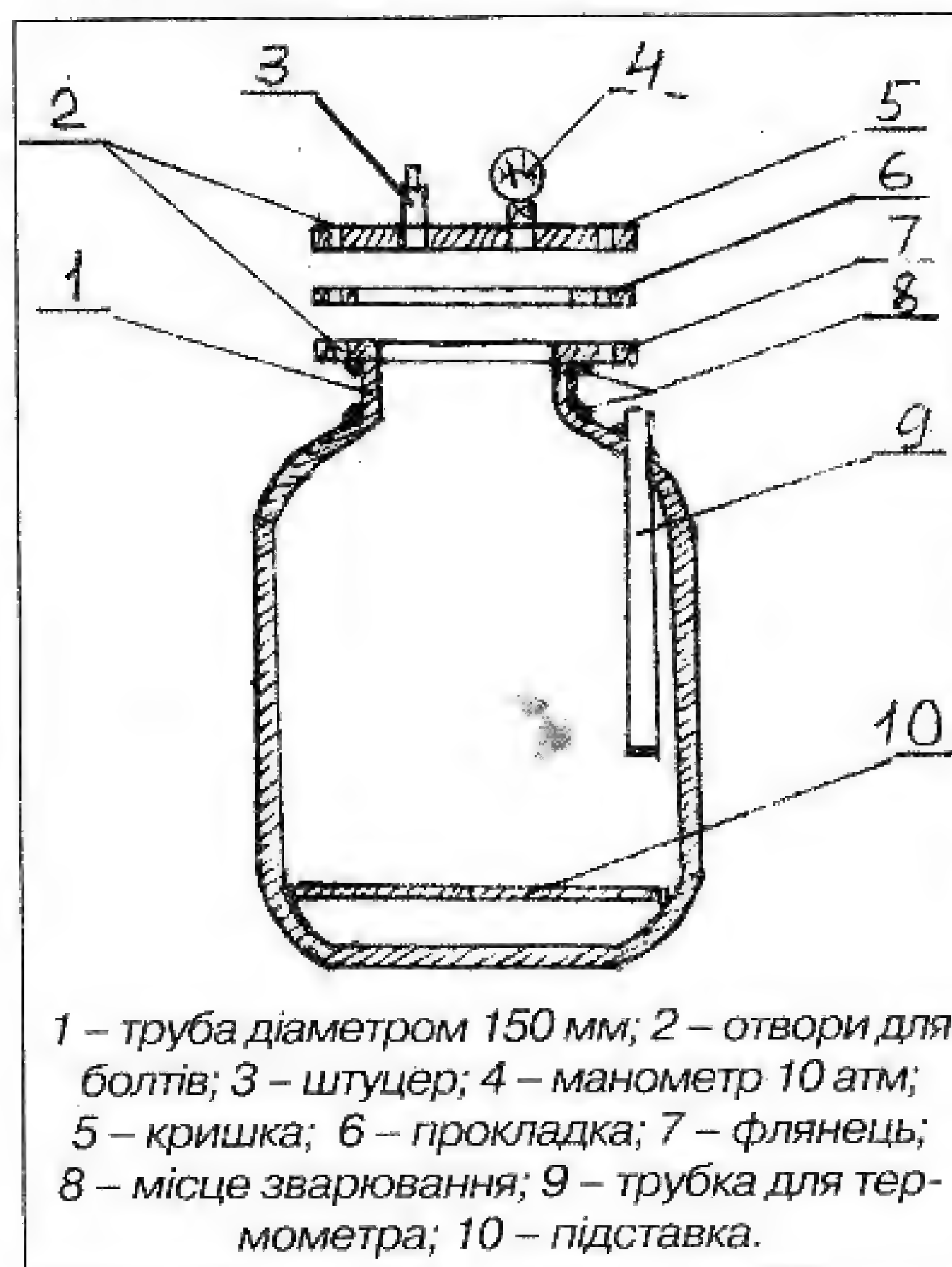
Як видно з малюнка, якихось дорогих чи дефіцитних деталей він не потребує.

Виготовив я свій автоклав з використаного газового балона ємкістю 25 л. Спочатку викрутив кран для заправки балона і вилив залишки газу, потім добре провітрив і промив кілька разів гарячою водою з порошком, щоб не залишалося специфічного запаху. (При цьому слід дотримуватися певних санітарно-гігієнічних правил!). Потім верхню дужку, яка слугує для перенесення балона – відбив зубилом. Попередньо потрібно заготовити трубу діаметром 130–150 мм (щоб вільно проходила рука з банкою) завтовшки 5 мм і бажано на токарному верстаку обточити торці, щоб краще прилягала труба до балона. Довжина такої труби має бути 120 мм. З одного боку до цієї труби приварив флянець з отворами для болтів. Товщина такого флянцю повинна бути трохи більшою за товщину труби (у мене вона 10 мм).

Потім трубу з флянцем приварив до верхньої частини балона, а внутрішню поверхню вирізав. Разом з флянцем виготовляється і кришка – так простіше висвердлити отвори для її кріплення (їх має бути не менше 8 під болти М 8). Товщина металу для кришки теж має бути близько 10 мм.

На кришці висвердлив отвори і змонтував манометр на 10 атмосфер і штуцер від мотоциклетної камери з різьбою. Між кришкою і флянцем потрібно встановити прокладку з гуми. Якщо флянець і кришку будете обточувати на токарному верстаку, то для кращої герметизації автоклава бажано проточити канавки в місцях кріплення болтами.

Потім для встановлення термометра потрібно вварити ближче до бічної стінки балона трубку діаметром 15 мм з завареним днищем. Термометр потрібно брати зі шкалою близько 150 °.

1 – труба діаметром 150 мм; 2 – отвори для болтів; 3 – штуцер; 4 – манометр 10 атм; 5 – кришка; 6 – прокладка; 7 – флянець; 8 – місце зварювання; 9 – трубка для термометра; 10 – підставка.

Коли всі деталі змонтовано, потрібно перевірити автоклав на герметичність. Для цього його необхідно заповнити до половини водою, поставити прокладку між флянцем і кришкою та затягнути всі болти на самій кришці. Потім накачати близько 10 атмосфер і так залишити на добу. Якщо тиск на манометрі за цей час не зміниться – автоклавом уже можна користуватись, а якщо буде падати – потрібно шукати місце витоку повітря.

Тепер щодо приготування консервів. Для цього потрібно:

1) сире порізане чи порубане м'ясо разом із приправами розкласти в банки – обов'язково до переходу банки в горловину (інакше банки може порозривати) і закатати ключем;

2) на дно автоклава потрібно поставити підставку з двох половинок і на неї поставити банки в кілька рядів;

3) залити в автоклав воду на рівень 2–3 см вище банок і закрутити кришку болтами.

4) у трубку для термометра залити олію і встановити термометр;

5) через штуцер накачати насосом повітря до 2 атмосфер.

На цьому підготовка закінчується і автоклав можна ставити на вогонь. Я використовую для цього плиту, яка встановлена надворі і опалюється дровами. Нагрівати автоклав потрібно поступово, щоб рівномірно прогрівалися банки, і доводжу температуру до 120°. Від цієї температури засікаю час, який потрібно для консервування. М'ясо без кісток у півлітрових банках витримую 30 хвилин, з кістками – 35 хвилин. Іншими банками я просто не користувався.

Після закінчення цього часу автоклав знімаю з плити і ставлю в прохолодне місце. Виймаю банки тільки тоді, коли температура самого автоклава стане близькою до температури навколишнього середовища.

Бажаю успіху і смачного!

В.А. Осадчук,
м. Вінниця

Загерметизуємо термос

Якщо пробка термоса недостатньо герметично закриває його горловину, прокладіть між пробкою і дном пластмасової склянки, що накручується, шматок гуми або пінопласту.

Він щільно притисне пробку, і герметичність буде достатньою.

Г. Ткаченко

БІОДИНАМІЧНИЙ

У ЛЮТІ МОРОЗИ І МОКРІ ВІДЛИГИ

В Україні грудень — перший зимовий місяць. Він рік кінчає, зиму починає. У народі кажуть: «Грудень — стужайло, на всю зиму землю студить». У цьому місяці найкоротші дні і найдовші ночі; 22 числа — день зимового сонцестояння. У грудні відчутно знижується температура повітря порівняно з листопадом. На північному сході України вона становить у середньому близько 5 градусів морозу, підвищуючись поступово в південно-західному та південному напрямках до 0 градусів, у Криму, на Закарпатті, на півдні Одеської області — до +3, на південному узбережжі Криму — до 5—6 градусів тепла. За дослідженнями кліматологів, у грудні в Україні, крім південних та західних областей, зазвичай, відбувається перехід середньодобової температури повітря через мінус 5 градусів, на значну глибину промерзає грунт. У післявоєнний період найбільше промерзання грунту відзначалося у 1959 р.: у середині місяця в деяких районах південних областей воно досягало 30—45 см, а на території Чернігівської, Сумської, Полтавської, Харківської та Луганської областей — до 80—100 см і більше. Середня ж багаторічна глибина промерзання грунту на кінець місяця у різних регіонах республіки здебільшого не перевищує 10—25 см. А найбільша за зиму глибина промерзання зареєстрована метеостанціями республіки у межах 130—160 см.

Найнижча температура повітря у грудні за багаторічний період спостережень сягала здебільшого 27—34 градуси, у Чернігівській, Сумській, гірських районах Карпат — 36—40, на півдні України — 20—26, на південному узбережжі Криму — 12—16 градусів морозу.

Протягом перших двох декад місяця зимовий режим погоди звичайно нестійкий, бувають потепління, тане сніг, який тільки-но випадає. Після 22 грудня сонце, як помічено в народі, повертає на літо, а зима — на мороз. Тому саме в третій декаді зима зміцнює свої позиції, але найлютіші морози ще попереду.

Тому не меншає турбот у садівників та городників, адже, наприклад, для крон абрикоса і персика критична температура повітря мінус 20—25°С, яблунь — 35—40, груш — 25—30, вишень — 35—39, слив — мінус 30°С.

ГРУДЕНЬ

1	Чт.	♐	●
2	Пт.	♐	
3	Сб.	♐	◡
4	Нд.	♑	
5	Пн.	♑	ПГ
6	Вт.	♒	
7	Ср.	♒	
8	Чт.	♓	☽
9	Пт.	♓	
10	Сб.	♈	☊
11	Нд.	♈	
12	Пн.	♉	
13	Вт.	♉	
14	Ср.	♊	
15	Чт.	♊	○
16	Пт.	♊	◠
17	Сб.	♋	
18	Нд.	♋	
19	Пн.	♌	
20	Вт.	♌	
21	Ср.	♌	АГ
22	Чт.	♍	
23	Пт.	♍	☾
24	Сб.	♎	☋
25	Нд.	♎	
26	Пн.	♎	
27	Вт.	♏	
28	Ср.	♏	
29	Чт.	♐	
30	Пт.	♐	◡
31	Сб.	♑	●

Символи і скорочення

○ Повний Місяць

● Новий Місяць

☽ Місяць зростає

☾ Місяць убуває

◠ Найвища точка під час піднімання Місяця — сприятливий час для висівання насіння й висаджування рослин

◡ Найнижча точка під час опускання Місяця — несприятливий період для висівання насіння й висаджування рослин

☋ Перетинання екліптики під час піднімання Місяця — негативний вплив

☊ Перетинання екліптики під час опускання Місяця — негативний вплив

ПГ (перигей) — близькість до Землі — негативний вплив

АГ (апогей) — віддаленість від Землі — нейтральний період

♈ **Овен**	♎ **Терези**
♉ **Телець**	♏ **Скорпіон**
♊ **Близнюки**	♐ **Стрілець**
♋ **Рак**	♑ **Козеріг**
♌ **Лев**	♒ **Водолій**
♍ **Діва**	♓ **Риби**

	СПРИЯТЛИВІ ДНІ
ПЛОДОВІ Фруктові дерева, Ягідні кущі, Бобові, Кукурудза, Помідори, Баштанні та інші рослини з плодами над поверхнею землі	2, 11, 19—21, 29
КОРЕНЕПЛІДНІ Буряки, Картопля, Морква, Редька та інші рослини з плодами в землі	4, 12, 13, 22, 23
КВІТКОВІ Соняшник та інші рослини, у яких плід розвивається в межах квітки	14—16, 25, 26
ЛИСТЯНІ Салати, Капуста, Шпинат, Петрушка та інші рослини, з яких використовується в їжу листя	8, 9, 17, 18, 27, 28

МАЛОСПРИЯТЛИВІ ДНІ

1, 3, 5—7, 10, 24, 30, 31

КАЛЕНДАР

У теплі роки буває й так, що температура повітря підвищується до 16—20°С, в Криму — до 23°. У післявоєнні роки найтеплішим грудень був у 1960 році, коли в деяких регіонах трималась по-весняному тепла погода, інтенсивно вегетувала озимина, бубнявіли бруньки у плодово-ягідних культур, а водночас і знижувалась їх морозостійкість. У багатьох районах температура повітря вдень нерідко підвищувалася до плюс 12—15, в Криму — до плюс 20—21°С.

Опади у грудні — це, як правило, сніг, внаслідок чого утворюється сталий сніговий покрив. Кожен сантиметр снігу дає 1 мм вологи і на 1—2°С знижує температуру поверхні грунту. У крайніх південних районах — на Херсонщині, Миколаївщині, Одещині та в Криму він буває не щороку.

Садівники застерігають, що в Україні, найчастіше в її північних регіонах, приблизно раз на десять років через різкі перепади температури взимку опалюються стовбури дерев, знищуються ще в зародку майбутні квітки. Навесні такі сади не пробуджуються від «сну», обпадає на гілках кора. Весняні заморозки можуть тільки додати лиха, особливо персикам, абрикосам, черешні, сливі, вишні та й багатьом сортам яблуні та груші.

Звичайно, досвідчений садівник подбає, щоб у нього були найзимостійкіші насадження. Але цього замало. Треба створювати такі умови, які б допомогли деревам і кущам витримати суворі й примхливі зими. Слід пам'ятати, що часто підмерзає коренева система у тих плодових культур, в яких вона розвивається у верхньому шарі грунту — вишня, слива, а також яблуня на карликовій підщепі. Ось чому пристовбурні круги на початку грудня, якщо не зробили цього раніше, слід прикрити на 3—4 см шаром мульчі — найкраще торфом, оскільки в ньому не гніздяться миші. Соломою і гноєм користуватися не рекомендується, бо в них знайдуть зручне сховище від холоду гризуни і пошкодять плодові дерева, особливо молоді.

Захистити від морозу ягідники простіше, ніж великі дерева. Наприклад, суницю достатньо замульчувати торфом, прикривши так звані сердечка. Стебла малини пригинають до землі, коли випаде сніг, нагортають його на рослини. Кущі смородини взимку самі є своєрідними накопичувачами снігу. До речі, грядки теж не повинні бути взимку зовсім голі, залиште на них до весни кукурудзиння, стебла соняшника, топінамбуру або й просто покладіть гілки ялини, сосни чи зрізані восени стебла ягідників, які відіграють роль снігозатримувачів.

Коли ж сніг випаде, нагорніть його навколо дерев якомога більше і утрамбуйте. Він захищатиме землю від морозу, а гризунам буде важче прорити нори до дерева.

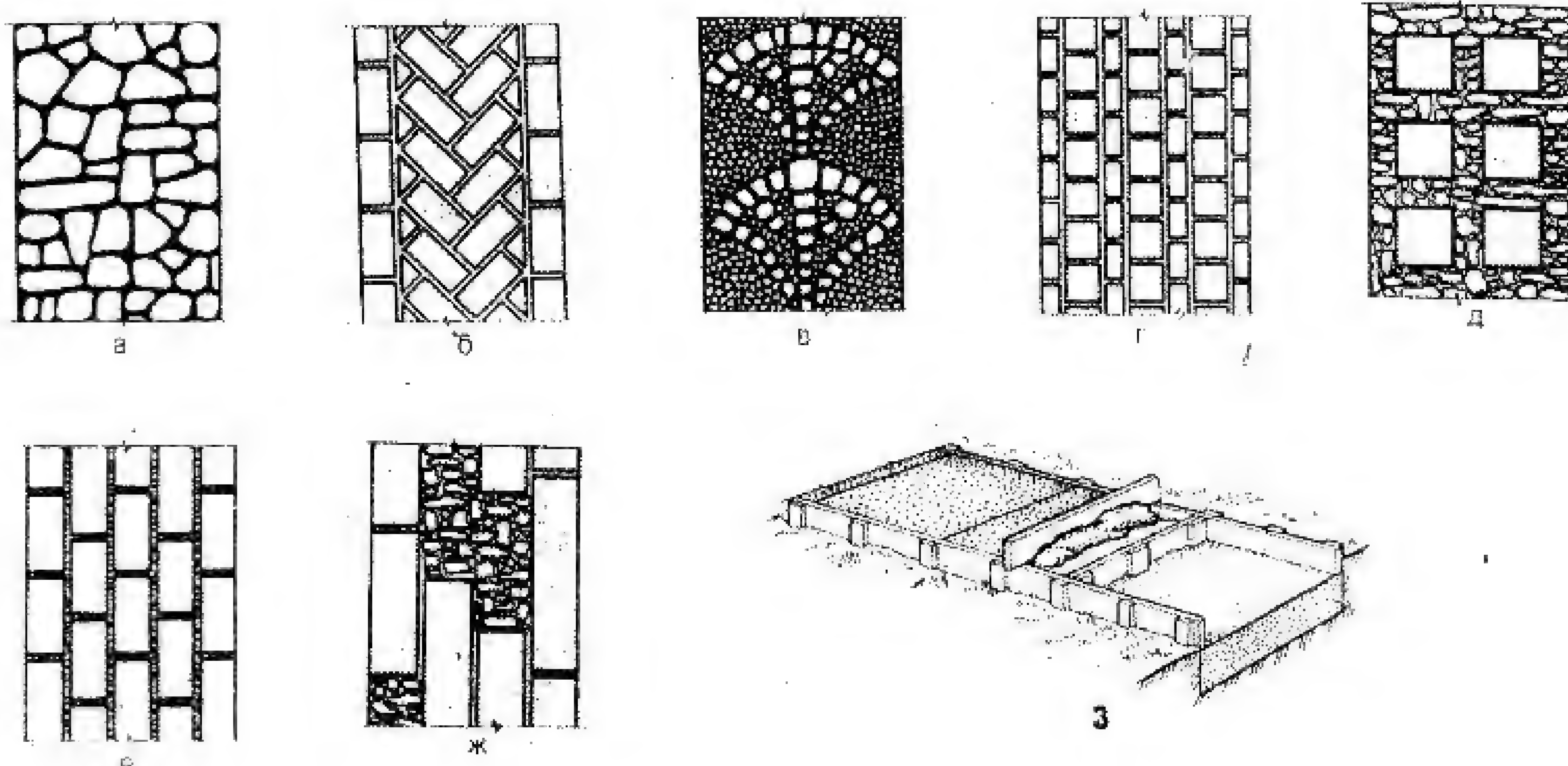
Ставлять щити на грядках для затримання снігу. На початку грудня майже в усіх зонах України земля промерзає. Якщо вона стає мерзлою на глибину 1—2 см, то траншею з цибулинами тюльпанів та інших квітів укривають 10—15-сантиметровим шаром торфу, тирси. Листям і соломою користуються також, але тоді можуть завестися миші.

На городі взимку звичайно нічого не посієш, але до зустрічі з весною дбайливий господар готується ще тоді, коли лютують морози. Він визначиться, де буде сіяти овочі, подбає про насіння, проведе профілактичні заходи проти хвороб, відремонтує чи придбає нові інструменти.

Складаючи план сівби, слід пам'ятати: розміщуючи на одному й тому ж місці овочеві культури, ви сприяєте накопиченню у грунті грибів, бактерій — збудників різних захворювань. Будь-яку овочеву культуру рекомендується повертати на старе місце не раніше, як через 4—5 років. При цьому слід враховувати, що деякі мікроорганізми уражують різні культури. Наприклад, на білу гниль хворіють капуста, огірки, салати, морква. Через це їх не розміщують одну після одної.

Готуючись до вирощування розсади, слід знати, що джерело багатьох недуг — хворе насіння або грунт, в який будете його висівати. Ось чому не можна використовувати насіння з хворих плодів, щупле, деформоване, вкрите плямами і наростами, застаріле. Посівний матеріал оздоровлюють, знезаражують, витримуючи у нагрітій воді, у марганцівці, обробляють мікроелементами тощо.

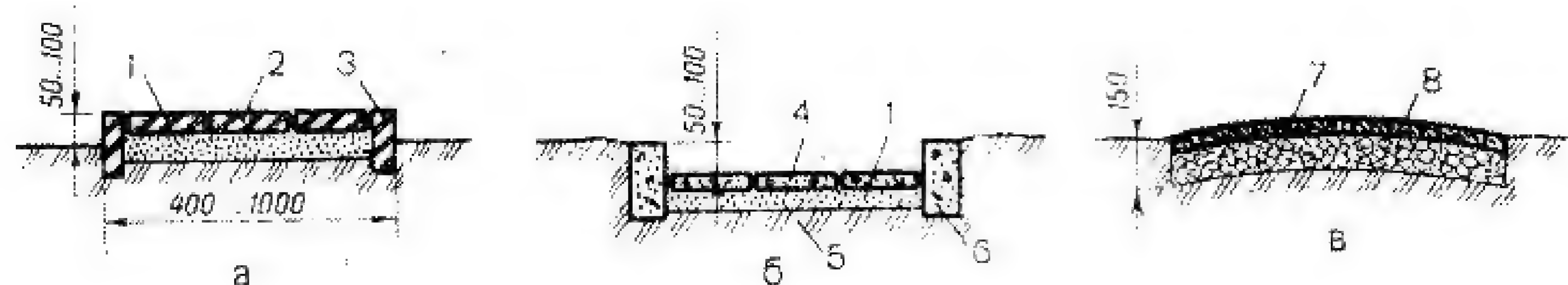
САДОВІ ДОРІЖКИ

Рисунки і матеріал садових доріжок: а — із природного каменя; б — з цегли, укладеної "ялинкою"; в — з природного каменю у поєднанні зі щебенем; г — з бетонного каміння, різного за розмірами; д — бетонні плити, укладені у гравійне покриття; е — з цегли, укладеної врозбіг; ж — з плит натурального каменю з битим каменем; з — влаштування доріжки з монолітного бетону

Садові доріжки роблять по можливості прямими, ширина, зазвичай, становить 40—100 см. Ґрунт під ними не зміцнюють. Основу закладають на глибину 15—20 см, покривають жирною глиною шаром 1—2 см. Бетонні плити розміром 20x20, 40x40, 50x50 см і залізобетонні плити 75x75, 100x100 см і завтовшки 4—10 см укладають на шар піску або дрібного гравію завбільшки 3—7 мм (товщина шару — 3—5 см). У швах між плитами можна висіяти траву. Доріжки зі шлаку, щебеню, цегельного бою, залишків бетону виконують так. Риють канаву глибиною 15 см, дно якої утрамбовують і засипають будівельним матеріалом на 10—12 см. Потім цей шар поливають водою і ще раз утрамбовують. Зверху насипають дрібний шлак, цегельний бій шаром 4—5 см, знову трамбують, поливаючи водою.

Бордюрів для таких доріжок не роблять.

Профілі садових доріжок: а — доріжка, припіднята над грядками; б — доріжка, розташована нижче грядок; в — випукла доріжка; 1 — грубозернистий пісок; 2 — червона цегла, укладена плиском; 3 — бордюр із цегли, укладений на ребро; 4 — бетонні плити; 5 — утрамбований ґрунт; 6 — бордюрний камінь; 7 — великий шлак; 8 — дрібний шлак з грубозернистим піском

Доріжки з червоної, перепаленої цегли красиві й міцні, їх укладають на шар грубозернистого піску завтовшки 10 см. Технологія підготовчих робіт така ж, як і для доріжок зі шлаку. По краях роблять бордюр із цегли на ребро. Покриття трамбують дерев'яним бруском і добре поливають водою.

Доріжки з покриттям з монолітного бетону довговічні, а за певної обробки — декоративні.

Для верхнього шару пішохідних доріжок можна застосувати промислові відходи природного каменю. Вони міцні, морозостійкі, мають багату природну колірну гаму. Основу для них роблять з піску, товщина шару — 5—10 см, а з різнобарвних уламків тонкої керамічної плитки виготовляють красиві плити мощення різних розмірів і форм. Для цього збивають дерев'яну раму заввишки 2 см, котру кладуть на рівну гладеньку основу, покриту папером. Очищені уламки керамічних плиток гладеньким боком донизу прикріплюють борошняним або крохмальним клейстером до паперу. Уламки плиток укладають так, щоб проміжок між ними був якнайменшим. На них кладуть дротяну сітку, а потім форму заливають цементним розчином. Після затужавлення (через 2—3 доби) мозаїку витягують з рами і змивають водою папір. Стики між уламками заповнюють цементним розчином. Мозаїку протирають мокрою тирсою або ганчіркою. Остаточно мозаїчне покриття затвердне через три тижні. Влаштовуючи підвищені грядки чи доріжки, передбачають бортову облямівку. Вона має бути міцною, щоб сприйняти тиск ґрунту. Її виконують з бордюрного каменю заводського виготовлення, з цегли, дерева, натурального каменю, монолітного бетону заввишки 5—15 см.

Борис Сеник

ВИЇЗНІ САНИ

Як змайструвати?

Народне прислів'я радить: готуй воза взимку, а сани – влітку. Але конструкція саней настільки проста і доступна, що їх можна швидко виготовити і взимку.

Під час окупації, щоб уникнути відправки до Німеччини, влаштувався до ремісничого училища. Спочатку вчився на шевця, потім – на столяра, а тоді ще на тесляра. Майтер цеху П.І. Хребтовський якраз лаштував виїзні, так звані підлубні, сани для сільгоспкоменданта Вассера.

Запримітивши мою кмітливість, Петро Іванович запропонував бути підручним. Отож, допомагаючи йому, сам збагнув як змайструвати гарні, міцні і надійні парокінні сани.

Думаю, що бажаючих мати такі виїзні сани чимало знайдеться і серед теперішніх фермерів чи просто власників, які вже обзавелися добрими кіньма, а саней бракує.

МАТЕРІАЛИ І КОНСТРУКЦІЯ

На підлубні сани матеріалів не так уже й багато треба. Головне, щоб деревина була в'яленою, сухою, без гудзів, добре піддавалась обробці. А кращою породою дерева може слугувати чорний ясен. З цього ж дерева роблять і полозки саней, які потім підшивають стрічковим залізом.

Конфігурація полозів, як видно з малюнка, має два вигини: один назад, другий – вперед. Передній вигин особливого навантаження не зазнає, тому його можна наточити відрізком першого вигину.

Довжина ходової частини полозів залежить від розміру саней. А ширину між полозами орієнтують на відстань між колесами легкового автомобіля. Товщина полозів має бути такою, щоб, по-перше, брусок можна було легко вигнути, а, по-друге, закріпити у ньому стояки, але так, щоб чопи не виходили на лицьову смугу полозів.

Підготовлені полози скріплюють переднім і заднім насадами, які кріплять болтами з гайками до бокових брусків, з'єднаних з полозами стояками. Знизу насади мають дугоподібну форму, з тим щоб вони не нагортали снігу під час руху. В передньому насаді, крім того, слід передбачити виріз на дишло та дірку для шкворня. А між боковими брусками – планку (підтоку) з металевою стрічкою, по якій ковзатиме кінець дишла при поворотах саней.

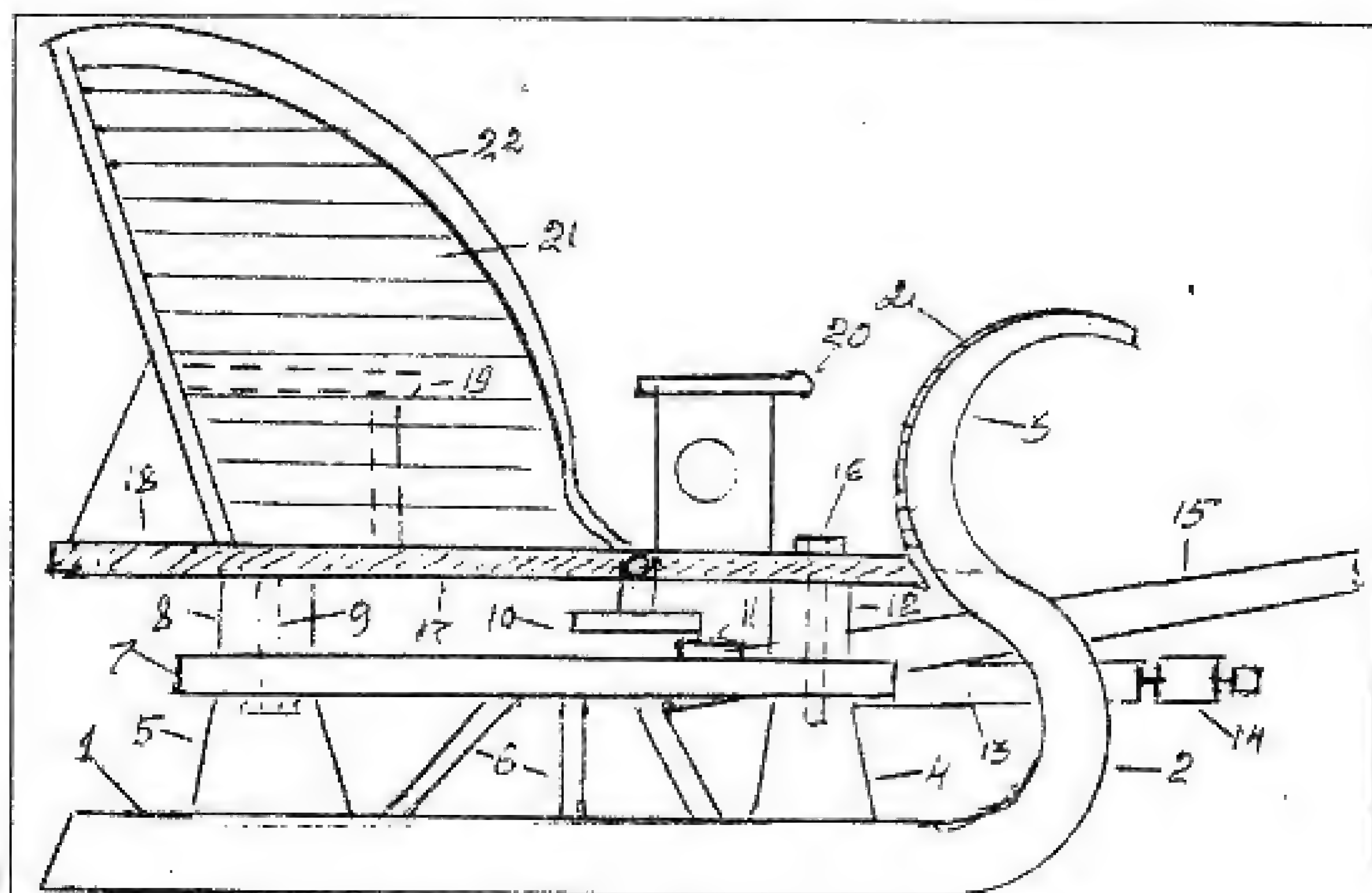
До насадів кріплять настил з дощок. Він має дещо еліптичну форму і виступає за спинку сидіння, утворюючи майданчик для перевезення багажу, корму тощо. До настилу кріплять переднє та заднє сидіння, які обшивають столярною дранкою. Так само дранкою обшивають вигини полозів.

До переднього насаду, крім того, на двох брусках кріплять стельвагу з орчиками, з'єднану металевими тягами з полозами.

Металева окова саней – це підриси на полозах, дві тяги до стельваги, чотири болти з гайками, стрічка металу на підтоці і шворінь.

ВИПРОБУВАННЯ САНЕЙ

Перед тим як почати експлуатацію саней, конструкцію слід перевірити на міцність, обертальність, легкість і зручність керування кіньми тощо.

Будова підлубних саней:
1 — полози; 2 — вигин задній; 3 — вигин передній; 4 — стояк; 6 — розпірки, 7— кріпильний брусок; 8 — насад задній; 9 — стяжний болт; 10 — підніжка; 4 — підтока; 12 — насад передній; 13 — бруски стельваги; 14 — стельвага з орчиками; 15 — дишло; 16 — шкворінь; 17 — настил; 18 — багажник; 19 — сидіння; 20 — козли; 21 — обшивка; 22 — бортовка.

Якщо всі складові правильно і надійно змонтовані, то перевірити слід лише затяжку гайок (їх краще зашплінтувати), а також вільний хід дишла. Він має становити 25–30°. При цьому на поворотах чи вибалках дишло не буде травмувати коней.

Далі в сани запрягають коней і роблять пробний проїзд по гладкій дорозі та по снігу. Якщо полози правильно нахилені до середини, – сани по гладенькій дорозі йдуть рівно, не сковзають у затоку, а дишло утримується посередині між кіньми у напрямку руху. На поворотах дишло теж має утримуватись посередині, а сани описувати півколо.

На засніженій дорозі визначають, так би мовити, кліренс саней, тобто висоту покриву, коли стельвага і підтока не горнуть сніг. Якщо ж сніг нагортається, усунути цей недолік уже пізно. Тим-то, по глибокому снігу проїзд має бути обережним.

Головна перевага підлубних саней над звичайними в тому, що вони легкі, поворотні, прямолінійно утримуються на ходу, якщо дорога навіть вкрита льодовою кіркою. Та й вигляд у саней, так би мовити, парадний. А змайструвати сани можна й за тиждень, якщо придбати вже вигнуті полози. У лісників такі полози завжди є про запас.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

КЛЕЇ НА ВСІ ВИПАДКИ

КМЦ-КЛЕЇ ДЛЯ ШПАЛЕР

Клеї на основі карбоксиметилцелюлози (КМЦ) є одними з найстаріших і надійних для наклеювання шпалер. Карбоксиметилцелюлоза не має температури коагуляції (при розчиненні в гарячій воді вона не утворює осадів і грудочок). Тобто під час приготування клею на основі цієї речовини температура води не має значення. Визначитися з вибором КМЦ-клеїв, які є на ринку, непросто: їх асортимент постійно поповнюється і змінюється. Щоб придбати якісний товар, потрібно дотримуватися кількох простих правил.

Перше і найголовніше: КМЦ-клей — це білий порошок, який швидко розчиняється у воді і не утворює грудочок. Такий клей буде добре клеїти. Якщо клей жовтого кольору і замість порошку в пакеті стружка — така продукція низької якості. Особливо вона погана для паперових шпалер, тому що легко просочується через них і своєю жовтизною може зіпсувати зовнішній вигляд, до того ж такий клей дуже довго й погано розчиняється у воді. Не потрібно використовувати вітчизняні клеї для імпортних шпалер, оскільки результати можуть бути непередбачуваними (були випадки, коли шпалери змінювали колір, псувалася гама кольорів). Усіх помилок з вибором клею можна уникнути, якщо купувати клей добре відомих марок, таких як: "Quelyd" (Франція), "Dufa Tapetenkleister" (Німеччина), "TD 2000" (Англія), "Папа" (Німеччина) або ж використовувати клей тієї ж марки, що і шпалери.

Шпалерний КМЦ-клей

Клеї на основі карбоксиметилцелюлози розрізняють не лише за якістю, але й за призначенням. Є КМЦ-клеї для легких, середніх і важких шпалер. Один від одного вони відрізняються за концентрацією карбоксиметилцелюлози. Чим вона вища, тим більша в'язкість такого клею. Це особливо важливо у роботі з важкими шпалерами, бо клей із слабкою в'язкістю не дуже добре утримує шпалери і вони відпадуть. Треба дотримуватися правила: чим товщі шпалери, тим густішим має бути клей.

Для приміщення з підвищеною вологістю повітря до КМЦ-клею треба додавати антисептичні речовини. Це усуне процес гниття.

Іншим різновидом шпалерних клеїв є вініловий клей. Він ідеальний для приклеювання вінілових, пінистих, тканинних або тиснених шпалер. До того ж з ним доволі зручно працювати. Шпалери на свіжонанесеному вініловому клеї добре ковзаються по поверхні, тому їх легко вирівняти і зістикувати. За необхідності шпалерне полотно (якщо клей ще не висох) можна відірвати і приклеїти ще раз, не додаючи клею.

Технологія розчинення сухих шпалерних клеїв однакова. В емальоване або пластикове відро налити воду, температура якої 25°С, і створити водоверть, в яку, не припиняючи розмішувати, засипати суху суміш. До повної готовності клей має відстоятися від трьох хвилин до кількох годин, термін завжди вказаний на упаковці.

Наносити клей на поверхню можна кількома способами. Скажімо, намазати на полотно і відразу приклеїти. Так, зазвичай, приклеюють легкі паперові шпалери. Інший варіант: клей наносять на поверхню, потім дають йому просочитися в основу шпалери і намащують ще один шар. Тільки після цього шпалерне полотно приклеюють. Як правило, порядок роботи зі шпалерами описаний на їхній упаковці або в інструкції, що додається.

Для приклеювання велюрних, текстильних, вінілових або склошпалер використовують дисперсійний клей. Від інших різновидів шпалерних клеїв він вирізняється своєю підвищеною міцністю (наклеєні ним шпалери, не так просто відірвати від стіни. Іншою перевагою дисперсійного клею є те, що він доволі вологостійкий і здатний витримувати підвищену вологість. Однак варто підкреслити, що використовувати його у ванній кімнаті все ж не рекомендується. Дисперсійний клей, на відміну від звичайного сухого, випускають уже готовим до використання, і наносять його на підготовлену поверхню, а не на самі шпалери. Сохне такий клей близько 12 годин.

"РІДКІ ЦВ'ЯХИ"

Так називають клей на основі водної дисперсії акрилових полімерів, який спеціально розроблений для швидкого й легкого монтажу, без застосування цв'яхів. На "рідкі цв'яхи" можна клеїти оздоблювальні матеріали з дерева, ДСП, ДВП, гіпсу, гіпсокартону, короку, картону, металу, кераміки. Це універсальний клей, яким можна клеїти оздоблювальні матеріали до різних поверхонь і склеювати їх між собою.

Наносять такий клей на суху чисту, знежирену поверхню, але не суцільним шаром, а точками (якщо матеріал легкий), або змійкою (під важкий матеріал). Термін висихання такого клею — 12—24 години, залежно від товщини намащування та вологості.

КЛЕЙ НА ЛАТЕКСНІЙ ОСНОВІ

Цей клей універсальний і його використовують практично для всіх видів внутрішніх робіт. Ним приклеюють паркет, лінолеум, керамічну і кафельну плитку та багато інших матеріалів практично на всі основи. Спосіб нанесення традиційний: поверхню очищають від бруду, знежирюють, накладають на неї тонким шаром клей, а потім на клей можна прикріплювати практично будь-який матеріал. Термін склеювання від 30 хвилин до 1 години.

ЧИМ МОЖНА ПРИКЛЕЇТИ КЕРАМІЧНУ ПЛИТКУ?

Керамічну плитку можна клеїти до поверхні на звичайний чи цементний розчин, на клейовий розчин на цементній основі або на спеціальну мастику. Клей на це-

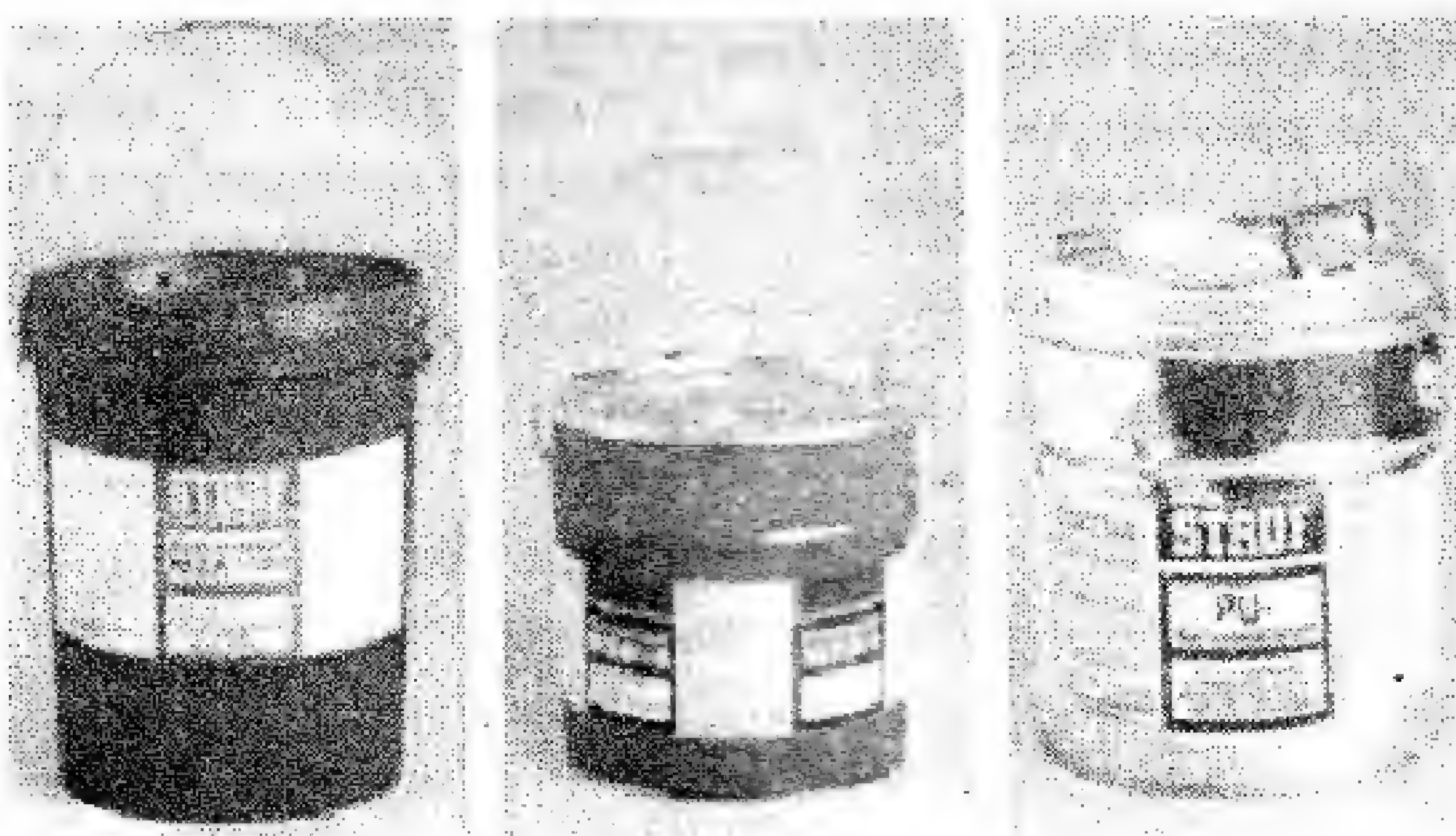
ментній основі значно дешевший від мастики, тому й використовують його в роботі значно частіше. Його застосовують для приклеювання керамічних, кахельних плиток, плит із натурального або штучного каменю великих розмірів і з сильновираженим рельєфом зворотного боку плитки.

Спочатку на підготовлену поверхню наносять перший тонкий шар клею і рівняють його, потім наносять ще один шар, на який власне і кладуть плитку. Такий "пиріжок" роблять для того, щоб забезпечити максимальне склеювання з поверхнею. Клей висихає через добу, а ще через дві набирає максимальної міцності.

Мастику на основі силікатного натрію наносять на поверхню трохи інакше. Її кладуть на рівну поверхню одним тонким шаром, 0,5—1 мм завтовшки. На нерівну поверхню мастику кладуть шаром, необхідним для вирівнювання поверхні, після чого укладають плитку. Твердіє мастика через три години, а повністю висихає через 5—6 діб.

КЛЕЙ ПВА

Під час проведення ремонтно-будівельних робіт інколи доводиться склеювати дерево. Для цього найкраще підходить клей на основі водної дисперсії полівінілацетата (ПВА). Будь-яке дерево він склеює практично "намертво". Він здатний витримувати тиск на розрив близько 100 кг/см².

Клей ПВА є кількох видів.

"ПВА — П" — універсальний. Ним можна клеїти шпон, фанеру, ДСП, ДВП, просто шматки дерева.

"ПВА — М" — можна клеїти дерево, шпон, ДСП.

"ПВА — Т" — склеює не лише дерево, але й використовується для додавання в цементні розчини, оскільки забезпечує краще склеювання з поверхнею. Висихає такий клей швидко, за 1,5—2 години.

Звичайно, це далеко не повний перелік клеїв, які використовують у будівництві. Повну інформацію можна почерпнути у спеціалістів будь-якої ремонтно-будівельної фірми або в будівельних магазинах.

С.Демченко

ВИДАЛЕННЯ ПЛЯМ ІЗ ТКАНИН

❖ **Вовняні й шовкові речі з жирними плямами можна прати в настоянці гірчиці.** Суху гірчицю (1 склянку) замочують у невеликій кількості води і розтирають до одержання рідкої кашки. Її протирають через марлю в теплу воду (10 л) і настоюють 2—3 години. Перуть без мила і миючих засобів, двічі—тричі змінюючи настій гірчиці. Полощуть у воді з нашатирним спиртом (1 чайна ложечка на 10 л води). Шовкові речі в останнє прополіскують у холодній воді з додаванням оцту.

❖ **Плями на одязі від зелені чи трави** протріть саліциловим спиртом, а потім — водою. Ці плями можна знебарвлювати також медичним ефіром чи спиртом.

❖ **Плями від йоду** легко виводяться за допомогою нашатирного спирту чи тіосульфату натрію (гіпосульфіту), а також їх можна видалити, змочивши пляму холодною водою і натерши грудочкою крохмалю. Повторивши цю операцію двічі—тричі, очищене місце треба виправи в мильній воді.

❖ **Плями від какао і кави** промивають відразу теплою мильною водою з додаванням бури.

❖ **Свіжі плями від кави, какао і шоколаду** посипте кухонною сіллю чи сіллю, змішаною з гліцерином до утворення кашки, а потім тканину виперіть.

❖ **Плями від сажі й кіптяви** видаляють ватним тампоном, змоченим у скипидарі.

❖ **Свіжі плями від крові** можна відіпрати тільки холодною водою; слід, що залишився після промивання, відперіть у теплій воді з господарським милом чи пральним порошком.

❖ **Щоб видалити застарілі плями крові**, тканину замочують у розчині кухонної солі (1 ст. ложка на 1 л холодної води), потім перуть у теплій воді з господарським милом чи пральним порошком.

❖ **Плями від олійної фарби й оліфи.** Засохлі плями олійної фарби спочатку варто обробити маргарином або вершковим маслом, потім протерти скипидаром чи бензином, а затим — 10%-ним розчином нашатирного спирту. (Слід мати на увазі, що нашатирний спирт може змінити забарвлення деяких тканин.)

❖ **Жирні плями з вовняної тканини** виводять бензином. Ореол навколо колишньої плями натирають милом, потім тканину треба виправи в чистій теплій воді.

❖ **Свіжі жирні плями і навіть незасохлу олійну фарбу** неважко видалити теплим мильним розчином.

❖ **Старі жирні плями** видаляють сумішшю бензину, медичного ефіру і скипидару (7:1:2) чи винного спирту, скипидару і медичного ефіру (10:2:1). Якщо тканина кольорова, перед чищенням перевірте, чи не змінює вибраний вами розчинник забарвлення тканини.

Підготував ***С. Демченко***

ПІСОЧНІ ГОДИННИКИ

Західноєвропейські країни почали користуватися пісочними годинниками, очевидно, лише наприкінці середньовіччя. Однією із найдавніших згадок про такий годинник є повідомлення від 1339 р., знайдене в Парижі, що містить указівку щодо виготовлення тонкого піску із просіяного порошку чорного мармуру, прокип'яченого у вині й висушеного на сонці.

Незважаючи на те, що пісочні годинники з'явилися в Європі пізно, вони швидко поширилися. Цьому сприяли їхня простота, надійність, низька ціна і, не в останню чергу, можливість вимірювати за їх допомогою час у будь-який момент дня та ночі. Недоліком, що заважав широкому застосуванню цих годинників, був порівняно короткий відтинок часу, який можна було виміряти, не перевертаючи цей годинник. Зазвичай, пісочні годинники розраховувалися на роботу протягом півгодини або години. Рідше траплялися пісочні годинники, розраховані на безупинний вимір часу протягом 3 годин, і дуже рідко будували величезні, розраховані на 12 годин ходи. Не давало вирішального поліпшення й поєднання кількох пісочних годинників в одне ціле. Наприклад, набір із чотирьох пісочних годинників у одному футлярі був улаштований так, що вміст першої колби висипався за чверть години, другої — за півгодини і т.д.

Дата виникнення перших пісочних годинників невідома. Однак за даними, що збереглися, вважають, що принцип їх роботи був відомий в Азії значно раніше початку нашого літочислення. Згадки про годинники пляшкового типу (очевидно — пісочні) з'являються вже з часів Архімеда. Античний Рим не мав відомостей про пісочні годинники. Римляни, щоправда, вміли робити скло, але в ньому було дуже багато забруднень, тому воно було непрозорим.

Виробництво скляних колб для пісочних годинників було можливим завдяки відомій уже виробничій технології прозорого скла та надання йому форми порожніх сферичних колб. У звужену шийку в місці стику обох колб після заповнення піском вкладалася невелика горизонтальна металева діафрагма з отвором, яка регулювала кількість і швидкість пересипання піщинок. Місце стику перев'язувалося щільною ниткою і закріплювалося смолою. Точність пісочних годинників залежала від технології виготовлення самого піску. Колби заповнювали випаленим тонкозернистим піском, багаторазово просіяним через тонкі сита і ретельно висушеним. Оброблений у такий спосіб пісок мав червонуватий відтінок; світлі білуваті піски походили із прожарених тонкомолотих яєчних шкаралуп; сіруватий пісок виготовлявся із цинкового і свинцевого пилу.

Точність пісочних годинників залежала також від форми колб, від гладкості їхніх внутрішніх стінок, від рівномірності проходження піску через регулюючу діафрагму в шийці, але насамперед — від рівномірної зернистості та сипучості цього піску. Найкращі результати тут мали колби, заповнені свинцевим піском, зернистість якого була рівномірнішою. Він відрізнявся також тим, що при довгому використанні менше, ніж інші види піску, порушував гладкість внутрішніх стінок скляної колби.

Як і вогневий, пісочний годинник ніколи не досягав точності сонячного годинника. Крім того, при тривалому користуванні такими годинниками їхня точність змінювалася, оскільки зерна піску поступово дробилися на менші, а отвір у середині діафрагми з часом стирався і збільшувався, тож швидкість проходження піску через них ставала більшою.

Щоб конкурувати з механічними годинниками і при вимірі довгих інтервалів часу або навіть при безупинному вимірі часу, в XVII і XVIII ст., переважно у Нюрнберзі та Аугсбурзі, почали виготовляти пісочні годинники з чотирма системами колб в одному футлярі. Деякі виробники у XVII—XVII ст. застосовували пристрої для перекидання годинників.

Автоматичне перекидання пісочних годинників було проблемою, яка привертала увагу багатьох математиків і фізиків того часу. Стефан Фарфлер із Альтдорфа, приміром, використовував для своїх годинників, зроблених ним у другій половині XVII ст., пружинний механізм.

Незважаючи на те, що механізми для автоматичного перекидання пісочних годинників не дали очікуваного результату, все-таки ці годинники завдяки своїй формі та простоті роботи зберегли певне значення аж до нашого часу. Наприклад, ними користувалися телефонні станції для обліку часу коротких телефонних розмов, у залах судових засідань і для деяких потреб у домашньому господарстві.

За Станіславом Міхалем підготував
Богдан Завітій

...агроном-виноградар пропонує саджанці, чубуки комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Е.М. Олефір,
м. Запоріжжя, 69210, вул. Авраменка, 18-84,
тел. 8(0612) 67-49-53, моб. 8 (066) 7725889

...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, агрусу, малини.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
вул. 60 років Жовтня, 55-а, м.Карлівка, Полтавська обл., 39500

...саджанці троянд, чайногібридні, плетисті, ґрунтопокривні, штамбові; саджанці шипшини для літнього та зимового щеплення; саджанці плодових культур. Реалізація на місці. Конверт — каталог. Запрошуємо до співпраці садові центри та зацікавлених підприємців.

Володимир Петрович Цукур,
вул. Лугова, 36, Жуляни, м. Київ, 03169,
тел. 250-81-43, (04497) 5-52-30, 8 (067) 71-22-710, 8 (067) 28-39-886

...реалізую чубуки і саджанці винограду понад 70 сортів. Конверт каталог.

Віктор Іванович Пришляк,
вул. Скоробрехи, 5, смт Маньківка, Черкаська обл., 20100,
тел. 8 (04748) 61207

...шиншили дорослі і молодняк.

а/с 3, смт Голованівськ, Кіровоградська обл., 26500,
тел. 8 (050) 98-205-90

...найкращі сорти картоплі. Бульби найвищих репродукцій. Консультації.

О.П. Юренко,
вул. Артема,1, с. Диканька, Полтавська обл., 38500,
тел. (05351) 9-16-97

...саджанці красивоквітуючих, вічнозелених, декоративнолистяних, хвойних, ґрунтопокривних, плодових (хурма, гранат, актинідія та ін.), екзотичні, оранжерейні. Троянди, канни, іриси, лілійники, гладіолуси. Для басейнів: німфеї, рогіз, аїр та ін.

С.В. Тимофеева,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018

...насіннєву картоплю (45), саджанці смородини (20), аґрусу (10), насіння помідорів (100), перцю (20), огірків (5), амаранту, гірчиці, баклажанів.

В.Б. Моспілан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки, 17502

...найбільша колекція найдешевшого насіння овочів в Україні: помідори (400), перець (115), баклажани (32), фізаліс (7), тютюн (8), соя (5), огірки (20); а також кімнатні: помідори (20), перець (25), огірки (7) та багато іншого. Реалізація цілий рік, кожного сезону новинки. Каталог та пакет насіння безкоштовно — у вашому конверті з марками на 85 коп.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

...саджанці та насіння звичайних, нових, рідкісних культур і квітів з власної колекції, понад 800 найменувань. Конверт з марками на 1 грн. — об'ємний каталог.

О.І. Джус,
с. М.Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

... задача для допитливих! Якою живністю потрібно зайняти лише 0,5 кв. м підлоги, щоб одержати 240 грн. прибутку кожного місяця? Або: що треба вирощувати, щоб за 45 днів з 4 кв. м приміщення отримати 590 грн.? А як заробити стартовий капітал без стартового капіталу? Відповідь — у каталозі комерційних технологій. Для ознайомлення надсилається безкоштовно. Вкладіть заадресований конверт.

п/с "Техноком-ДГ",
вул. Незалежності, 54, смт Стара Вижівка, Волинська обл., 44400

...корейські поросята.

Олег Петрович,
моб. 8 (067) 176-72-70

... продам паровані страуси ему.

Юрій Олександрович,
тел. 8 (050) 645-01-91

...травоїдні в'єтнамські свині.

Микола Олександрович,
м. Біла Церква, Київська обл., тел. 8 (050) 230-56-28

...саджанці і чубуки винограду від виробника. Оптом. Недорого.

Сергій Григорович Батиченко, *тел. 8 (05667) 4-14-02*

...насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт — каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...насіння овочів та квітів: аматорське, вітчизняне та зарубіжне — від 15 коп. у міні-пакетах, від 25 коп. — у кольорових. Знижки, опт, вагові. Захист рослин. Конверт — каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка,
Мар'їнський р-н, Донецька обл., 85630,
тел. 8 (06278) 2-35-20

...гладіолуси, іриси, лілійники, лілії. Конверт — каталоги. Каталоги також на сайті www.sadcvetov.kiev.ua

В.Ф.Трошкін,
пров.Тітенка,1, м. Васильків, Київська обл. 08606,
тел. 8 (067) 952-37-32, 8 (04471) 5-28-89

...бульбоцибулини гофрованих і супергофрованих сортів гладіолусів на зріз. Конверт — каталог.

Л.В.Петрусенко-Касьянова,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл. 45070

...нові сорти для інтенсивних садів: яблуня, груша, смородина, клонові підщепи, кісточкові та інше. Саджанці, окулянти та живці.

П.М.Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м.Умань, 20300, тел. (04744) 3-09-86, 097-261-36-23

...саджанці 120 сортів винограду.

Тетяна Хохотва,
вул. Автозаводська, 16/207, м. Запоріжжя, 69118

...садивну картоплю 25 сортів, плоскоріз Фокіна, міцелій грибів, папороть, вічнозелені рослини, стевія, морозник, золотий вус, сенполії та інші кімнатні рослини, лілії, гладіолуси, книги з вирощування та використання переліченого. Насіння овочів, квітів.

Борис Олександрович Картич, *а/с 32, м. Харків, 61052*

...глоксинії, листки та бульби.

Віталій,
тел. 8 (03352) 4-79-99 (з 20-22 год.)

...насіння та саджанці лікарських трав понад 40 видів. Конверт — каталог.

Іван Остапович Пилипенко,
с. Потоки, Кременчуцький р-н, Полтавська обл., 39741

...садивний матеріал квітів, насіння чорнобривців та сої.

В.В. Козловська,
вул. Відродження, 8, смт Віньківці, Хмельницька обл., 32500

...насіння овочевих, лікарських, інших...

Р.В. Свиридов,
с. Нововолодимирівка, Кіровоградський р-н, Кіровоградська обл., 27620

...новинки овочів, квітів...

Максим Петрович Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля, Херсонська обл., 74000

...гладіолуси 120 сортів вітчизняної та власної селекції. Ціни помірні.

І.О. Хотін,
пров. Луначарського,1, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17508

...жоржини на зріз.

Ніна Іванівна Молода,
с. Зіньків, Віньковецький р-н, Хмельницька обл., 32514

...накладною платою гофровані гладіолуси. Конверт — каталог.

В.В. Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...барвінок рожевий (катарантус) — рідкісна лікарська рослина, найдієвіша з усіх тих, що лікують рак.

Світлана Рябова,
а/с 50, м. Українка, Київська обл., 08720

...лимони Дженоа, Лісбон, Київський, апельсин Гамлін, банан Суперкарлик, інжир Далматський, фейхоа, мурайя, аннона. Конверт — каталог.

Сергій Рябов,
п/с 50, м. Українка, Київська обл., 08720

...садивну картоплю 60 сортів світової селекції, вирощених на півночі України. Посилки від 6 кг. Безкоштовний каталог у вашому конверті.

Костянтин Юрійович Давидовський,
пр-кт Корольова, 2-в, кв. 64,
м.Київ, 03134, тел. 8 (044) 402-58-00, 8 (066) 212-99-70

...в'єтнамські свині.

Черкаська обл.
тел. 8 (097) 74-82-011, (04733) 460-06 роб.

...молодняк в'єтнамських свиней.

8 (0472) 30-34-75

...поросята в'єтнамської породи.

Тел. 8 (097) 386-04-70, 8 (097) 466-8-446

...молодняк в'єтнамських свиней і німецької скоростиглої м'ясної породи.

Тел. 8 (067) 441-52-85

...в'єтнамські свині, кролі порід: каліфорнійські, рекс-кастор.

С.М. Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка, Уманський р-н, Черкаська обл.,
тел. 8 (050)-383-82-88

...кролі норко-рекси (молодняк).

Світлана Андріївна,
тел. (03852) 2-69-36, (03852) 4-07-93, (03852) 3-85-95

...в'єтнамські свині.

Тел. 8 (097) 998-06-15

...в'єтнамські свині
Київська обл., тел. 8 (050) 381-85-72, 8 (050) 381-85-75

...насіння лікарських рослин.

Володимир Михайлович Комарніцький,
смт Стара Ушиця, Кам'янець-Подільський р-н, Хмельницька обл., 32385

...ми не займаємось масовим колекціонуванням, а виділяємо лише результативні культури. Помідори, перець, огірки, кавуни, смородина, порічки, агрус, канни, гладіолуси та ін. Асортимент. Конверт — каталоги + пакет насіння.
Г.С. Мамченко, *а/с 100, м. Прилуки, 17500*

...жоржини, флокси багаторічні. Для відповіді — конверт.

Н.І. Соколова,
с.Копитів, Корецький р-н, Рівненська обл., 34745

...півонії деревоподібні, кімнатні, багаторічники. Конверт — каталог.

А.Я. Ткаченко, *а/с 1109, м.Черкаси, 18006*

...опалення теплом від холодної води (10 грн.) і каталог порад.

А/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

...насіння овочевих культур (Італія), квітів: 250 назв (Італія, Англія) в оригінальних пакетах і поштучно. Книги з овочівництва, тваринництва. Конверт — каталог.

Олена Борисівна Солом'яна,
вул. Франка, 8/10, кв.1, м. Київ, 01030, Italsem@ukr.net; italsem.narod.ru

...вислочеревні в'єтнамські свині, дорослі, поросні. Ціна договірна.

Саша, *тел. 8 (066) 397-44-36*

...вагове насіння овочів та квітів, пакетоване насіння у максі- (20, 30, 50 г) та міні-пакетах. Найкращі вітчизняні та зарубіжні новинки в золотистих фольгованих профпакетах. Повнокольорові пакети для насіння, за бажанням — з вашим логотипом. Насіння квітів фірм "Джонсон", "Тезьє". Запрошуємо дилерів. Купуємо якісне насіння у виробника. Оперативність, якість.

Геліос,
а/с 12, м. Луганськ, 91040,
тел. 8 (0642) 46-82-91, 46-63-01, 8 (044) 486-89-29,
8 (050) 775-32-30, 8 (044) 452-23-28

...насіння новинок, перевірене практикою! 17 кращих сортів помідорів, унікальні гарбузи Титан, Пінк банана, кавбудек, кукурудза для діабетиків, соя. Каталог — поштою. Для відповіді вкладіть заадресований конверт.

Н.В. Цибень,
с. Смоляри, Старовижівський р-н, Волинська обл., 44425

...високоврожайну картоплю Агаве, Вітара, Белляроза та ін. (50)

Ніна Костишина,
с. Стрижівка, Любарський р-н, Житомирська обл., 13100
тел. 8 (04147) 2-10-33, моб. 8 (097) 805-02-59

...проекти альпінаріїв. Екзоти. Каталог, тест. Від вас — марка.
А/с 498, м. Марганець, Дніпропетровська обл., 53408

...свині в'єтнамські вислочеревні.
Київська обл., Броварський р-н, моб. 8 (097) 595-33-61

...картоплю найкращих і найновіших сортів України та зарубіжжя — Бернадет, Белляроза, Левада, Бініна, Агаве та багато інших суперновинок.

О.А. Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, 17500, тел. 8 (066) 712-06-90

...молодняк в'єтнамських свинок.

Ніна,
тел. 8 (066) 301-38-54, 8 (05364) 9-32-41

...в'єтнамські поросята та кабан 1,5 року.

Київська обл.,
тел. 8 (097) 775-88-10, 8 (271) 313-70

ХОЧУ ПРИДБАТИ

...штамбову смородину, троянди.

Тетяна Хохотва,
вул. Автозаводська, 16/207, м. Запоріжжя, 69118, тел. (0612) 96-67-56

ВІТЧИЗНЯНІ СОРТИ КОРИСНІШІ

Білий налив

Моє рідне містечко Стольне — своєрідна столиця садівництва на Чернігівщині. В селі не має садиби, де б не буяли яблуні чи груші, не росли вишні чи сливи. Ще недавно було декілька великих садів: Банківський сад, Маслаківщина, Шевелів й Олійника сади та велика колгоспна левада-сад з північного боку села. Колгосп "Праця" отримував від садівництва третину прибутку, хоча мав зерно-тваринницьке спрямування.

Чудові народні сорти яблук, груш, слив та вишень споконвіку культивуються в Стольному. Окремі з них зародилися тут і розселилися навіть за межами Полісся. Цьому сприяли козацькі традиції та доволі родючі сіроземи, що утворюють острів чорноземоподібних ґрунтів у супіщаному та піщаному морі Придесення. З історичних джерел відомо про Райгородок як поселення з райськими садами. Місцина з подібною назвою є складовою частиною північної левади.

Здавна Чернігівщина відігравала важливу роль у розвитку садівництва, визначним центром якого було тодішнє містечко Стольне. А Ніжин тоді визначався як великий ринок Росії в торгівлі яблуками та грушами. Ніжин славився яблучними базарами не менше, ніж огірками.

За якимось дивним правилом місто Ніжин й околиці його не мали садів, бо вважалося, що плодові дерева на ніжинських землях погано ростуть, а ще гірше плодоносять. Тому щоосені валки з яблуками із Задесення, переважно зі Стольного і його хуторів, йшли до Ніжина, а туди приїздили покупці з багатьох місць. Принагідно слід зазначити, що у післявоєнні роки біля Ніжина був висаджений величезний сад, який нині докорчовують, хоча він у розквіті свого плодоношення.

Бути б Стольному важливим осередком садівничої науки і впровадження її у виробництво, але чомусь цього не сталося. Хоч перед відкриттям дослідного господарства "Чернігівське" тодішній директор Інституту садівництва М.В. Андрієнко був прибічником організації у Стольному дослідної станції садівництва.

Йде занепад садівництва. Зникають не тільки великі сади, а й втрачаються сорти народної селекції, замінюються вони гіршими, зате іноземними з яскравим забарвленням плодів. Цією публікацією хочу привернути увагу до традиційно українських сортів яблук, які незрівнянно корисніші, ніж "пришельці" із-за кордону.

Як на мене, то найцінніший сорт яблук — український Білий налив. Головна цінність його в тому, що ці яблука очищають організм від шлаків, омолоджують, видаляють кам'яні утворення, виводять солі з суглобів, видаляють зубний наліт, поповнюють організм вітамінами. Споживати плоди цього сорту можна, починаючи із зеленкуватих і закінчуючи стиглими, наливними. Звідки й назва — налив.

БІЛИЙ НАЛИВ — старовинний український сорт. Достигає в середині липня. Сорт має кілька різновидів, один з яких отримав назву Папіровка. Походить цей сорт з Прибалтики, з більш округлими і дрібнішими плодами, мало ароматними, дещо гіркуватими на смак порівняно зі справжнім Білим наливом. На жаль, багато хто плутає їх. Часто Папіровку видають за Білий налив, хоча вона не варта його. Яблуня Білого наливу максимально випромінює позитивну енергію, яка передається людині через плід.

У садах моїх земляків завжди було два—три дерева Білого наливу, яблука яких вживались для оздоровлення і споживались, здебільшого у свіжому вигляді, починаючи із зеленкуватих плодів.

Славиться Стольне також запашною **ПУТІВКОЮ ОСІННЬОЮ**, чи по-місцевому — Путинкою. Найкращий сорт свіжого споживання та для приготування прекрасного повидла і смачного узвару, без присмачення його буряковим цукром. Ніякі заморські сорти не зрівняються з нею за цінністю для людського організму. В селі є два різновиди цього сорту: Путівка рання і Путівка пізня. Природний колір плодів цього сорту теж узгоджується з біополем українців. Отже, Путівка — яблуко українців.

Елегантна Путівка — найароматніше яблуко світу. Путівка належить до наливних яблук, що особливо цінуються. Завдяки приємному м'якушу плоду це найкраще десертне яблуко. За забарвленням плодів Путівка виділяється серед інших яблук.

Найкращим сортом для квашення є **АНТОНІВКА ЗВИЧАЙНА**, але й узвар з неї чудовий і для свіжого споживання вона приємна. Квашена Антонівка, хоч і менш активно, як Білий налив, очищає організм, однак добре сприяє його оздоровленню. Сахарози — цього стимулятора хвороб, в антонівських яблуках немає, а в багатьох завізних закордонних сортах та гібридах вона переважає. Антонівку приємно споживати свіжою, бо наділена вона кисло-солодким та незрівнянним ароматом. Немає ароматнішої Антонівки за ту, що родить на Поліссі, тому не випадково у свій час на Менщині заготовляли антонівські яблука для компартійних столів Києва, Москви, Ленінграда. Добре тамує спрагу квас з антонівських яблук і заодно лікує, бо містить отой панаційний оцет, розрекламований тепер народними цілителями.

ПЕПІНКА — прекрасне яблуко для споживання свіжим: ніжне з присмаком чарівної дикості, особливо після присмачення його холодом осені. Чудове воно квашене в капусті, вірніше, капуста заквашена з Пепінкою.

Пепін литовський

Своєрідним для села є місцевий сорт **ШЛАПАК**, або **АПОРТ ЗИМОВИЙ**, по-місцевому — Опарка. Яблуко зимового споживання. Переселенець Є.В. Редько завіз цей сорт до Алма-Ати, де він став знаменитим на всю Азію з назвою Апорт алмаатинський.

Культивується в Стольному **ТУЛИГІВКА** — місцевий сорт, який добре зберігається взимку в ямах з картоплею, не переймаючи запаху бульб.

Раніше майже в кожному саду селян росло одне—два дерева **РАЙСЬКОЇ ЯБ-**

ЛУНІ, або по-простому Райки. Маленькі яблучка розміром з великоплідну вишню йшли на чудове варення, а висушені надавали більшої смакоти узварам. До того ж райські деревця гарно прикрашали сад.

Наш організм діє резонансно з природою, налаштований на споживання протягом року певних харчів, тобто на сезонність їжі. Відповідно до пори року він і зашлаковується: взимку — білковим шлаком, навесні — жировим, влітку — вуглеводним, восени — водноелектролітним.

Гасло "Яблука — весь рік", я певен, шкідливе. Адже свіжими вони корисні лише до Нового року і тільки окремі сорти можна вживати ще місяць—два, не більше. Зима — не сезон для свіжих яблук. Цієї пори організм природним шляхом переключається на інші продукти, в тому числі з яблук. Однак споживання взимку свіжих фруктів у малих дозах корисне і потрібне лише для активації захисних сил організму проти хвороб (подібно до вакцини), для підсилення дії ліків, для очищення травного тракту — як слабке проносне. Але яблука, як і всі ліки, в надмірній кількості — в цей сезон — отрута, хоч і безпечна.

Яблучний сік корисніший за будь-які закордонні бальзами, особливо з достигаючих яблук, а найцінніший — свіжий, щойно вичавлений сік Білого наливу. Він активно видаляє камені з нирок, жовчного міхура, збільшує чоловічу силу. Споживання ранніх кислих яблук, а взимку яблучного оцту, сприяє створенню в шлунку оптимальної кислотності, відтак гинуть чужорідні мікроорганізми, котрі паразитують у травних шляхах (не потрібно й діролу).

Яблуко лікує серцево-судинні недуги, хвороби нирок і печінки, порушення обміну речовин, корисне при подагрі і склерозі судин. При запаленні очей прикладають терті яблука, при катарах шлунка — яблука зелених сортів. Японці стверджують, що жовто-зелені яблука мають профілактичні властивості проти раку. Таким і є наш Білий налив. Отже, намагайтеся спожити щонайбільше Білого наливу для здоров'я і довголіття. Це знали й робили наші предки, а тому мали в кожному садку цей сорт. Раціонально мати на сім інших одне дерево Білого наливу.

Забарвлення яблук географічно змінюється від зеленкувато-жовтих — на півночі, до яскраво-червоних — у субтропіках. Природним кольором, який узгоджується з біополем наших людей, є золотавий з рум'янком на сонячному боці. Пахощі яблук теж підзаряджають енергією, освіжають голову, додають сили, активно оздоровлюють. Треба уникати неароматних сортів, хоча вони бувають і дуже гарні.

Михайло Курдюк

ДЕРЕВА СОРТІВ НА

В умовах України дерева деяких цінних сортів яблуні, груші, сливи і особливо черешні й аличі дуже пошкоджуються морозами. Причому, таке трапляється не тільки в північних та східних регіонах України і не завжди за дуже морозної зими.

При різкій зміні температури дня і ночі наприкінці зими нерідко утворюються так звані сонячні опіки на корі штамба і при основі скелетних гілок, особливо в розвилках. Ці частини дерева мають відносно велику поверхню і дуже нагріваються сонцем у погожі зимові дні. Сонячні опіки частіше з'являються на південному і південно-західному боці стовбура і сусідніх гілок. Ці пошкодження, зазвичай, проявляються в період вегетації у вигляді плям різної форми і розміру, здуття чи вдавлювання кори і її розтріскування. Залежно від ступеня пошкодження відмирають поверхневі тканини кори або ж уся кора до камбію. З часом розміри пошкоджених ділянок збільшуються, відмерла кора починає відставати і оголюється деревина. На ушкоджених ділянках кори оселяється збудник чорного раку. Іноді спостерігаються кільцеві пошкодження кори на стовбурах і гілках, які призводять до загибелі розташованих вище частин дерева.

Не всі сорти тієї чи іншої породи схильні до сонячних опіків однаковою мірою. Найбільше пошкоджуються опіками зимові сорти яблуні (**Бойкен, Джонатан**, ще більше — **Ренет Симиренка**).

Звичайні засоби захисту від таких пошкоджень — обв'язування і побілка — трудомісткі і не завжди ефективні. Надійніший спосіб — заміна штамба (або й частини стовбура) і основ скелетних гілок недостатньо зимостійких сортів аналогічними частинами стійкіших до зимових пошкоджень сортів — скелетоутворювачів. Така заміна можлива ще в розсаднику, де спочатку вирощують кроновані дворічки скелетоутворювача, а потім на їх скелетних гілках і центральному провіднику окулірують вічка потрібного сорту.

Протягом багатьох років на Подільській дослідній станції садівництва ми вивчали різні варіанти вирощування дерев яблуні на скелетоутворювачах. Вирощування таких саджанців у розсаднику обходиться дорого. Не завжди в обрізаних на крону однорічок скелетоутворювача у перший рік вдається заокулірувати необхідну кількість пагонів ще й на потрібній відстані від їх основи. До того ж дворічні саджанці мають лише заокулірувані вічка потрібного сорту (а не гілки). Якщо ж випускати саджанці в трирічному віці з кроною заокулірованих сортів, то потрібно вирощувати їх більш розріджено і видаляти пророслі бруньки скелетоутворювача, щоб не послабився ріст пагонів заокулірованого сорту (до цього ще слід додати труднощі обробітку ґрунту в такому розсаднику).

Заокулірувавши в розсаднику наприкінці липня на скелетоутворювачі (**Антонівка звичайна**) вічка **Джонатана і Ренета Симиренка**, частину дворічних саджанців восени викопали і навесні висадили в саду, де відразу їх обрізали над заокулірованими вічками. У перший рік росту в саду з цих вічок виросли пагони завдовжки в середньому 62 см, а на залишених у розсаднику — 115 см. Висаджені поруч на рік пізніше трирічки із сильною кроною при обмеженому об'ємі кореневої системи, у перші 3 роки відставали в рості порівняно з висадженими на рік раніше із заокулірованими вічками (за товщиною штамба — на 20%, діаметром крони — на 18% і висотою дерев — на 7%), а також мали нижчий врожай на початку плодоношення, хоч надалі сумарна врожайність 10-річних перещеплених крон в обох варіантах практично не відрізнялась.

Вивчали також способи і строки перещеплення скелетоутворювачів, висаджених у сад однорічками і дворічками. В рік садіння ні однорічки, ні дворічки через недостатню товщину пагонів не були готові до окулірування, яке в кроні (на відміну від окулірування в нижній частині штамбиків) потрібно проводити не пізніше кінця липня. При пізньолітньому окуліруванні значна частина вічок за несприятливих умов зимівлі гинула. Добрі результати отримали, коли окулірували висаджені однорічки і дворічки наступної весни проростаючим вічком вприклад. Приживалися і проростали майже всі заокулірувані вічка. Довжина пагонів у рік окулірування сягала 80 см і більше. В іншому досліді на бідніших ґрунтах таке окулірування стало можливим лише на третю весну.

Недостатньо зимостійких скелетоутворювачах

Найуспішнішим було перещеплення живцями способом поліпшеного копулювання навесні третього року після садіння однорічок.

Перещеплені в саду 2—3-річні дерева у перші 1—2 роки мали сильний приріст, що дозволило швидко сформувати повноцінну крону. В результаті такі дерева вже у перші роки плодоношення наздогнали по врожайності одночасно висаджені, але зі старшою на 1—2 роки кроною тих самих сортів без скелетоутворювача.

За 12 років росту дерев у саду особливо небезпечних зим не було. І все ж таки без скелетоутворювача вимерзло 20% дерев Ренета Симиренка, а в Джонатана — 2% і були ушкоджені штамби в середньому на 1,5 бала.

Отже, як показали наші дослідження, вирощування саджанців на скелетоутворювачах у розсаднику значно складніше, ніж у саду. До того ж при пересаджуванні затримується ріст перещепленої крони. Найпростіший варіант — це перещеплення вже ростучих у вашому саду стійких, але малоцінних сортів. Якщо таких дерев немає, їх потрібно виростити, підібравши потрібні підщепи і скелетоутворювачі. Для яблуні однією з кращих за морозостійкістю вважається Антонівка звичайна, але вона не завжди утворює достатньо розвинені гілки у дворічок. Проте варто часом зачекати з перещепленням і використати як скелетоутворювач саме цей сорт. У Польщі Антонівку звичайну вважають кращим скелетоутворювачем, добре зарекомендувала вона себе і в Канаді. Можна використовувати й інші сорти, стійкі до несприятливих умов зими у вашій місцевості, аби вони утворювали добре розвинені гілки, що відходять від стовбура під кутом не менше 45—50°. Для груші кращими скелетоутворювачами є **Олександрівка** і **Лимонка**, але при вирощуванні дерев на айві слід використовувати Іллінку, яка також морозостійка в межах всієї України і добре сумісна з айвою (отже, не потребує проміжної вставки, що позбавить вас додаткового щеплення). Для сливи і аличі як скелетоутворювач краще використовувати скроновані сіянці місцевих витривалих форм аличі, а для черешні — дику черешню. Підщепи краще висадити відразу на постійне місце, що прискорить вирощування скелетоутворювачів і їх перещеплення.

Антонівка

На скелетоутворювачах перещеплюють потрібним сортом центральний провідник і 3—4 рівномірно розташовані скелетні гілки (чи 2 супротивні при формуванні площинної крони) на відстані 25—30 см від основи. Починати слід з перещеплення нижньої гілки і на такому ж рівні щепити решту. Центральний провідник перещеплюють на 20—25 см вище рівня щеплення скелетних гілок. У черешні було б добре перещепити гілки поетапно (в міру підростання стовбура) з першого і хоча б по 2—3-й ярус, щоб уникнути морозобоїн, які в культурних сортів черешні трапляються і на значній висоті стовбура.

Оскільки у черешні в кожному ярусі закладається багато гілок у вигляді мутовки, то перещеплювати слід лише по 2 супротивні гілки в кожному ярусі.

Спосіб і строки перещеплення треба вибирати залежно від готовності крони скелетоутворювача. Якщо до кінця липня пагони, що підлягають перещепленню, матимуть достатню довжину і товщину в місці щеплення (на відстані 25—30 см від стовбура), то їх можна заокулірувати в цей час. У разі неприживлення чи загибелі частини вічок ті ж самі гілки повторно окулірують наступної весни до розпускання бруньок. Таке ж окулірування здійснюють на скелетоутворювачах, які залишились влітку незаокулірованими. При обв'язуванні вічка закривають (якщо вони не відстовбурчені). Розміщують вічка з верхньої, нижньої чи бокової сторони пагона, залежно від того, куди потрібно спрямувати майбутню гілку (наблизити чи віддалити від стовбура або відхилити в потрібний бік). Заокулірувані влітку пагони обрізують над приживленим вічком рано навесні, а ті, що окулірuватимемо навесні, — як тільки вічка на них приживляться (але в цьому слід достеменно переконатися), щоб не обрізати пагони завчасно. При передчасному обрізуванні пагонів над вічком воно може загинути, а при запізненні — пізніше проросте і дасть слабший приріст. За достатньої товщини перещеплюваних гілок і наявності необхідної кількості живців потрібного сорту краще щепити способом поліпшеного копулювання.

На 2—3-річних скелетоутворювачах не залишають неперещеплених скелетних гілок, вирізуючи зайві. Щоб запезпечити доступ світла і поживних речовин до щеп, слід своєчасно видаляти пагони скелетоутворювача, обшморгуючи їх на початку відростання. Іноді це доводиться робити тричі за літо. При перещепленні старших дерев ті пагони і гілочки скелетоутворювача, які не заважають росту щеплень, у перші роки видаляти не слід, щоб не зменшити занадто листковий апарат дерева і цим не знизити його зимостійкість. Але в будь-якому разі на відстані 10—15 см від місця щеплення видаляють усі пагони скелетоутворювача, а нижче — тільки ті, що ростуть на верхньому боці гілки ("на соках").

А.М. Білик,
кандидат сільськогосподарських наук

СТРАУСИ В УКРАЇНСЬКОГО ГОСПОДАРЯ

(Страусина ферма у Козичанці)

Анатолій Коновал з мальовничої Козичанки Макарівського району, що на Київщині. Тут жили його діти та прадіди. А батько будував у далеких 60-х роках минулого століття греблю саме в тому місці, де тепер розташувалася його ферма. Думка стати фермером прийшла до Анатолія після повернення з сім'єю з далекого Сибіру, де він протягом більш ніж 25 років працював водієм на нафтопромислах. Десь усередині 80-х років, коли в усіх на вустах було модне слово "перебудова" Анатолій, не вагаючись, вирішив зайнятися "бізнесом" — почав вирощувати кролів.

Справа була незнайома, забирала багато часу. Спочатку справи йшли непогано. Але поступово в країні сталися зміни — кордони стали вільні й потік дешевих товарів з сусідніх країн заполонив Україну. Реалізовувати пошиті з кролів шапки та шуби стало не так легко. Ринок наповнився доволі швидко й чимало жінок мріяли мати не лише кролячі шуби.

У розмові з одним знайомим, який працював на заробітках в Америці, він уперше почув про страусів. В Америці вирощування цих птахів поставлено на належному рівні.

На початку 90-х років і в інших країнах почало зростати зацікавлення до страусового м'яса, що мало гарні смакові якості (як у телятини, але й ніжніше) містило мало холестерину, а також добре засвоювалося організмом людини. Крім м'яса, велике зацікавлення було і до шкіри та пір'я страусів.

Сьогодні чорних африканських страусів вирощують більш ніж у 50 країнах світу: від ПАР до Канади і Швеції. Можна його вирощувати і в наших кліматичних умовах, оскільки цей птах витримує як високі (до +40°С), так і низькі температури (-15–20°С). Страусова родина така ж екзотична, як і сам птах: самець і дві його "дружини". Такий собі мікрогарем. Для сімейства потрібна чимала площа, щоб воно могло вільно рухатися.

Анатолій доклав багато зусиль, щоб облаштувати територію для ферми. Адже для страусів одна з головних умов — це сильні кінцівки, бо якщо птах зламає ногу, то він приречений: кістка не зростається.

Самець має чорне пір'я, самка — попелясте. У висоту птахи досягають 2 метрів 70 сантиметрів. Маса їх до 150 кілограмів.

Коли страусова родина наближається до сітки, стає зрозуміло, чому на латині страус — camelus (верблюд): у нього величезні очі з густими віями, як у верблюда. Око важить 60 грамів кожне, а мозок — лише 40.

Однорічні страуси на прогулянці

Це пташеня (лелеку) Анатолій підібрав після грози

На латині страус — camelus — верблюд — має маленьку голову та дуже великі очі (до 60 г), а мозок страуса важить до 40 г. Дзьоб самця — червоний, пір'я — чорне. У висоту птахи сягають до 2,7 м, маса — до 150 кг.

Самка має попелясте пір'я

Місячні страусенята п'ють воду (до 20 л — дорослі) і споживають комбікорми (як для курей). Годують молодняк (до 0,5—1 кг) — тричі на день

Продуктивний період у страуса триває, зазвичай, з березня по жовтень. За сезон самка зносить 40—80 яєць.

Страусиний молодняк (1 міс.)

На перший погляд важко повірити, що цим птахом більше ніж півроку. Страуси швидко набирають масу, вдень — до 400 г

Страус для висиджування яєць самкою готує яму діаметром до 1,5 м і глибиною до 1 м. Яйця кольору слонової кістки нагадують фарфор. Товщина стінок шкаралупи яйця — 2 мм, маса сягає 1100—1800 г. Інкубаційний період 42—43 дні. За 3 дні яйце переносять до інкубатора шафи, де підтримується необхідна температура (36,6°С) і вологість (20—25%). Контроль за станом яйця в інкубаторі проводять на спеціальній інфрачервоній лампі і перед кінцем інкубаційного періоду його переносять до спеціальної шафи-брудера.

Після вилуплювання (іноді примусового) страусеня ще протягом 7 днів живе за рахунок залишкового жовтка і вологи м'язів. Росте швидко. За добу набирає до 400 г маси.

Від однієї страусихи за сезон можна отримати до 200 кг м'яса. Птах невибагливий до їжі. У раціоні страусів: сіно, морква, кормові буряки, люцерна, кукурудза.

Молодняк Анатолій годує тричі на день, додаючи комбікорми: влітку 0,5—1 кг, взимку до 2 кг. Вода — необхідна складова, доросла птиця споживає її до 20 л. Крім того, їм необхідний пісок і черепашки.

Молодняк до 1 року перебу-

Господар ферми показує інкубаційний шкаф, у якому "дозрівають" яйця

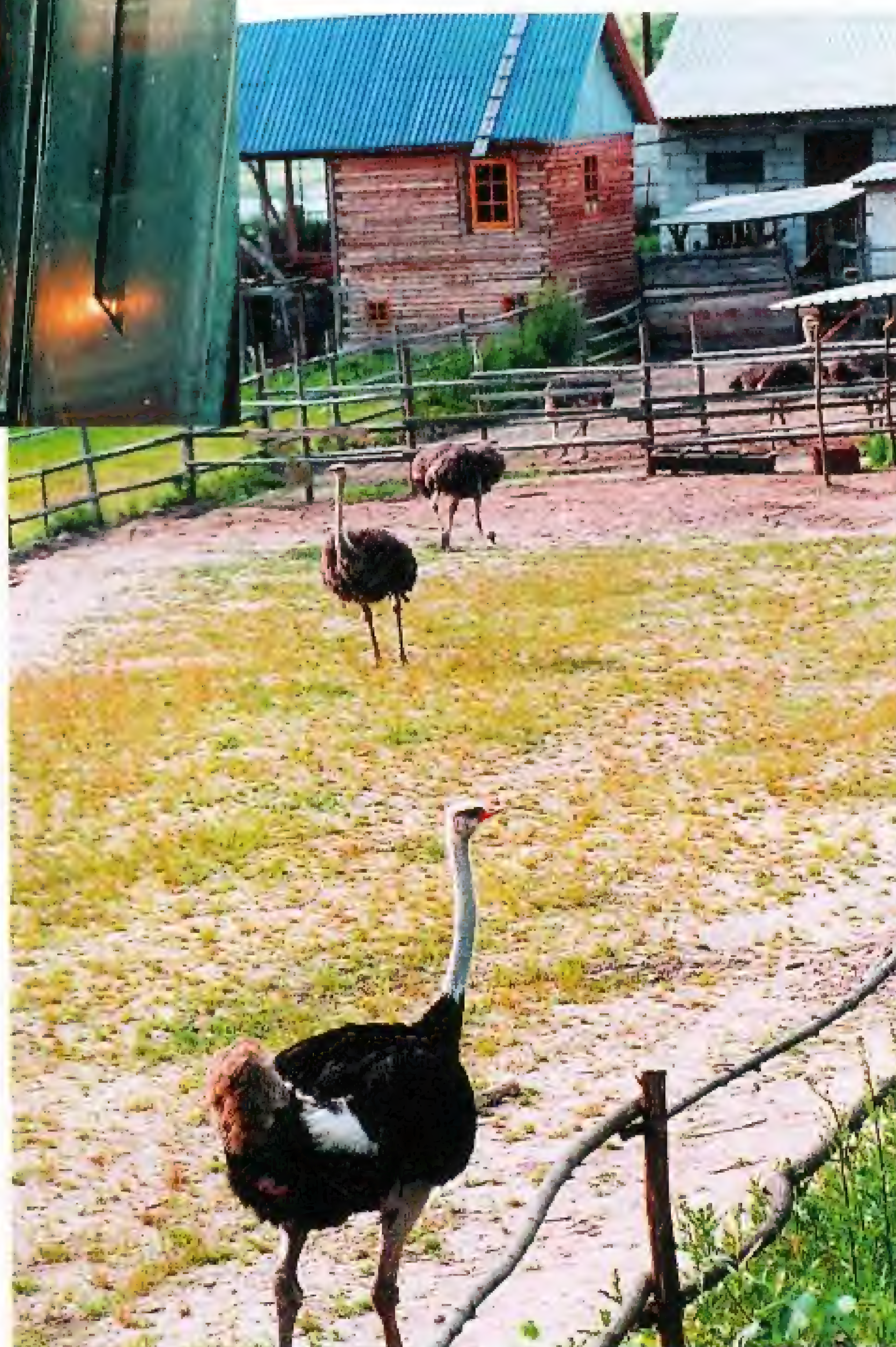
Після завершення інкубаційного періоду (42—43 дні) на світ з'являються пташенята, страусенята протягом кількох днів живуть за рахунок залишкового жовтка й вологи м'язів

ває в окремому вольєрі. Зимують птахи у спеціально облаштованих приміщеннях, різні за віком птахи утримують окремо.

Хворіють страуси рідко. Не знають сказу чи ящура. Живуть страуси до 75 років. 40 з них несуться.

Про м'ясо, пір'я та шкіру ми згадували. А ось ще інформація про страуса.

Рогівку очей та сухожилля використовують у медицині для трансплантації, шлунок іде на оболонку ковбаси, а кігті широко використовують для шліфування алмазів, послід птахів — цінне добриво.

Страусина ферма потребує значної площі, тому що одна з головних умов для страусів — сильні кінцівки. Якщо птах зламає ногу, він приречений: кістки не зростаються

На шкіру і м'ясо птахи придатні уже через рік, а для того щоб вони неслися, їх треба годувати три роки.

Поки що бізнес Анатолія Коновала у початковій стадії, тобто на стадії вкладання коштів. Справа ця дорога і не тільки тому, що птиця дорого коштує сама по собі і потребує багато часу для розбудови господарства. Значних капіталовкладень потребують будівництво вольєрів, зведення приміщень для птахів, інкубаційне обладнання та облаштування території. Анатолій має наміри не тільки вести фермерську справу, а й надати можливість відпочити в цій мальовничій місцевості всім бажаючим половити рибу.

Він зробив запруду і запустив малька. Форма активного відпочинку в сільській місцевості з кожним роком стає дедалі популярнішою. Побажаємо йому багато сил та наснаги у здійсненні своїх мрій.

Дані про вартість страусиних продуктів, м'яса (у доларах США)

ВИД ПРОДУКЦІЇ	ЄВРОПА	СНД
Інкубаційне яйце	80—100	10—90
Молодняк віком 1місяць	250—350	200—250
Пара страусів	до 6000	до 4000
Птиця для забою (10—12 міс.)	1400—1600	1000—1200
М'ясо 1 кг	20—30	15—20
Шкіра 1 м^2	240—280	200—240

В. Скляренко,
Фото автора

КОЗИ — ТАКОЖ РОЗУМНІ

У журналі "Дім, сад, город" багато пишуть про кіз. От і я хочу розповісти цікаву історію про цю розумну і вірну тварину.

Була у моєї сестри біла комола (безрога) коза "Білка". Сестра її дуже любила і добре доглядала. З ранньої весни до пізньої осені пасла її в лісі, ніколи не прив'язувала. На зиму запасала сіно, сушила гілочки з листям та жолуді, які коза дуже полюбляла. На другий рік "Білка" окотилася. Добавилися ще три гарненькі і грайливі кізочки. Та сталося лихо. Захворіла моя сестра: зробили їй операцію, бо защемилася у неї застаріла піхвова грижа.

Я приїхала доглядати сестру. А в цей час усі чотири кози окотилися. Мені довелося їх доглядати і доїти. Та ось що цікаво. Коли я заходила до хліва, де мешкали кізочки, вони завжди мене зустрічали голосним меканням: "Ме-ме, ме-ме", — ніби питаючи: "Як там почувається наша господиня?".

Я розмовляла з ними, заспокоювала їх. Коли ж сталася трагедія і моя сестра вночі померла, а під ранок я прийшла з лікарні додому і відразу ж зайшла до кізочок. Вони були дуже засмучені і неспокійні, повилазили й поперестрибували із загорожі і, тихесенько мекаючи, мовби мене запитували: "То як же це так сталося?". І я, плачучи, їм усе розповіла.

Наступного дня сестру привезли додому. Й ось, коли я пішла погодувати та подоїти кізочок, вони всі збунтувалися, вискочили із хліва і кинулися до хати. А старша коза "Білка" — сестрина улюблениця, стала на порозі кімнати і гукає її: "Ме-ме-ме-ме", а тоді підбігла до труни, стала передніми ногами на неї біля голови, заглядає в обличчя і знову її кличе: "Ме-ме-ме" — мовляв, уставай. То був дуже хвилюючий момент. Після цього коза забилася в куточок у себе в загорожі, перестала їсти-пити, втратила молоко, у неї навіть вим'я всохло. Про таке я навіть ніколи не чула.

Мені довелося продати всіх кізочок, бо ж доглядати їх не було кому. З двору їх вивести не мала ніяких сил. Біля порога зупинялися і ні з місця. Ніякі умовляння не допомагали. Їх виносили на руках. Молодші кізочки прижилися у нових господарів. "Білку", яку я підлікувала, і, знаючи, що вона гарна молочна коза, усе ж таки в нас купили. Але на новому місці вона знову засумувала і врешті-решт попрощалася із цим світом. Мене це дуже зворушило і схвилювало: невже вони щось розуміють і відчувають?

Я б хотіла знати думку спеціалістів щодо цього. Я ж вважаю, що кози дуже розумні тварини. Вони добре відгукуються на ласку та добре до них ставлення. Виходить, що кози ще й дуже вірні своїм добрим господарям, можливо так само, як коти чи собаки.

М.П. Чернецька,
м. Київ

ТО ЩО Ж ЦЕ ЗА ХИЖАК?

Хочу відповісти на запитання В. Некрасової з Полтавської області, яке було надруковане в "ДСГ", № 8 за серпень 2004 р.

Отже, у даному випадку (хижак, що перегризає шиї у курчат) — це домашній тхір, який живе в межах населеного пункту у будівлях, які кимось залишені або забруднені: у стінах, на горищі, під підлогою, у старих стіжках сіна, соломи, де робить нори, у старих купах дров, хмизу, під купами колод.

Хочу попередити — знищувати тхорів не можна, вони перебувають під охороною закону України про дику Природу. Це — цінний пуховий звірок масою 800—1500 грамів, що має чорну або темно-коричневу вовну з жовтим підпушком. Довжина дорослої тваринки від кінчика носа до кінчика хвоста 60—70 см. Це — нічний хижак (полює тільки вночі). Під коренем хвоста у тхора зосереджено дві залози, які виділяють секрет, що має дуже міцний і неприємний запах, який довго тримається у непровітрюваному приміщенні і паралізуюче діє на деяких домашніх птахів, котрі за цих умов наполохані, кричать, але не тікають.

У виводку тхора буває до 12 тхоренят. Увесь липень і половину серпня дорослі тхори навчають молодих полювати і на цей період часу випадає найбільша шкода курчатам, каченятам, індичатам.

На волі тхір харчується тільки живими тваринками, убиваючи їх. Жадібність тхорів безмежна. Часто за одну ніч вони вбивають увесь молодняк птиці, яка утримується в приміщенні чи на оборі. Але чомусь, коли молоді тхори проходять "повний" курс навчання, вони перестають полювати на домашню птицю і приносять неабияку вигоду людям, добуваючи собі для своєї їжі горобців, мишей, щурів.

Тому захист молодняку домашньої птиці полягає в одному — не дати тхорам проникнути до курника з початку липня до середини серпня у нічний час. Для цього курчат потрібно вночі тримати в металевих чи дерев'яних клітках, у яких щілини повинні бути не більше 2,5 (два з половиною) сантиметра, бо, не зважаючи на свою досить значну величину, тхір може проникнути до курника навіть через щурячу дірку в підлозі. Де проходить тхоряча голова, там пролізе і весь тхір, та й лазить він не гірше кішки, маючи гострі пазурі.

На доповнення:

— Якщо у птиці прогризене горло — робота тхора, бо він полюбляє гарячу кров, яку висмоктує через рану на горлі.

— Якщо у птиці прогризена маківка голови і розламано череп — робота домашньої куниці, яка веде спосіб життя, подібний до тхорового і полюбляє мозок птиці.

— Якщо у птиці розірвана шкіра на грудях і воло — робота щура, бо він полюбляє розпарений у волі птиці зерновий корм.

А.І. Ангельчук,
вул. Космодем'янської, 21,
смт Саврань, Одеська область, 66200

БУДЬТЕ ОБЕРЕЖНІ З ТВАРИНАМИ

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"! Я давній шанувальник вашого журналу, а останні три роки і дописувач (в основному до журналу "Господар"), звернув увагу на дві публікації у № 7 за 2005 рік — це "Основні правила поводження з конем", "Чому півні б'ються". В обох статтях порушується питання техніки безпеки в поводженні з тваринами.

В останні роки поголів'я тварин в особистому користуванні збільшилося в кілька разів. Утримують, крім продуктивних тварин і самців-плідників, бугаїв, жеребців, кнурів та ін., які несуть у собі певну небезпеку для людей. Скажімо, сумирний на перший погляд кролик, якщо його підняти однією рукою за вуха, задніми ногами може нанести травму, а нутрія — навіть відкусити палець.

Не хочу драматизувати це питання, але в кожному селі вам розкажуть про нещасні випадки, які траплялися з людьми від необережного чи зухвалого поводження з тваринами.

Отже, техніку безпеки потрібно не тільки знати, а й дотримуватися. І не тільки тим, хто доглядає тварин, а й тим, хто за різних обставин має з ними справу.

Я особисто маю певний досвід у поводженні з різними видами тварин і маю намір надіслати кілька публікацій на цю тему до вашого журналу, а наразі пропоную оповідку про випадок, що стався у селі Привітне Мурованокуриловецького району, що на Вінниччині. І, слава Богу, обійшлося не так драматично, як могло б бути.

Оповідку подаю дещо в гумористичному стилі, аби не було надто сумно. Отже:

"КОРИДА" В ПРИВІТНОМУ

Господиня утримує невелику отару овець. Верховодить в отарі однорічний баран на кличку Васька. Васька, як був маленьким ягням, привертав увагу сусідських дітей, що гралися на вигоні, тим, що охоче брав участь у грі "баран, баран — буц", а вже в зрілому віці не упускав можливості, щоб когось з дітей чи дорослих не буцнути під коліно. Людина з несподіванки падала, що викликало в присутніх веселе пожвавлення і сміх. А особливо Васька полюбляв буцнути когось, якщо той стояв у позі, в якій, зазвичай, збирають на картоплі жуків.

Люди почали скаржитися і дійшло до того, що сільський голова попередив господиню, щоби та потурбувалася відносно барана-розбишаки, аби мешканці села не скаржилися.

Господиня вирішила "пустити" барана на шашлик. І попросила це зробити кума.

Наступного дня вранці господиня вигнала овець на пасовище, а барана залишили на оборі. Васька бігав по оборі і голосно бекав. От з'явився кум з торбою, у якій було начиння для винесення вироку.

Господиня відчинила хвіртку і вуйко зайшов до обори. Баран перестав бігати й бекати і стояв насторожі в іншому кінці обори. Вуйко, схвально зауваживши, що буде гарний шашлик, зняв торбу з плеча, поставив її під дощатим парканом, що відділяв обійстя господині від сусідського, нагнувся і почав щось копирсатися у ній. Господиня пішла до хати, а Васька, угледівши, що вуйко стоїть у цікавій для нього позі, вдарив передньою ногою об землю, присів на задні, розбігся і...

Вуйко від несподіваного таранного удару головою проламав дошку в паркані, а плечима вперся в нього. Верхня половина зламаної дошки вперлася у вуйкову потилицю, а нижня — в горло. Опинившись у паркановому капкані, кум господині почав репетувати. Сусідський пес, побачивши, що порушена його територія, підбіг до голови кума, що стирчала з паркану, і, бризкаючи слиною, почав не дуже дипломатичні псячі "перемови", вуйко також відповідав своєрідним же лексиконом. Оскільки ошийник і ланцюг не дали псові наблизитися впритул до порушника кордону, то кум відбувся подряпаним собачою лапою носом, розчесаними вусами та обризканим слиною обличчям.

Господиня, почувши, що надворі діється щось незвичайне, вибігла на ґанок і обімліла від того, що побачила. Кумова голова "веде переговори" з сусідським собакою по той бік паркану, а Васька б'є об землю передньою ногою, готується до другого свого коронного удару.

Господиня схопила ломаку, вигнала барана з обори, відігнала пса і заходилася визволяти кума з паркану. Врешті-решт кум був визволений з капкана і господиня повела його до хати. Подряпаний ніс був оброблений зеленкою, а чарка традиційного напою зняла залишки адреналіну.

Ховаючи долонею подряпаний зелений ніс, кум левадами (щоб бува хто не побачив) подався додому. Але де там! Через якусь годину все село знало про "кориду", що відбулася на оборі в знаної господині.

А деякі мешканці села патякають:

— Ой що ж би то було, якби Васька наніс другий коронний удар! Певно, кепсько було б.

Борис Сеник

ЩО РОБИТИ, КОЛИ В КОРОВИ МАСТИТ?

Мастит – це запалення вимені (корови, кози, вівці), який може виникнути від проникнення мікробів по кровоносній та лімфатичній системі (коли хвора матка, шлунок та кишківник, шкіра вимені та інше).

Якщо ви, господарю, побачили збільшене, почервоніле, болюче, ущільнене, набрякле вим'я, а тварина стала давати менше молока, то маєте основу запідозрити, що у вашої корови, кози чи вівці мастит.

Часто за такого стану у молоці тварини ветлабораторія виявляє лейкоцити. Ці ознаки характерні для серозного маститу.

За цього перебігу маститу тварина видужує протягом 1–2-х тижнів. У важких випадках можете зауважити підвищення температури тіла, абсцеси (гнійники).

Які ж заходи профілактики та лікування цієї недуги? Це: своєчасне лікування статевих органів, шлунково-кишкового тракту, захворювань сосків (дійок) та шкіри вимені; часто здоювати молоко, обережно втирати лікувальні мазі; робити легкий масаж вимені, знизу вгору, двічі–тричі на добу, по 15–20 хвилин. Можна робити припарки, тепле обкутування, солюкс, діатермію, ультрафіолетове опромінення, електрогрілки, лікувальні грязі, прикладати нагрітий парафін, за потреби ветлікар може зробити новокаїнову блокаду.

Обов'язково зменшити даванку соковитих кормів та концентратів. Задати всередину стрептоцид, норсульфазол натрію. Ветлікар може ввести у вену 10%-ний норсульфазол натрію і 10%-ний розчин хлористого кальцію, зробити ін'єкцію внутрішньо-м'язево, пеніциліну або стрептоміцину по 500–800 тис. ОД у 5 мл 0,25%-ного новокаїну.

Катаральний мастит – буває, коли мікроби через канал сосків проникають до цистерни, в молочні шляхи та альвеоли вимені за утримання тварини на брудній підлозі, забруднення вимені, користування брудним рушником, доїння брудними руками, використання недоброякісної підстилки.

Мастит може виникнути, якщо до вимені ввести нестерильний катетер, коли пошкоджені соски, за грубого доїння "щипком", неповного видоювання і за неправильного запуску корови, коли тварина страждає на туберкульоз, ящур, за утримання та випасання здорових корів із хворими на мастит, ендометрит, вагініт, затримання посліду після пологів та інші хвороби.

Побачивши водянисті, жовтуваті, каламутнуваті виділення, згустки гною та зменшення надоїв молока, збільшення, ущільнення, болючість і підвищення температури ураженої частки вимені, збільшення лімфатичних вузлів вимені, пригніченість, слабкість, зниження апетиту, ви можете запідозрити, що у вашої корови катаральний мастит.

Легка форма перебігу даної хвороби закінчується видужанням через кілька днів. Важкі форми перебігу, якщо нічого не робити, переходять у хронічну форму, відтак часто зменшується надій молока або повністю припиняється його виділення, ущільнюється вим'я.

Лікування майже таке, як і за серозного маститу. До ураженої частки вимені вводять через катетер – 1–2 рази на день пеніцилін або стрептоміцин по 100–300 тис. ОД, розвівши їх у 25–150 мл дистильованої води або в 0,25%-ному розчині новокаїну, розчин фурациліну – 1:5000 по 100–250 мл; розчин біоміцину; 2–3%-ний розчин борної кислоти або бури; 1%-ний розчин стрептоциду, ріванолу – 1:1000.

Якщо ви помітили виділення із сосків згустків, то потрібно ввести 2–3%-ний розчин харчової соди по 100–150 мл. Введені розчини видалити із вимені через 15–30 хвилин.

Лікувати можна найдієвішими сучасними препаратами, такими як: мастилекс, мастикур, мастисан А, Б, Е, дифурол А, мастиєт форте, нафпензал ДС (застосовують, коли бачимо клінічні та слабко виражені мастити, вміст шприца – 3 г вводять одноразово до ураженої частини вимені за 6 днів до отелу).

Як бачите, вибір препаратів для лікування маститів доволі широкий.

Головне правило – не запустити хворобу.

Тісний зв'язок тримати з ветлікарем, для того щоб застосувати своєчасне і правильне лікування тварини.

Профілактика маститів.

1. Стежити за чистотою і сухістю підлоги та підстилки у приміщенні для тварини.
2. Обов'язково повинна бути нормальна довжина стійла, з тим, щоб вим'я не потрапляло в гнійний жолоб, коли тварина лежить.
3. Перед кожним доїнням (корови, кози) мити руки з милом та витирати їх чистим рушником.
4. Перед доїнням обмивати вим'я теплою водою та витирати його насухо чистим рушником.
5. Не допускати на вимені ран, тріщин, травм, хімічних та термічних уражень.
6. Якщо бачимо виражений розвиток набряку та почервоніння вимені, слід тимчасово зменшити даванку соковитих кормів та концентратів, особливо перед отеленням або після нього.
7. Особливо важливо правильно та поступово запускати корову під час тільності.
8. Дотримуватися правильного та своєчасного доїння тварини. Не забувайте помасажувати вим'я.
9. Дотримуватися обережності, коли вводите до вимені катетер, а також, коли вдуваєте повітря у вим'я (за родових парезів).
10. Змащувати антисептичними мазями ушкоджене вим'я.
11. Не допускати контакту здорової корови із хворою на мастит.
12. Своєчасно виявляти корів із прихованими формами маститу та лікувати їх. Не видоювати із хворої частки вимені молоко на підлогу, а до окремого посуду, з наступним знищенням недоброякісного та небезпечного молока. Дезінфікувати посуд, гній від корови, кози, хворої на мастит.

Дотримуючись цих правил, є впевненість, що ваша корова буде здоровою і даватиме багато доброякісного молока.

Н.Я. Боцуляк,
лікар ветмедицини-консультант

ГУСЯЧІ БОЇ

— Несуть, несуть! — радісно вигукує рожевощоке маля років семи, що сидить на плечах у татка. На імпровізовану сніжну арену, посипану піском, навколо якої сотні людей утворили живе кільце діаметром метрів п'ятнадцять, вносять гусаків. Один, два, три... шість. Два гусаки і чотири гуски.

Усе прояснюється трохи пізніше. Виявляється, самці захищають від зазіхань суперника свої "гареми". Без присутності самок особливого бажання битися у них немає.

Гусаки відразу ж йдуть один на одного. Один з них міцно хапає дзьобом свого супротивника за крило. Той, намагаючись вирватися, хоче схопити першого за шию, але не вдається. Тоді він що є сили ляскає крилами, звільняючись і відштовхуючи суперника убік. Через мить самці знову зчіплюються у лютій сутичці. Уболівати за когось з дуету складно, тому що обоє однієї біло-сірої масті (у півнячих боях суперники, зазвичай, різного кольору) і для недосвідчених схожі мов близнюки. Цікаво спостерігати за гусками. Розташувавшись трохи позаду "гладіаторів", вони голосним гелготом підбадьорюють своїх кавалерів.

Дітвора, що протиснулася вперед, з цікавістю спостерігає... Хвилин через десять гусаків, що добре нам'яли боки один одному, але так і не з'ясували, хто з них переможець, розбирають і виносять. На снігу залишається кілька пір'їн. На арену виносять нових змагальників.

Погодьтеся, це азартне і захоплююче видовище. І, на відміну від півнячих або собачих боїв, тут немає ніякої крові.

За традицією, наприкінці березня на поле біля села Молявіно (12 км від м. Павлова в Нижегородській області) збираються гусівники з усієї Росії і навіть Білорусі й починаються змагання.

Власники цих чудових птахів не люблять, коли ці змагання називають "гусячими боями". За їхніми запевненнями, правильно означати "гусяче полювання". У змаганнях беруть участь пернаті і їхні господарі з різних областей федерації та із сусідніх сіл. Але в одному бою односельчани не беруть участі: гусаку, кажуть, краще не зустрічатися із своїм супротивником після поєдинку, щоб уникнути зайвого нервового стресу. У кожній команді — один гусак і дві гуски. Спочатку на місце двобою випускають гусок. Їх називають "любошними гусинями". З-поміж них обов'язково є найулюбленіша, котру гусак обирає собі і любить усе своє життя. Без своєї любави гусак не стане битися. І хоча гусаки за своєю природою багатоженці, відданість одній-єдиній обраниці вони зберігають усе життя. І якщо з улюбленицею трапляється неприємність, гусак переживає разом з нею, відмовляючись від їжі та питва. Така от гусяча вірність. Самці повинні відстоювати свій "гарем". Гуски — підтримувати своїх благовірних морально, своїм "співом". У гусячих боях, на відміну від півнячих і собачих, — суворіші та гуманніші правила. Щипати і дзьобати в очі, у шию й у ноги заборонено, щоб уникнути каліцтва і травм. Дозволено щипати за голову і крила, бити крилами. Якщо гусак не дотримується правил, то, як кажуть гусівники, він тупий. Його знімають із змагань.

Двобій триває, зазвичай, хвилин десять—двадцять, рідше — до години. Бій зупиняють, якщо гусак від болю ховає голову в лапи. Переможцем вважається той гусак, який дзьобом пригнув за крило супротивника до снігу або коли суперник намагається залишити ринг, рятуючись втечею. Перемоги також присуджують за явною перевагою і за очками.

Говорять, що у старовину птахові, котрий програв, просто на полі болю відрубували голову і відправляли в суп. Тепер закони гусячого бою пом'якшилися. Ті, що програли, зазвичай, у суп і на печеню не йдуть, а живуть звичайним життям, тому що гарний гусівник або мисливець любить і переможеного бійця, у якого вклав знання й душу.

Раніше гусячі бої відбувалися у багатьох куточках Росії. На сьогодні Молявіно — чи не єдине місце в Росії, де офіційно проводяться гусячі змагання. Джерела цієї традиції сягають у далеке XVI ст. З-поміж бійцівських гусаків особливою популярністю користуються "Збірна", "Базарна" і "Президент" — найбільші гусячі породи, якими славляться тутешні місця. Гарним вважається гусак, коли в нього кругла голова, дзьоб з горбочком і широке тіло.

Породистий гусак у часи Петра Великого кош-

тував шалені гроші. Працював тоталізатор. Укладали парі. Тепер усього цього немає. Та гусівники — люди азартні. Сьогодні ставки прилюдно на боях уже ніхто не робить. Правда, за розповідями постійних вболівальників, і сьогодні господар найсильнішого гусака може виграти кругленьку суму.

Є і супротивники давнього звичаю. Захисники тварин вважають гусячі бої занадто жорстокою забавою. Справді, крім Росії та Білорусі, їх більше ніде не проводять. Але гусівники заперечують, що смертельні випадки з гусаками за триста років були вкрай рідко. Ну вирвуть один в одного по жмутку пуху, поскубуть пера та й усе. Навіть до крові доходить нечасто. Виростити гусака-бійця не так уже й складно. Головне — гарна спадковість. Особливо цінуються на "шлюбному ринку" багаторазові переможці гусячих боїв. Коштують вони доволі дорого. Скажімо, ціна "чемпіона" може сягати 14 тисяч карбованців.

Кажуть, що в Росії за ці гроші можна купити аж дві корови! Та марно сподіватися, що варто тільки виростити гусака і він відразу кинеться у бій. Ні. По-перше, тільки у березні, а, по-друге, без відповідного "курсу молодого бійця" гусак швидко осоромиться. Заводії говорять, що гусячий тренінг — справа непроста і в кожного гусівника свої таємниці. "Проба пера" — правильніше, дзьоба — відбувається у дворічному віці, а потім — щорічно. До смерті... Гусячий бій може тривати до години, а то й більше. Чим триваліший бій, тим ціннішим для господаря переможець.

Правила гусячих боїв

- *У бій допускаються гусаки не молодші двох років.*
- *До п'ятирічного віку бій проводиться тільки між однолітками, після п'ятирічного — до бою можуть бути допущені гусаки різного віку, але не молодші п'яти років.*
- *Гарним вважається гусак із тривалістю бою 30 хв і більше, котрий наносить суперникові удари крилами, хапає суперника дзьобом за крило та спину.*
- *Знімається з бою гусак, котрий тричі схопив дзьобом суперника за голову.*
- *Знімається з бою гусак, що вхопив суперника за лапу.*
- *Якщо гусак схопив суперника за сальну куприкову залозу, гусаків рознімають і пускають до бою знову. Так може відбуватися до трьох разів. Після третього разу гусака, котрий хапає за сальну залозу, знімають з двобою (у старовину таких гусаків дуже не любили).*
- *Переможеним вважається гусак, який тікає з поля бою.*

У Росії є порода гусаків, котру здавна використовували, між іншим, для особливого спорту — гусячих боїв. Отже, це бійцівські гусаки.

Будучи предметом спорту, чистокровних бійцівських гусаків розводили майже винятково палкі аматори. Тому вони мають різні характеристичні ознаки, які дають змогу відразу, навіть незнавцеві, відрізнити птахів цієї породи від будь-яких інших гусаків. Аматорів бійцівських гусаків було чимало і тому порода ця дуже поширилася у середній і почасти в північній смузі Росії. Особливо багато бійцівських гусаків можна побачити в місцевостях, що розташовані за течією річки Оки й інших річок, що впадають у неї. Москва, Орел, Тула, Тамбов, Рязань і Нижній Новгород — славилися відомими бійцями і суперничали між собою.

М'ясо бійцівського гусака набагато краще, ніж м'ясо безпородних гусаків. Воно щільне, але дрібноволокнисте і соковите, бо за гарного годування жир у цих гусаків відкладається рівномірно між м'язами, а не накопичується у певних місцях. Бійцівський гусак не належить до швидкоспілих порід, а відтак повного розвитку досягає не раніше дворічного віку.

Раніше цього віку їх не радять пускати на розплід. Завдяки цьому вони дуже довго залишаються повноцінними плідниками. Також не рано досягає такий гусак повного розвитку своїх бійцівських здібностей. Дворічний гусак у цьому відношенні вважається ще недорозвинутим і не може змагатися із старими гусаками. Чотири- або шестирічних гусаків аматори вважають надійнішими бійцями.

У бій гусаків пускають разом з гусками або з однією улюбленою гускою. Самки своїм гелготанням ніби підбадьорюють супротивників. Щільно притиснувши пера і дзьоб до тіла, витягнувши шию, гусаки кидаються один на одного і, сплітаючись шиями, захоплюють дзьобом крило (у згині) супротивника. Гарний боєць, розп'явшись у крило, рідко його відпускає, щоб перемістити дзьоб в інше місце того ж крила або ж схопити інше. Вважається поганим бійцем гусак, котрий хапає супротивника за голову або за ноги. Відтак гусаки, час від часу, завдають один одному сильних ударів згином вільних крил. Вони намагаються бити в те місце, де шия з'єднується з корпусом тулуба. Удари ці іноді бувають такими сильними, що птах після бою довго не може прийти до тями. Здебільшого бій закінчується втечею одного із супротивників. До того ж гідність бійців оцінюється ще й тривалістю бою.

За матеріалами російської періодичної преси та Інтернету підготувала ***Г. Коваленко***

СТРАВИ

До редакції надійшли листи від Лідії Чувпило з м. Харкова та Івана Накалюжного з Київщини з проханням надрукувати у журналі рецепти страв із грибів. Ми відібрали листи наших читачів, у яких вони пропонують свої рецепти страв із грибів.

ГРИБИ БІЛІ МАРИНОВАНІ

Для маринування бажано використати молоді гриби. Їх треба почистити, промити у холодній воді, відварити, воду злити, гриби промити холодною водою, залити маринадом і варити на повільному вогні, поки гриби не осядуть на дно. Після цього гриби розкласти у стерильні банки і зразу ж закатати кришками.

Маринад можна приготувати за такими рецептами:

Перший рецепт. До 1 л води влити 100 г оцту та додати 50 г солі.

Другий рецепт. До 1 л води влити 100 г яблучного оцту, додати 100 г цукру (0,5 склянки) та 50 г солі.

До маринаду перед варінням грибів обов'язково треба додати 2—3 види пряних спецій.

Пропоную 3 варіанти:

I варіант: 1 лавровий листочок, 5 горошин чорного перцю, 3 штуки духмяного перцю або 3 штуки духмяної гвоздики.

II варіант: 1 чайна ложечка подрібненої лимонної цедри, 2—3 гілочки естрагону.

III варіант: 5 горошин чорного перцю, 2—3 зонтики кропу.

ЗМОРШОК У СМЕТАНІ

500 г очищених зморшків (рос. — сморчків) промити водою і висипати в окріп. Варити 10 хв, потім злити воду і знову гриби промити холодною водою. Коли вода стече, подрібнені гриби викласти на сковороду і смажити на олії. Потім посипати чайною ложечкою борошна. Смачніше буде, якщо борошно перед цим обсмажити на сухій сковороді до золотистого кольору. Після борошна до грибів додати склянку сметани, закип'ятити. Коли рідина випарується, зморшки посипати столовою ложкою (25—30 г) тертого сиру. Після чого запекти в духовці. Коли сир оплавиться, страва готова. Перед подачею до столу посипати зеленню петрушки.

ГЛИВА МАРИНОВАНА

Найкраще маринувати гриби, які не переросли. Маленькі використовуємо цілими, а більші нарізуємо. Гливи чистимо, миємо і заливаємо маринадом. Додаємо вибраний за смаком набір спецій і варимо, поки гриби не осядуть на дно. Потім розкладаємо їх у підготовлені стерильні банки і відразу ж закатуємо.

ПЕЧЕРИЦІ МАРИНОВАНІ

Для маринування найкраще використовувати молоді грибочки, шляпка у яких не розгорнулася. Печериці чистимо і видаляємо білу плівку з нижнього боку гриба. Промиті холодною водою гриби викладаємо у каструлю, заливаємо маринадом, додаємо пряності за смаком і варимо, доки гриби не осядуть на дно каструлі. Потім киплячу масу розкладаємо у стерильні банки і закатуємо.

ГРИБИ ЗАМОРОЖЕНІ ДЛЯ ТРИВАЛОГО ЗБЕРІГАННЯ

Будь-які їстівні гриби почистити, ретельно промити, великі гриби розрізати, перекласти до каструлі, залити підсоленою водою і варити доти, доки гриби не осядуть на дно каструлі. Відварені гриби відцідити, охолодити до кімнатної температури, потім розкласти у харчові поліетиленові пакети і помістити у морозильну камеру. З таких заготовок можна готувати будь-які страви, додавати до супів, борщів, смажити, використовувати для начинок у пироги, соуси тощо.

Рецепти надіслала Галина Короленко з м. Гайсин Вінницької області.

ГРИБИ ТУШКОВАНІ

500 г підготовлених грибів розрізати так, щоб шматочки були приблизно однакові (за такої умови вони просмажаться одночасно). Обсмажити на сковороді з ложкою (50 г) вершкового масла. Потім залити сметаною (150 г) і смажити, поки сметана не википить і її слідів не буде видно. З'явиться прозорий жир. Готові гриби заправити за смаком сіллю, перцем, посипати тертим сиром (50 г) і запекти у духовці. Перед подачею до столу гриби посипати дрібно посіченою зеленню петрушки і кропу. Кількість зелені довільна, залежить від смаку.

З ГРИБІВ

ЯЛОВИЧИНА ТУШКОВАНА З СУШЕНИМИ ГРИБАМИ

Беремо 30—50 г сушених грибів, ретельно промиваємо, заливаємо не менше як 0,5 л води і варимо на помірному вогні. А тим часом беремо довгастий шматок яловичини (600—700 г) без кістки і обсмажуємо його з усіх боків на сковороді, попередньо додавши 60—70 г будь-якого жиру. М'ясо виймаємо, перекладаємо у товстостінну каструлю або гусятницю, вливаємо трішки грибного бульйону та додаємо зварені нарізані соломкою гриби і тушкуємо на помірному вогні до готовності м'яса. Якщо яловичина молода, то це займає 30—40 хвилин. Якщо м'ясо зі старої худоби, то процес тушкування займає не менше двох годин. М'ясо треба перевертати, в міру випаровування рідини доливати бульйон і стежити, аби не підгоріло. Коли м'ясо буде готове, тобто стане м'яким (шматочок можна відрізати і покуштувати), його треба вийняти з каструлі, а до соусу додати столову ложку підсмаженого борошна. Вслід за цим соус треба посолити, поперчити і довести до кипіння. М'ясо, яке вже трохи охололо, нарізуємо тоненькими скибочками, гарно викладаємо на блюді і кожний шматочок заливаємо соусом з грибами. До такої яловичини смакуватиме на гарнір гречана каша, макарони тощо. Доречним буде салат із свіжих або квашених овочів.

ГРИБИ З ПОМІДОРАМИ

Підготовлені свіжі гриби розрізати, обсмажити на олії (50 г), додати подрібнені 2 цибулини (100 г), 500 г розрізаних на шматочки помідорів (стиглих або зелених) і тушкувати до готовності. Перед подачею до столу треба посипати подрібненою зеленню кропу та петрушки.

ФАРШИРОВАНІ ЯЙЦЯ З ГРИБАМИ

Беремо потрібну кількість круто зварених курячих яєць. Кожне яйце ріжемо уздовж навпіл і виймаємо жовток.

Сухі або свіжі гриби відварити, злити воду, охолодити та дрібно нарізати. Після цього гриби треба обсмажити з цибулею на вершковому маслі, додати жовтки яєць, ретельно перемішати і цією масою начинити половинки яєчних білків. Розмір начинки має бути таким, як цілий варений жовток.

Для прикрашання та поліпшення смаку можна полити майонезом та посипати дрібно посіченою зеленню. Кількість грибів має відповідати кількості половинок яєць.

ЗРАЗИ З ГРИБНОЮ НАЧИНКОЮ

Склянку будь-яких смажених, готових до вживання грибів разом із шматком булки, попередньо замоченої у молоці, пропустити через м'ясорубку. Ретельно вимішати та додати спеції за смаком. Ця маса і буде грибною начинкою.

М'ясний фарш (400—500 г), такий як на котлети, з усіма добавками за смаком (хліб, яйця, сіль, перець, часник), ретельно вимішати та розділити на 8—10 приблизно однакових шматочків. Сформувати з них круглі млинці, на кожний викласти грибну начинку і загорнути, надавши руками правильної довгастої форми. Обкачати у борошні або в сухарях і підсмажити в киплячій олії. Потім зрази треба скласти до товстостінної каструлі, додавши 0,5 склянки бульйону або окропу і протушкувати під кришкою 10—15 хв. Можна додати лавровий листочок та присипати спецією, яка називається "Грибний аромат". Грибні зрази смакують як самостійна страва або з будь-яким гарніром. Перед подачею до столу блюдо із зразами бажано посипати дрібно посіченою зеленню.

Рецепти надіслали Неля та Яна Давиденко з села Більськ Котелевського району Полтавської області.

Аматор З ВІКНА М`ЯСОКОМБІНАТУ

Я ветлікар, працюю в приватному ковбасному цеху ось вже 8 років. За останній час цех збільшився і перетворився на цілий комбінат.

Дивні у мене господарі, роблять ковбасу з м`яса, а всі наші конкуренти із сої та туалетного паперу. Якість наших ковбас завжди відмінна, і мені не було ніколи соромно, як деяким моїм колегам — ветлікарям із інших ковбасних цехів, хоча вони і ховають свій сором за великою зарплатою. У мене зарплата раніше була менша, ніж у них, та тільки совість завжди чиста. Тепер у мене заробіток дуже добрий: покупець у ковбасах розібрався, наша ковбаса вже не продається, а розлітається, тому виробництво збільшується швидкими темпами, необхідно постійно збільшувати закупівлю м`яса.

М`ясо ми купуємо у приватників, справа ця дуже морочлива, якість його дуже низька: або одні кістки, або одне сало, а нам саме свинина потрібна, щоб хороші ковбаси робити. Років 6 тому приймала я свинку в одного дідуся і відразу звернула увагу, що свинка ідеально стандартна за вгодованістю, прямо як у підручнику. Заговорила із дідусем, а він мені говорить, що їй якраз 7 місяців.

Я не повірила, оскільки важила вона 118 кг, а у приватників така вага буває у віці 10—12 місяців. Годують вони ж одним зерном, я таких свиней вже кілька сотень прийняла. Стала я цього дідуся розпитувати, він мені все докладно і повідав. Годував він свою свинку за допомогою добавок *Аматор*, і не просто годував, а за рецептом правильного домашнього комбікорму, який знову ж таки на пакеті *Аматор* написаний. Тому у нього така свинка і вийшла, а його заслуги в цьому немає, це **все** *Аматор*. Я про це директору розповіла та свинку показала, а він як справжній господар каже:" Давай добавки ці продавати селянам, щоб вони якісну свинину нам вирощували!". Звернулися ми до виробника цих добавок за порадою, а у відповідь прислали вони нам свій інформаційний пакет про *Аматор*, який нас просто вразив. Тут тобі і упаковки з рецептами правильного домашнього комбікорму, і листівки, і плакати, і газета "*Аматор*", і спеціальні матеріали зі всіма можливими розрахунками. Мені, як фахівцю, було дуже приємно. **Ось це продукт!** Розвісила я плакати, листівки почала здавальникам м`яса роздавати роз`яснювати, та добавки *Аматор* їм продавати по **6 грн за упаковку**. Багато часу на розповіді про *Аматор* витратила, зате, який результат тепер маю: понад 80% свинини я приймаю стандартної вгодованості, за що здавальникам-селянам доплачую спеціальну премію "за якість", а вони цієї стандартної вгодованості за допомогою *Аматор* без особливих проблем досягають.

А ось звичне моє роз`яснення, що таке *Аматор* і що він дає селянину. *Аматор* — це вітамінно-мінеральна добавка. Відгодовуючи свиней треба застосовувати її два види: *Аматор*-**порося** для поросят віком до 3,5 місяців, а потім *Аматор*-**свиня** від 3,5 місяців до забою. Годувати обов`язково правильним домашнім комбікормом, рецепти якого приводяться на пакетах *Аматор*. Тільки тоді досягаються максимальні результати по продуктивності: дуже швидке зростання, низька витрата кормів, стандартна вгодованість туші. Саме *Аматор*-**порося** забезпечує добре здоров`я поросяти з місячного віку, його швидке зростання. У наших здавальників, які використовують *Аматор*-**порося**, місячні поросята гарантовано виживають і дуже швидко ростуть, вони забули про смерть. А нині, загибель місячного "кволого" поросяти, коли він коштує 250—300 грн, прямо скажу, це не тільки величезний збиток, а й трагедія. *Аматор*-**свиня** дуже успішно продовжує швидке зростання свині, сприяючи економії кормів, і, найголовніше, забезпечуючи отримання стандартної вгодованої туші. І ще одна відзнака — *Аматор* винятково важливий саме для селянина:

Аматор — це концентрат. Купуючи *Аматор*, платиш як за звичайну добавку, а маєш удвічі більше. Ну і звичайно, *Аматор* — це висока якість. Ось така двобічна вигода від *Аматор*: селянину — висока продуктивність свині та велика економія кормів, м`ясокомбінату — висока якість свинини.

І ще одна тема, з якою мені щодня доводиться стикатися, приймаючи від селян свиней: вигідне або не вигідне свинарство? Існує думка, що свинарство для селянина справа невигідна. Всі чомусь гадають, що ми занижуємо закупівельні ціни, обираючи селян. Чути це, та ще щодня, не дуже приємно, ось і вирішила я в цій темі детально розібратися. Коли я почала пропонувати добавки *Аматор*, то основною метою було навчити селян відгодовувати свиней до стандартної вгодованості, що дуже важливо нам для випуску хороших ковбас. У пропозиціях фірми- виробника *Аматор* пропонувався як засіб для перетворення свинарства у виключно прибуткову справу. Ми домовилися з нашими здавальниками, які почали застосовувати *Аматор*, щоб вони спробували порахувати витрату кормів на весь період відгодівлі. Більше року збирала я від них інформацію, потім її за допомогою заводського економіста підрахувала. У результаті можу з усією відповідальністю заявити, що *Аматор* справді настільки сильно впливає на швидкість росту свиней і значно заощаджує витрату кормів, що відгодівля свиней стає не просто вигідною, а дуже вигідною справою. Ось чого без праці досягають наші здавальники за допомогою *Аматор*: місячне порося до живої ваги в 115—125 кг росте 5,5—6,5 місяців, при цьому витрата кормів (зерна, макухи, рибного та м`ясокісткового борошна, крейди) становить 480—560 кг. Так, ще 10 упаковок *Аматор*, у тому числі 2 упаковки *Аматор*-**порося** і 8 упаковок *Аматор*-**свиня**. При повністю покупних зерні, висівках, рибному та м`ясокісткому борошні вартість кормів на 1 свиню складає близько 350—400 грн, та ще 10 упаковок *Аматор* по 6 грн на 60 грн, а також місячне порося 250 грн, отож виходить 660—710 грн витрат. Купую у моїх здавальників звичну свиню я за ціною 9,5 грн/кг живої ваги, а стандартно вгодовану по 10,5 грн/кг, тобто, мої свиноводи-аматорщики за свиню в 120 кг одержують 1260 грн. За вирахуванням витрат у 660—710 грн їхній прибуток на кожній свині складає 550—600 грн, а рентабельність 77—90%!!!

Адже у багатьох здавальників зерно своє, безкоштовне, на пай одержане, так у них витрати взагалі тільки на порося, добавку *Аматор*, борошно рибне та м`ясокісткове, тобто 280—300 грн, а прибуток відразу майже до тисячі гривень на одній свині підскакує, рентабельність до 320%!!! А рентабельність нашого м`ясокомбінату всього 25%. Отже вигідно? До речі, коли я показала ці розрахунки директору, то він хвилин 15 жахливо збуджений по кабінету бігав. На мене накричав, що я раніше не здогадалася такі розрахунки зробити. Потім, коли заспокоївся, вибачився. і наказав головному бухгалтеру мені премію виписати у розмірі двох місячних окладів. Тепер наш м`ясокомбінат ще свиноферму придбав. Там зараз реконструкцію закінчують, фахівців набирають, скоро перших тварин завозити почнуть.

Ось така вигода від *Аматор*: селянину великий прибуток, м`ясокомбінату висока якість свинини. А свинарство, дякуючи *Аматор* **супер-вигідна справа!**

Ми вдячні фірмі-виробнику за такий чудовий продукт, який вони виробляють, турбуючись про його якість та ефективність. Для наших здавальників м`яса *Аматор* справді став **світлом у віконці** та вирішенням складних проблем у свинарстві. Більше б нам таких надзвичайних продуктів!

Види *АМАТОР*: НЕСУЧКА, КУРЧА, ІНДИК, БРОЙЛЕР, СВИНЯ, ПОРОСЯ, СВИНОМАТКА, ТЕЛЯ, КОРОВА, КРОЛИК, КОЗА

Придбати *АМАТОР* Ви можете у ветаптеках, магазинах "Насіння", "Дачник", на ринках.

Оформлення замовлень післяплатою в фірмі "Гігієна Біо": а/с 28 м. Євпаторія, АР Крим, індекс 97412, тел/факс(06569) 2-95-99, 2-05-67, а також у їхніх представників за адресою: м. Запоріжжя, вул. Орджонікідзе, 61, тел./факс (0612) 62-82-91. . Мінімальне замовлення у разі купівлі післяплатою — 5 упаковок загальною сумою 34 грн.

У номері:

„ДІМ, САД, ГОРОД"
виробничо-практичний журнал
№ 11, листопад, 2005 р.
Головний редактор
М.І. Халимоненко
Головний художник
Т.П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К. Донгаш, І.Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
М.П.Чернецька
Дизайн, верстка
Є.А. Макарчук
Комерційний директор
Г.А.Донець, тел. 552-90-45
Реклама, оголошення
тел. 552-90-49
О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
E-mail: reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т.І. Лазебник, тел.552-94-60
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 23.10.98

Підписано до друку 19.10.2005 р.
Загальний тираж 143 117 прим.
Ціна договірна.

Адреса редакції та видавця:
вул. Краківська, 20,
Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город». Надруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6.
З. 0118511

ПЕРЕДПЛАТНІ ІНДЕКСИ КОМПЛЕКТІВ ЖУРНАЛІВ У СКЛАДІ:

«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + «Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

Індекс 74142; 90245

ВИСТАВКА

Друга спеціалізована виставка

НАСІННЯ та РЕМАНЕНТ

м. Львів, вул. Мельника, 18,
палац спорту «Україна»

24–26 листопада 2005

Тематичні розділи виставки:

- насіння; засоби захисту рослин;
- грунти та міндобрива;
- пакувальні матеріали для с/г продукції;
- с/г міні-техніка та ремамент;
- системи поливу;
- ландшафтне проектування та дизайн;
- література з питань садівництва та городництва;
- флористика; живі та зрізані квіти.

Партнер виставки

СВИТЯЗЬ

Генеральний інформаційний спонсор — журнал

ДІМ·САД·ГОРОД

Інформаційні спонсори

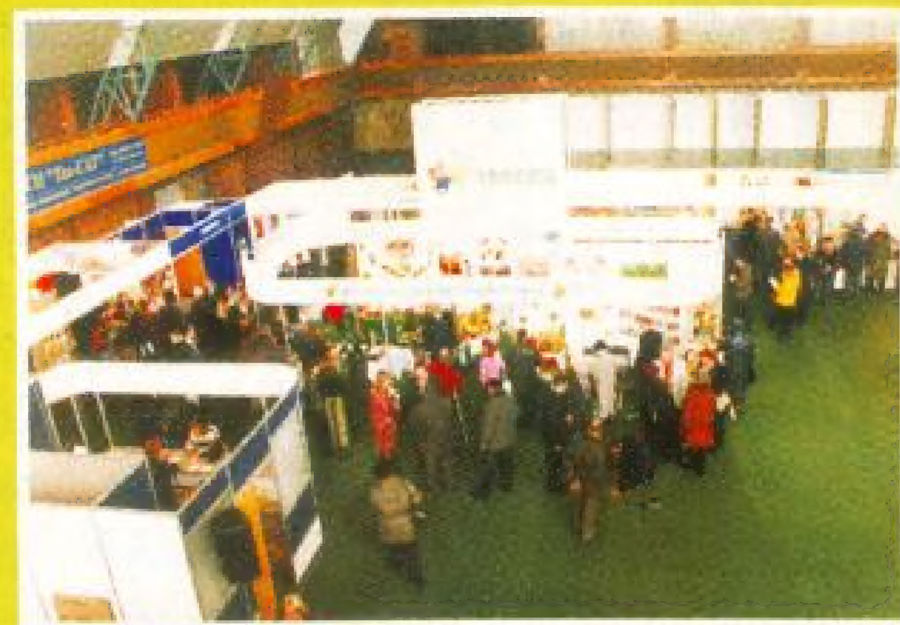
ХІМІЯ АГРОНОМІЯ СЕРВІС · ФЕРМЕР УКРАЇНИ · НІКО fm 102,5 народне радіо · ФЕРМЕРське ГОСПОДАРСТВО · Журнал АГРОНОМ · 5 КАНАЛ · БИЗНЕС-ДОСЬЕ

Медіа-підтримка

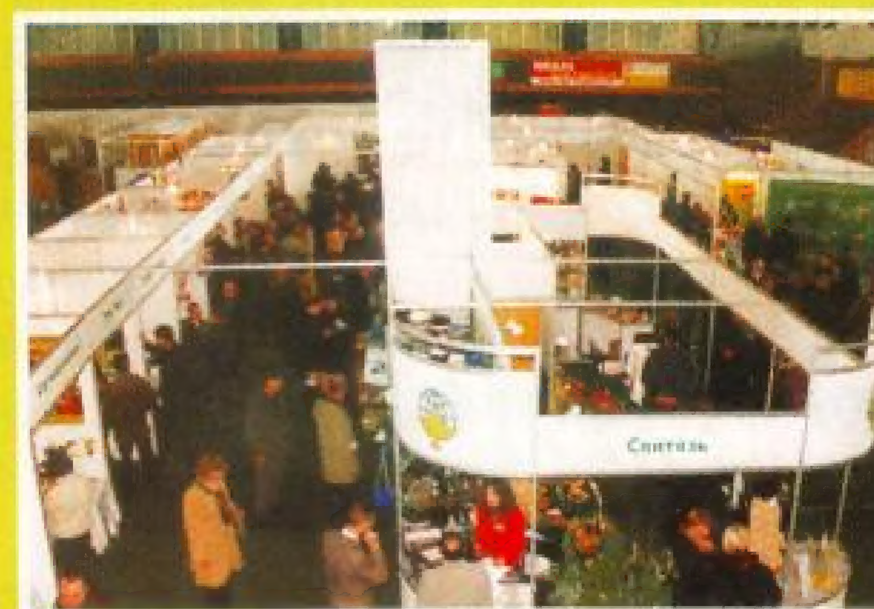

www.amd-ukr.com.ua/seeds.htm

Організатор:

Агентство маркетингу та розвитку
тел.: (032) 244-11-91, 241-93-61
amd@amd-ukr.com.ua, www.amd-ukr.com.ua

ЗАПРОШУЄМО НА ВИСТАВКУ-ЯРМАРОК!

Чарівна казка у Львові!

24-26 листопада 2005 року на виставці-ярмарку “Насіння та реманент” знову у Львові улюблені дитячі журнали “Яблунька” та “Чарівна казка”!

Малятам і школярам: казки-розфарбовки, лялькові театри з іграшками-саморобками, захоплюючі настільні ігри, барвисті журнали та книжечки.

Для гуртівень та оптових покупців – гнучка система знижок.

Поспішайте придбати дарунки любим діткам та онукам до свята Святого Миколая від Генерального спонсора – **редакції “Дім, сад, город”**!

ISSN 1814-4357. Дім, сад, город. № 11. 2005. 1-48 с. Ціна договірна.